

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της
Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου
Εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

Η αρχή της διαφάνειας και η πολιτική διαφθορά με έμφαση στο
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Χρήστος Τσιόλιας

Επιβλέπων καθηγητής: Δρ. Αντώνιος Μανιάτης

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή Χρήστου Τσιόλια που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Η αρχή της διαφάνειας και η πολιτική διαφθορά με έμφαση στο
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Χρήστος Τσιόλιας

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Δρ. Αντώνιος Μανιάτης

ΣΕΠ Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Επίκουρος Καθηγητής Νομικός
Ακαδημίας Εμπορικού Ναυτικού
Ασπροπύργου

HDR στο δίκαιο, Συνδεδεμένος Ερευνητής
του Κέντρου Ναυτικού και Ωκεάνιου
Δικαίου του Πανεπιστημίου της Ναντ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Δρ. Νικόλαος Κουλούρης

ΣΕΠ Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος
Κοινωνικής Πολιτικής Δημοκρίτειου
Πανεπιστημίου Θράκης

Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2023

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. Μανιάτη Αντώνιο, αφενός μεν για την άριστη συνεργασία μας, αφετέρου δε για την εξέχουσα ακαδημαϊκή του προσωπικότητα, η οποία με ενέπνευσε να εργαστώ τόσο σκληρά όσο και δημιουργικά, για να επιτύχω τους ακαδημαϊκούς μου στόχους.

Επίσης, ευχαριστώ από καρδιάς την σύζυγο μου Κοσμίδου Παρέσα Σούλα και τα δύο παιδιά μας Γεώργιο και Μαρία Ραφαέλα, για την υπομονή και την υποστήριξή τους στο δύσκολο αυτό μου εγχείρημα.

Περίληψη

Σε ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου, η διοικητική δράση θα πρέπει να ελέγχεται δικαιοκρατικά διαρκώς διαμέσου της διαφάνειας. Η αρχή της διαφάνειας αποτελεί δημοκρατικό πυλώνα του κράτους, που βοηθά στην οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών και του κράτους, ενώ και η αρχή του κράτους δικαίου αποτελεί θεμελιώδη αξία της ΕΕ. Η διαφθορά από πλευρά της και δη η πολιτική διαφθορά καταστρατηγεί την αίσθηση δικαίου, ενώ λόγω της αδυναμίας της Ένωσης να επιβάλλει μέτρα καταναγκασμού σε περίπτωση που τα κράτη – μέλη παρεκκλίνουν της πορείας τους από τον αέναο στόχο της καταπολέμησης της διαφθοράς συστάθηκε ένας ολοκληρωμένος ευρωπαϊκός μηχανισμός για το κράτος δικαίου, με σκοπό την ετήσια παρακολούθηση της συμμόρφωσής τους, διαμέσου δημοσίευσης ετησίων εκθέσεων σχετικά με αυτό. Η εμπορία επιρροής αποτελεί μία έκφανση της πολιτικής διαφθοράς υψηλής κοινωνικής απαξίας, που οδηγεί τελικά στον εκφυλισμό του ίδιου του πολιτικού συστήματος. Η πολιτική διαφθορά εγκληματολογικά αποτυπώνεται στη λεγόμενη εγκληματικότητα των ισχυρών και συμβαδίζει με την έννοια της «παρέκκλισης των ελίτ». Ο συνδετικός κρίκος σε όλα είναι η διαφθορά, που τους παρέχει την απαραίτητη νομιμοποίηση. Η αθέμιτη άσκηση επιρροής αποτελεί μία διαδικασία που είχε εμφανιστεί ήδη από το νεοσύστατο ελληνικό κράτος και συνεχίζει μέχρι και σήμερα. Αντίστοιχα, η άσκηση επιρροής στην ΕΕ αποτελεί μία κατά τα άλλα νόμιμη διαδικασία με ρυθμισμένο νομοθετικό πλαίσιο, που θεωρούνταν ισχυρό και ακλόνητο. Ωστόσο, το πρόσφατο περιστατικό του «Κατάρ Γκέιτ» κλόνισε συθέμελα τόσο το σύνολο των ευρωπαϊκών θεσμών, όσο και το αίσθημα εμπιστοσύνης των πολιτών. Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε έδειξε ότι υφίστανται ακόμη και τώρα κενά στο νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την άσκηση επιρροής. Γίνονται όμως προσπάθειες να καλυφθούν αλλά και να αποκατασταθεί το αίσθημα εμπιστοσύνης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, καθώς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει αποφασίσει ορισμένες μεταρρυθμίσεις και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει να ιδρυθεί μία ανεξάρτητη αρχή για την ανάπτυξη ενός κώδικα δεοντολογίας για όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Όμως, η υπονόηση μίας «υποβάθμισης» της απαξίας της υπόθεσης και το γενικό χαμήλωμα των τόνων από τα ΜΜΕ, καθώς και οι εύλογες απορίες σχετικά με την εξέλιξη της υπόθεσης εγείρουν σοβαρά ερωτήματα και υποψίες, για εφαρμογή τεχνικών συγκάλυψης επί της υποθέσεως.

Λέξεις – Κλειδιά

Διαφάνεια, Κράτος Δικαίου, Πολιτική Διαφθορά, Άσκηση Επιρροής, Κατάρ Γκέιτ

“The principle of transparency and political corruption with an emphasis on the European Parliament”

Christos Tsiolias

Abstract

In a democratic polity subject to the rule of law the administrative action should be constantly controlled by law, through transparency. The principle of transparency is a democratic pillar of the state, which helps to build relationships of trust between citizens and the state, while the principle of the rule of law is a fundamental value of the EU. Corruption on its part especially political corruption circumvents the sense of justice, while due to the Union’s weakness to impose coercive measures in case the member states deviate from their course, which is the eternal goal of fighting corruption an integrated European mechanism for the rule of law was established, with the aim of annual monitoring of their compliance, through publication of annual reports regarding fighting corruption. Lobbying is a manifestation of political corruption of high social disrepute, which ultimately leads to the degeneration of the political system itself. Political corruption criminologically is reflected in the so-called criminality of the powerful and goes hand in hand with the concept of "elite deviance". The link in all of them is corruption which provides them with the necessary legitimacy. The unfair exercise of influence is a process that had already appeared, since the newly established Greek state and continues to date. Accordingly, the exercise of influence in the EU is an otherwise legal process with a regulated legislative framework, which was considered strong and unshakable. However, the recent Qatar Gate incident has fundamentally shaken both the European institutions and the citizens' sense of trust. The analysis carried out showed that there are still gaps in the legislative framework regarding Lobbying. Nevertheless, efforts are being made to cover those gaps but also to restore the feeling of trust in the European institutions, as the European Parliament has decided on some reforms and the European Commission has proposed to establish an independent authority to develop a code of ethics for all EU institutions. However, the implication of a

"downgrading" of the case's discredit and the general lowering of tones by the media, as well as the reasonable questions on the development of the case raise serious questions and suspicions, of the application of cover-up techniques on the case.

Keywords

Transparency, Rule of Law, Political Corruption, Lobbying, Qatar Gate

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	iv
Περίληψη	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	viii
Κατάλογος Πινάκων	ix
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	x
1. Οι αρχές της Διαφάνειας και του Κράτους Δικαίου στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση	1
1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Η αρχή της Διαφάνειας	3
1.3 Η αρχή του Κράτους Δικαίου	9
1.4 Το Κράτος Δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα	10
1.4.1 Η έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου	12
1.4.2 Η έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου	13
1.4.3 Η έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου	14
2. Η έννοια της διαφθοράς και η πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα	18
2.1 Η έννοια της διαφθοράς	18
2.2 Η έννοια της πολιτικής διαφθοράς	21
2.3 Τα εγκλήματα των ισχυρών	23
2.4 Η έννοια του Lobbying και η πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα	26
2.4.1 Η έννοια του Lobbying	26
2.4.2 Η πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα	27
3. Το νομικό καθεστώς για τις δραστηριότητες επιρροής με βάση τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η περίπτωση του Qatar Gate	34
3.1 Εισαγωγή	34
3.2 Το νομικό καθεστώς για τις δραστηριότητες επιρροής με βάση τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	37
3.2.1 Το Μητρώο Διαφάνειας και ο Κώδικας Δεοντολογίας	40
3.2.2 Το Lobbying στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή	44
3.2.3 Το Lobbying στο Ευρωκοινοβούλιο	45
3.2.4 Το Lobbying στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο	46
3.3 Η περίπτωση του Qatar Gate	47
4. Συμπεράσματα	54
Βιβλιογραφία	61

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1-1: Κατακερματισμός έννοιας διαφάνειας στη Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001 (Ιδιοπεξεργασία)	6
Πίνακας 1-2: Συνοπτικός Απολογισμός ΕΑΔ 2021	8

Συνομογραφίες & Ακρωνύμια

GRECO	Group of States against Corruption
ΑΤΕ	Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΑΔ	Εθνική Αρχή Διαφάνειας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΔΑΔ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΕΛ-ΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΟΤΕ	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη

1. Οι αρχές της Διαφάνειας και του Κράτους Δικαίου στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση

1.1 Εισαγωγή

Η δημόσια διοίκηση ως θεσμός αφενός αντικατοπτρίζει τη βάση σύμφωνα με την οποία κυβερνώνται τα σύγχρονα κράτη και αφετέρου ανταποκρίνεται στις κοινωνικές ανάγκες λαμβάνοντας υπόψη διαδικασίες, οργανωτικές δομές, σχέσεις, ρόλους αλλά και πολιτικές. Επομένως ευθύνεται τόσο για τη διαμόρφωση του επιπέδου ζωής των πολιτών και την οικονομική ανάπτυξη όσο και για την κοινωνική συγκρότηση και συνοχή. Η ελληνική δημόσια διοίκηση από την πλευρά της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τους συνταγματικούς κανόνες που ισχύουν στην εκάστοτε περίοδο και επομένως δεν είναι δυνατό να ενεργεί αυθαίρετα. Εφόσον φυσικά η λειτουργία της οδηγεί είτε σε έκνομες είτε σε παρεκκλίνουσες ενέργειες οφείλουν οι προβλεπόμενες αρχές να την επαναφέρουν στο «σωστό δρόμο» (Τζέμος, Παπατόλιας, Αναστασίου & Δουλαδίρης, 2022: 05), καθώς απέναντι σε κάθε είδους παρέκκλιση, η κοινωνία πάντα αντιτάσσει κάποιας μορφής κοινωνικού ελέγχου (Βιδάλη και Κουλούρης, 2012: 05).

Σε ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου, οι εξουσίες δεν είναι δυνατό να είναι ανεξέλεγκτες. Αντιθέτως οφείλουν να λειτουργούν αφενός με ισορροπία και αφετέρου με αμοιβαίους ελέγχους και αντιστάθμιση ισχύος. Συνεπώς, θα πρέπει η διοικητική δράση να ελέγχεται δικαιοκρατικά διαρκώς, ως προς τη νομιμότητα των ενεργειών της, διαμέσου του κοινοβουλευτικού, του δικαστικού, αλλά και του διοικητικού ελέγχου δομώντας διαδικασίες και πρακτικές διαφάνειας, καθώς μόνο μέσω της διαφάνειας δίδεται η δυνατότητα στους απλούς πολίτες ενός κράτους, να ελέγχουν τη λειτουργία των δημοσίων αρχών και όποτε παραστεί ανάγκη, να τις καλούν σε λογοδοσία. Επομένως, τόσο η διαφάνεια όσο και η νομιμότητα αποτελούν τους πυλώνες για την οικοδόμηση ισχυρών σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών και των θεσμών της δημόσιας διοίκησης (Τζέμος et al., 2022: 05 – 06).

Η διαφθορά ως φαινόμενο είναι δυσδιάκριτη και πολύμορφη, ενώ οι ρίζες της ανιχνεύονται από τα αρχαία χρόνια. Αποτελούσε δε το μέσο για την απόκτηση είτε οφέλους είτε άσκησης επιρροής, ενώ ήταν υπεύθυνη για το γενικότερο εκφυλισμό των αρχών και των αξιών του εκάστοτε πολιτικού συστήματος και κατά συνέπεια υπεύθυνη και για τη διάβρωση των κοινωνικών αξιών (Ράικος, 2006: 85 – 86). Η διοικητική διαφθορά με τη σειρά της είναι

υπεύθυνη για την καταστρατήγηση της αρχής της νομιμότητας, ενώ η καταπολέμησή της αποτελεί το αντίδοτο στηριζόμενο αφενός σε αρχές όπως της διαφάνειας, αρχής που αναγνωρίστηκε ρητά και από την αναθεώρηση του ελληνικού συντάγματος του 2001 με νομοτεχνικά προβληματικό όμως τρόπο, καθώς η αναγνώρισή της πραγματοποιήθηκε σε τέσσερα άρθρα, αντί σε μία ενιαία ρητή διάταξη και πέραν δε του προβλήματος ότι το Ελληνικό Σύνταγμα είχε ήδη σημαντικά προβλήματα στη δομή και στη διατύπωσή του, όπως για παράδειγμα ότι δεν υφίσταται ένα σύνολο αφιερωμένο στις γενικές θεμελιώδεις αρχές ως συνταγματικές εγγυήσεις, αλλά και αφετέρου από ανεξάρτητες αρχές όπως της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας κατόπιν της πρόσφατης καθιέρωσης του λεγόμενου «επιτελικού κράτους» στην Ελλάδα (Maniatis, 2023: 551).

Η αρχή του κράτους δικαίου που αποτελεί θεμελιώδη αξία της ΕΕ, ταυτοχρόνως αποτελεί και απτή έκφανση της αρχής της νομιμότητας. Δεν πρόκειται για μία αφηρημένη έννοια, καθώς επηρεάζει άμεσα τη ζωή του κάθε πολίτη και σχετίζεται με την ισοπολιτεία, δηλαδή την ίση πρόσβαση και συμμετοχή όλων στα δημόσια αξιώματα και τις αρχές, υπό την αιγίδα της ανεξάρτητης και αμερόληπτης δικαστικής εξουσίας. Το Δικαστήριο της Ε.Ε. έχει αναγνωρίσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ως άμεσα υπεύθυνη για τη διασφάλιση του σεβασμού στο κράτος δικαίου, μίας αξίας που κατακυρώνεται και από τις ευρωπαϊκές Συνθήκες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020: 01). Οι Ευρωπαίοι πολίτες από πλευράς τους θεωρούν ότι η διαφθορά είναι υπεύθυνη για την καταστρατήγηση του κράτους δικαίου και κύριους υπεύθυνους για τη διαφθορά θεωρούν τους πολιτικούς, ενώ και για την γενικότερη υφιστάμενη αδιαφάνεια θεωρούν υπεύθυνη, την ιδιαίτερα πολύπλοκη ευρωπαϊκή θεσμική αρχιτεκτονική (Hegewald & Schraft, 2023: 01).

Ένα τέτοιο φαινόμενο διαφθοράς αποκαλύφθηκε στις 09/12/2022, ως αποτέλεσμα της κοινής επιχείρησης των βελγικών, ιταλικών και ελληνικών αρχών στις Βρυξέλες και τις διάφορες συλλήψεις που προέκυψαν. Μάλιστα, μεταξύ των συλληφθέντων ήταν και μία αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η κα Εύα Καϊλή (Pérez, 2023: 01), η οποία μετά από τέσσερις μήνες προσωρινής κράτησης τέθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό με «βραχιολάκι» εντοπισμού (CNN Greece, 2023: 01), αν και στις 25/05/2023 έγινε άρση της ηλεκτρονικής της παρακολούθησης, με πλήθος όμως περιοριστικών όρων, όπως η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα και η παρακολούθηση από επιμελητή κοινωνικής αρωγής (Καθημερινή, 2023: 01). Το κατηγορητήριο δε που τη βαραίνει σχετίζεται με διαφθορά, διαμέσου της άσκησης επιρροής – lobbying, τη συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, αλλά και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος (Pérez, 2023: 01).

Στην παρούσα μελέτη θα ασχοληθούμε αρχικά με την αρχή της διαφάνειας και την αρχή του κράτους δικαίου, έτσι ώστε να είμαστε σε θέση να συσχετίσουμε τις αρχές αυτές, με την έννοια της διαφθοράς και δη της πολιτικής διαφθοράς στην Ελλάδα, αλλά και στην ΕΕ, αναλύοντας εν συνεχεία την περίπτωση του Qatar Gate, που αποτελεί την πλέον επίκαιρη υπόθεση πολιτικής διαφθοράς, διαμέσου της άσκησης επιρροής - Lobbying στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ουσιαστικά, θα αναλύσουμε το νομικό καθεστώς που διέπει την εν λόγω διαδικασία και κατά πόσον αυτό τηρήθηκε ή όχι στην εξεταζόμενη περίπτωση.

1.2 Η αρχή της Διαφάνειας

Η έννοια της διαφάνειας δεν αποτελεί μία αόριστη έννοια (Δέγλερης, 2012: 113), αντιθέτως πρόκειται για έννοια, πολυεπίπεδη και πολυσήμαντη, η οποία συνδέεται με την ίδια τη λειτουργία του κράτους (Τζέμος et al., 2022: 48) είτε αυτή αφορά την οικονομία είτε τις οικονομικές λειτουργίες της πολιτείας είτε και την ίδια την κοινωνία (Δέγλερης, 2012: 113). Η διαφάνεια υπό την τυπική της έννοια συνδέεται με τη δημοσιοποίηση ή τη γνωστοποίηση εγγράφων, αλλά και με την πρόσβαση αυτών από τους πολίτες και φυσικά ως συνέπεια των ανωτέρω, με τη δυνατότητα των πολιτών να κρίνουν και να ελέγχουν τη δημόσια διοίκηση εν γένει. Υπό την ουσιαστική της έννοια σχετίζεται με αφενός την τήρηση τόσο κανόνων και όρων όσο και προτύπων, αλλά και μορφών συμπεριφοράς και αφετέρου με την προαγωγή της νομιμότητας στη δημόσια διοίκηση και κατ' επέκταση την προστασία του δημοσίου συμφέροντος (Τζέμος et al., 2022: 48 – 49).

Η δημόσια διοίκηση μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1990, δεν είχε επακριβώς και δεσμευτικά αποτυπωμένη την εν λόγω αρχή, η ανάγκη όμως για αυξημένη διοικητική διαφάνεια είχε ως αποτέλεσμα αρχικά η έννοια της διαφάνειας να κατοχυρώνεται από τις θεμελιώδεις διατάξεις του συντάγματος και συγκεκριμένα από το άρθρο 1, που αφορά τη δημοκρατική αρχή, που ουσιαστικά εμπεριέχει την έννοια της συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων και της ενημέρωσής τους, στο πλαίσιο της δημοκρατίας και κατ' επέκταση τη δυνατότητα του ελέγχου στις κρατικές ενέργειες, με σκοπό την άσκηση των δικαιωμάτων τους. Ταυτόχρονα, η έννοια της διαφάνειας εδράζεται και στο άρθρο 25 παρ. 1 του συντάγματος, απορρέουσα από τις αρχές του κράτους δικαίου και της νομιμότητας (Τζέμος et al., 2022: 49).

Η ουσιαστική συμπερίληψη της έννοιας αυτής, ως συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής, πραγματοποιήθηκε με την αναθεώρηση του 2001, όπου η εν λόγω αρχή εξειδικεύτηκε στο άρθρο 5^A του συντάγματος, το οποίο σχετίζεται με την κατοχύρωση του δικαιώματος των πολιτών στην πληροφόρηση, αλλά και στο άρθρο 10 παρ. 3, όπου κατοχυρώνεται το δικαίωμα της πρόσβασης στα έγγραφα (Τζέμος et al., 2022: 49 – 50). Τόσο η διαφάνεια όσο και η δημοσιότητα αποτελούν βασικούς πυλώνες της δημοκρατίας και σχετίζονται άμεσα με τη δυνατότητα ελέγχου της δράσης των κρατικών οργάνων, από τους ίδιους τους πολίτες. Μάλιστα, η διαφάνεια στη διοικητική δράση συμβάλλει καταλυτικά αφενός στη καταπολέμηση της διαφθοράς, αλλά και της διαπλοκής στη δημόσια διοίκηση και αφετέρου στην αυξημένη αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης, αλλά και στην προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών (Ακριβοπούλου & Ανθόπουλος, 2015: 26 – 27).

Από την άλλη πλευρά, η αρχή της διαφάνειας έχει και αρνητική έκφραση, που σχετίζεται με την ανάγκη για εξάλειψη της αδιαφάνειας. Η εν λόγω υπόσταση σχετίζεται με την καταπολέμηση της διαφθοράς, φαινομένου που αφενός καταστρατηγεί τα δικαιώματα των πολιτών και αφετέρου έχει πολιτικό και οικονομικό κόστος, αλλά και βλάπτει εν γένει το δημόσιο συμφέρον. Επομένως έχοντας υπόψη την ανωτέρω ανάλυση, η αρχή της διαφάνειας μετά την αναθεώρηση του 2001 κατοχυρώνεται και σε σειρά άλλων διατάξεων, όπως το άρθρο 14 παρ. 9 του συντάγματος για τον βασικό μέτοχο, το οποίο όμως μετά από νομολογία του ΔΕΕ αδρανοποιήθηκε, το άρθρο 29 παρ. 2 του συντάγματος που σχετίζεται με τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, αλλά και άλλα (Τζέμος et al., 2022: 50).

Η έννοια της διαφάνειας μόλις πρόσφατα κέρδισε τόσο «έδαφος» παγκοσμίως. Ενσωματώθηκε δε ρητά σε διάφορα επίσημα συντάγματα, κυρίως μέσω της υιοθέτησης διάταξης άρθρου, στο πλαίσιο μίας τροπολογίας. Μία τέτοια περίπτωση είναι και η αναθεώρηση του 2001 του ελληνικού συντάγματος, αν και στο εν λόγω Σύνταγμα, παρατηρείται σε τέσσερα άρθρα ρητή χρήση του όρου «διαφάνεια», γεγονός που προβληματίζει εντόνως λόγω της ευρύτατα κατακερματισμένης και κακότεχνα ρητής αναγνώρισης της συγκεκριμένης αρχής στα εν λόγω άρθρα, τα οποία μάλλον έχουν ετερόκλητες θεματικές. Με το άρθρο 14 παρ. 9 δε, που αναφέρθηκε παραπάνω, ολόκληρη η αρχική, αυθεντική του παράγραφος είχε ως στόχο να μπλοκάρει τη σύνδεση των συμφερόντων, μεταξύ των ιδιοκτητών των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των επιχειρηματιών, οι οποίοι αποτελούν τα συμβαλλόμενα μέρη μίας δημοσίας σύμβασης, ενός δημόσιου έργου, προμήθειας ή υπηρεσίας. Πιο συγκεκριμένα, η παρ. 9β αναφέρει ότι: *«νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς, που είναι απαραίτητα, για να εξασφαλιστεί*

η διαφάνεια και ο πλουραλισμός της πληροφόρησης». Το περιεχόμενο της παρ. 9 είχε εμπνευστεί μεταξύ άλλων από την περίπτωση του μεγιστάνα των μέσων μαζικής ενημέρωσης και πολιτικό αρχηγό στην Ιταλία, Σίλβιο Μπερλουσκόνι και αποτέλεσε ένα από τα πιο ανεπιτυχή σημεία του ελληνικού συντάγματος, καθώς μέσω εκτελεστικών νόμων που εκδόθηκαν αργότερα, η παρ. 9 κρίθηκε αντίθετη προς το δίκαιο της ευρωπαϊκής ένωσης, με αποτέλεσμα την αδρανοποίησή της (Maniatis, 2023: 555).

Επίσης, είναι αξιοσημείωτο ότι και στην παρ. 5 του άρθρου 102 του συντάγματος προστέθηκε μία αναφορά στην έννοια της διαφάνειας, που σχετιζόταν με τη διασφάλισή της, κατά τη διαχείριση των πόρων για την εκπλήρωση της αποστολής, αλλά και την άσκηση των αρμοδιοτήτων, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Παρόμοια ήταν και η αναφορά στο άρθρο 29 παρ. 2, κατά την οποία νόμος θα ορίζει τις εγγυήσεις διαφάνειας για τις εκλογικές δαπάνες, αλλά και γενικά την οικονομική διαχείριση τόσο των κομμάτων και των βουλευτών όσο και των υποψηφίων βουλευτών, αλλά και των υποψηφίων στην τοπική αυτοδιοίκηση, ενώ και στο άρθρο 103 που αφορά τους δημοσίους υπαλλήλους έγινε για πρώτη φορά αναφορά στην αρχή της διαφάνειας, μαζί με την αρχή της αξιοκρατίας, πάνω στο θέμα των συγκεκριμένων διαδικασιών, για την επιλογή των προσωπικού του δημοσίου. Μάλιστα, η αξιοκρατία επανήλθε σε Ελληνικό Σύνταγμα ρητά πολύ καθυστερημένα, μετά από την απάλειψή της στο Σύνταγμα του 1844, πράγμα που συνδέεται με την εφαρμογή ενός συστήματος πελατειακών σχέσεων, το οποίο υφίσταται κατά το μάλλον ή ήττον μέχρι και σήμερα, προσβάλλοντας μεταξύ άλλων την αρχή της δημοκρατίας και της διαφάνειας (Maniatis, 2023: 555).

Ο Πίνακας 1-1 εμφανίζει συγκεντρωτικά το πρόβλημα του κατακερματισμού στην έννοια της διαφάνειας, στην Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001:

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΟΡΟΥ «ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ» ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	ΑΡΘΡΟ	ΕΤΕΡΟΚΛΗΤΗ ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	ΡΗΤΗ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ
	5 ^A	Κατοχύρωση του δικαιώματος των πολιτών στην πληροφόρηση	ΟΧΙ
	10 παρ. 3	Κατοχύρωση του δικαιώματος της πρόσβασης στα έγγραφα	ΟΧΙ

ΤΟΥ 2001 (Απορρέουσα και ρητή διατύπωση)	14 παρ. 9	Βασικός μέτοχος – μετά από νομολογία του ΔΕΕ αδρανοποιήθηκε	ΝΑΙ
	29 παρ. 2	Χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων	ΝΑΙ
	102 παρ. 5	Οικονομική αυτοτέλεια των ΟΤΑ	ΝΑΙ
	103 παρ. 7	Διαδικασίες πρόσληψης δημοσίων υπαλλήλων	ΝΑΙ

Πίνακας 1-1: Κατακερματισμός έννοιας διαφάνειας στη Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001 (Ιδιοεπεξεργασία)

Η αρχή της διαφάνειας θεωρείται ως η σημαντικότερη αρχή της διοικητικής δράσης, που πρέπει να λαμβάνει χώρα σε συνθήκες δημοσιότητας και διαφάνειας, καθώς ούτε η μυστικότητα, αλλά ούτε και το παρασκήνιο, δεν αντικατοπτρίζουν την «υγιή» δημόσια διοίκηση, η οποία οφείλει να είναι πλήρως προσβάσιμη, από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο πολίτη. Επομένως, η διαφάνεια θα πρέπει να χαρακτηρίζει το πλήθος των διαδικασιών της διοικητικής δράσης, καθώς η αδιαφάνεια αποτελεί συντελεστή, που επιτείνει την αναξιοκρατία, αλλά και τις συντεχνιακές και πελατειακές πρακτικές στο δημόσιο, ενώ αποτελεί και εν δυνάμει μήτρα διαφθοράς. Η διαφάνεια αποτελεί παράγοντα αντικειμενικότητας και αξιοκρατίας στη δημόσια διοίκηση, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και «βασικό συντελεστή μιας φιλελεύθερης, ανοικτής και δημοκρατικής κοινωνίας» (Τζέμος et al., 2022: 102 – 104).

Ειδικά για την ελληνική δημόσια διοίκηση, η διαφάνεια στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στο σύστημα Διαύγεια, αλλά και στα ανοικτά δεδομένα του δημοσίου. Φυσικά και η ψηφιοποίηση των δημοσίων υπηρεσιών και των διαδικασιών που τις διέπουν συντελεί θετικά στην προώθηση της διαφάνειας, ενώ κρίσιμη για το σκοπό αυτό είναι τόσο η λειτουργία του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη και της ΕΑΔ όσο και των μονάδων εσωτερικού ελέγχου και των ελεγκτικών μηχανισμών του δημοσίου (Τζέμος et al., 2022: 102).

Ωστόσο, όσον αφορά την Ελλάδα, το νέο μοντέλο του κράτους που παρουσιάστηκε διαμέσου του νόμου 4622/2019 για το «επιτελικό κράτος», ουσιαστικά αποτέλεσε μία συμβολική πράξη, που παρουσιάστηκε από τη νέα κυβέρνηση που προέκυψε από τις

εκλογές του 2019, εγκαθιδρύοντας ένα επιτελικό κράτος στο οποίο το γραφείο του πρωθυπουργού συντονίζει τις εργασίες της κυβέρνησης, καθώς και της κεντρικής διοίκησης. Επιπροσθέτως, η διαφάνεια αποτελεί την κεντρική έννοια του εν λόγω νόμου, ενώ εισήχθη και η ΕΑΔ, η οποία αντικατέστησε πλήθος ελεγκτικών μηχανισμών που δεν απολάμβαναν ανεξαρτησίας. Η ΕΑΔ στηρίχθηκε στο διεθνές μοντέλο των ανεξαρτήτων αρχών αντιμετώπισης της διαφθοράς, κυρίως στον δημόσιο τομέα και επιχειρησιακά στηρίχθηκε σε τρεις επιχειρησιακούς πυλώνες: α.) την διεξαγωγή ερευνών, β.) την πολιτική πρόληψης και ακεραιότητας και γ.) τις σχέσεις με την κοινωνία, σε επίπεδο εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης ενάντια στη διαφθορά (Maniatis, 2023: 556 – 557).

Παρόλα αυτά, η ΕΑΔ δεν είναι άμοιρη από πλήθος προβλημάτων, όπως του ότι είναι αρμόδια να εκδίδει «συστάσεις», που παραδόξως έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα. Η συγκεκριμένη νόρμα, στερείται λογικής συνοχής και προκαλεί σύγχυση, στο παραδοσιακό σύστημα αφενός εκτελεστών διοικητικών πράξεων και αφετέρου μη εκτελεστών, όπως είναι κατά νομική ακριβολογία οι συστάσεις. Επίσης, πολύ συχνά έρχεται σε επικάλυψη αρμοδιοτήτων με τον ΣτΠ, ειδικά σε θέματα κακοδιαχείρισης, που ο ΣτΠ έχει ως βασική αρμοδιότητα. Η εν λόγω διαδικασία είναι ιδιαίτερα προβληματική, καθώς συχνά οι πολίτες είτε αγνοούν ότι η αρμοδιότητα αυτή ανήκει και στην ΕΑΔ είτε βρίσκονται σε δίλημμα, για το πού πρέπει να αποταθούν (Maniatis, 2023: 557). Ειδικά όσον αφορά την ΕΑΔ, η οποία έχει δεχθεί διθυραμβική προώθηση, θα ήταν κρίσιμο να σχολιαστεί ότι παρουσιάζονται κάποια «σύννεφα» στην αποτελεσματικότητά της, γεγονός που προκύπτει ιδιαίτερα από την τελευταία έκθεση απολογισμού της, η οποία καταδεικνύει ότι το μεγαλύτερο πλήθος των εντολών ελέγχων αφορά το πεδίο του Covid-19 και του αντικαπνιστικού νόμου. Συγκεκριμένα 1140/2743 συνολικά εντολές και διερευνήσεις, εμπίπτουν στο ανωτέρω πεδίο, δηλαδή σχεδόν οι μισές από αυτές. Επομένως, φαίνεται ότι η ΕΑΔ έχει επικεντρωθεί σε τομείς ελέγχου μικρότερης βαρύτητας και έχει δαπανήσει κιόλας ιδιαίτερα σημαντικό χρόνο, καθώς έχει εκδώσει μόλις 378 εντολές γενικού περιεχομένου, ενώ και 250 ακόμη εντολές αφορούν δομές υγείας και δημόσιες υπηρεσίες, αλλά και οι διεκπεραιωμένες διερευνήσεις φτάνουν μόλις τις 362/607 (Έκθεση Απολογισμού ΕΑΔ, 2021: 18 – 19). Επίσης, η εν λόγω έκθεση απολογισμού διακατέχεται και από μία σχετική αδιαφάνεια, καθώς η ΕΑΔ αποφεύγει εντέχνως να καταγράψει τον μέσο χρόνο που απαιτείται για την ολοκλήρωση των ελέγχων της εγείροντας βάσιμες υποψίες και για την υπερβολική χρήση χρόνου, για την διεκπεραίωση των συγκεκριμένων ελέγχων.

Ο Πίνακας 1-2 εμφανίζει τον συνοπτικό απολογισμό της ΕΑΔ για το 2021:

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΑΔ 2021	Γενικές Εντολές Ελέγχου	378	Σύνολο Καταγγελιών
	Εντολές Ελέγχου σε δομές υγείας & δημόσιες υπηρεσίες	250	5128
	Εντολές Ελέγχου Covid-19 & αντικαπνιστικής νομοθεσίας	1140	Εντολές Ελέγχου και Διερευνήσεων
	Διερευνήσεις Καταγγελιών	607	2743
	Ολοκληρωμένες Διερευνήσεις	362	

Πίνακας 1-2: Συνοπτικός Απολογισμός ΕΑΔ 2021

Πηγή: ΕΑΔ (Ιδιοεπεξεργασία)

Σε επίπεδο Ένωσης, η διαφάνεια αποτέλεσε ένα από τα κυριότερα ζητούμενα της μετά Μάαστριχτ εποχής. Μάλιστα, αρχικά κρίθηκε αξιοπερίεργη η στροφή αυτή, καθώς η λειτουργία των διεθνών οργανισμών καλυπτόταν παραδοσιακά από μυστικότητα, που οι ίδιοι οι οργανισμοί την επιδίωκαν, ως εχέγγυο της ανεξαρτησίας τους, έναντι των μελών τους. Στα τέλη της δεκαετίας του 1991 – 2000, η πίεση που ασκούσε το λεγόμενο «κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης» είχε ως αποτέλεσμα να ωθήσει ορισμένους διεθνείς οργανισμούς, όπως το ΔΝΤ, να αρχίσουν μαζικά να δημοσιεύουν μεγάλους όγκους πληροφοριών, ενώ ταυτόχρονα να παραχωρούν και δικαίωμα πρόσβασης στο κοινό, σε πλήθος εγγράφων τους. Έκτοτε, ο κανόνας της μυστικότητας φθίνει, ενώ η ΕΕ η οποία επεδίωκε την οικονομική και πολιτική της υπερεθνική ολοκλήρωση αποτέλεσε τον πρώτο διεθνή οργανισμό που αντιμετώπισε νομιμοποιητικά προβλήματα, αλλά και τον πρώτο οργανισμό, που κάτω από τις ισχυρές πιέσεις τόσο των μελών του όσο και υποψηφίων μελών του προσπάθησε να προβεί στην εξεύρεση λύσεων, που στηριζόταν στην αύξηση των επιπέδων διαφάνειας των εργασιών του (Λέντζης, 2006: 22 – 23). Τέλος, στην εποχή μας η διαφάνεια σχετίζεται και με το δίκαιο που αφορά τις δημόσιες συμβάσεις αποτελώντας στην ουσία έναν εθιμικό κανόνα του διεθνούς δικαίου, που δεσμεύει τα όργανα της ΕΕ ή των κρατών – μελών και αμφότερα, υπό τύπον γενικού διεθνούς εθίμου (Maniatis, 2023: 556).

1.3 Η αρχή του Κράτους Δικαίου

Το κράτος δικαίου σχετίζεται με τον αυτοπεριορισμό της κρατικής εξουσίας με κανόνες δικαίου, σε όλες τις εκφάνσεις της και όλες τις λειτουργίες της. Πιο συγκεκριμένα, σε ένα κράτος δικαίου, η ίδια η υπόσταση της πολιτείας δεσμεύεται από κανόνες δικαίου, που ουσιαστικά θεσπίζονται από τα ίδια τα όργανά της. Η βασικότερη έκφανση της δικαιοκρατικής αρχής προέρχεται από την αρχή της νομιμότητας, με την ευρύτερη έννοια της, ενώ τα σημαντικότερα στοιχεία που σχετίζονται με την έννοια της αρχής του κράτους δικαίου είναι αφενός η αρχή της διάκρισης των εξουσιών και η αρχή της νομιμότητας με τη στενή της έννοια και αφετέρου η αρχή της διοικητικής δράσης, καθώς και η κατοχύρωση ενός καταλόγου για τα θεμελιώδη δικαιώματα, αλλά και η παροχή έννομης προστασίας σε όποιον την έχει ανάγκη (Χρυσανθάκης, Γαλάνη & Πανταζόπουλος, 2007: 63).

Τα προηγούμενα συντάγματα πριν την αναθεώρηση του 2001, δεν αποτύπωναν ρητά την έννοια της αρχής του κράτους δικαίου, μολονότι η ισχύς της δεν αμφισβητούνταν. Ουσιαστικά, εκμαιευόταν ερμηνευτικά, από πλέγμα συνταγματικών διατάξεων, που αφορούσε την κατοχύρωση των ατομικών και των κοινωνικών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων της ομαδικής δράσης, της προστασίας της αξίας του ανθρώπου, αλλά και διαμέσου της αρχής της ισότητας, της νομιμότητας και της διοικητικής δράσης, καθώς όμως και από τον δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, αλλά και της παροχής έννομης προστασίας (Χρυσανθάκης et al., 2007: 63).

Η αρχή του κράτους δικαίου αποτυπώθηκε ρητά και για πρώτη φορά, σε συνδυασμό με την αρχή του κοινωνικού κράτους, στη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του συντάγματος, σύμφωνα με την οποία *«η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελεί υπό την εγγύηση του κράτους»*, πράγμα που αποτελεί πρωτοτυπία στο συγκριτικό δίκαιο. Ουσιαστικά, η αρχή του κράτους δικαίου αποτελεί μία θεμελιώδη και δεσμευτική συνταγματική αρχή, για όλους τους φορείς της δημόσιας εξουσίας, που εμφανίζεται να έχει και ένα γενικό, κατευθυντήριο και επικουρικό χαρακτήρα, με σκοπό την κάλυψη επιμέρους νομικών κενών. Συνεπώς, με την εφαρμογή της αρχής του κράτους δικαίου *«ενισχύεται η εγγυητική λειτουργία του συντάγματος»*, ενώ η εν λόγω αρχή *«συνιστά και γνώμονα για την ερμηνεία όλων των επιμέρους συνταγματικών δικαιωμάτων και θεσμικών εγγυήσεων»*. Τέλος, η θετικιστική ερμηνεία του συντάγματος που αφορά την εν λόγω αρχή έχει ως αποτέλεσμα την συναγωγή κανόνων όπως *«η άμεση και ευθεία εφαρμογή των συνταγματικών κανόνων, η αρχή “in dubio pro libertate” και η αρχή της αναλογικότητας»*, η οποία κατοχυρώθηκε και ρητά στο άρθρο

25 παρ. 1 του συντάγματος, με τη μορφή γενικής ρήτρας το 2001. Η Ελλάδα έγινε μόλις το δεύτερο κράτος στην Ευρώπη που περιέλαβε γενική ρήτρα για την αναλογικότητα στο Σύνταγμα, μετά την Ελβετία το 1999 (Χρυσανθάκης et al., 2007: 64).

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το κράτος δικαίου δεν είναι δυνατό να ενδιαφέρεται μονάχα για τη διαδικαστική δικαιοσύνη, ενώ να αδιαφορεί για την ουσιαστική, που εμπεριέχει τόσο τις ανισότητες όσο και τις αδικίες, καθώς και τις συνέπειες που προκαλούν στην κοινωνία (Χουλιάρας, 2019: 82), άλλωστε και το ίδιο το έγκλημα αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο (Morselli, 2009: 05). Υπό την έννοια αυτή, το ποινικό δίκαιο έχει υποχρέωση να αντιμετωπίζει την εγκληματικότητα σε κάθε έκφασή της, δίχως αυτό να σημαίνει απαραίτητα την κάμψη στην εγγυητική λειτουργία του (Χουλιάρας, 2019: 83).

1.4 Το Κράτος Δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

Η ΕΕ αποτελεί μία ένωση κρατών, που στηρίζεται σε αξίες όπως τα θεμελιώδη δικαιώματα, η δημοκρατία, αλλά και το κράτος δικαίου. Οι αξίες αυτές αποτελούν το θεμέλιο της κοινωνίας μας, αλλά και της κοινής μας ταυτότητας. Όταν το κράτος δικαίου σε ένα κράτος – μέλος βάλλεται, ταυτόχρονα επηρεάζεται και η έννομη τάξη, αλλά και η ίδια η λειτουργία της ΕΕ στο σύνολό της. Συνεπώς, το κράτος δικαίου παρέχει ωφέλειες για όλους τους πολίτες της Ένωσης και όπως είναι φυσικό και οι πολίτες των κρατών – μελών υποστηρίζουν με σθένος τις αρχές του (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022: 01).

Η ΕΕ ως θεσμός ενεργεί κατ' αποκλειστικότητα, εντός της χωρικής της αρμοδιότητας, ενώ και οι συμφωνίες που συνάπτει είναι δεσμευτικές για όλους τους συμβαλλόμενους. Παράλληλα, το δίκαιο το οποίο παράγεται στους κόλπους της είναι υπερεθνικό και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δεσμεύει αφενός τα κράτη που είναι σύμφωνα με αυτό και αφετέρου τα κράτη που διαφωνούν με το εν λόγω δίκαιο. Άλλωστε, η υπεροχή του δικαίου της ΕΕ έναντι των εθνικών δικαίων αποτελεί τόσο κρίσιμο στοιχείο όσο και απαραίτητη προϋπόθεση, για την εύρυθμη λειτουργία της Ένωσης (Κατσιώτης, 2022:02).

Η ΕΕ αποτελεί ένα «χώρο δικαιοσύνης, ελευθερίας και ασφάλειας», που μεριμνά για τις απαραίτητες ρυθμίσεις ένταξης, αλλά και μετέπειτα λειτουργικής συνύπαρξης των κρατών – μελών της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το κεφάλαιο για το κράτος δικαίου, που αφορά τον τομέα της δικαστικής μεταρρύθμισης και το μηχανισμό συνεργασίας και επαλήθευσης. Η εν λόγω μεταρρύθμιση υιοθετήθηκε από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία το

2007, κατά την ένταξή τους στην ΕΕ. Στη συνέχεια, το κράτος δικαίου πήρε έγκριση από την Επιτροπή το 2014 και παρουσιάστηκε ως διαδικασία στο άρθρο 7 της Συνθήκης για την ΕΕ. Αποτέλεσε δε αρχή «ομπρέλα» που ενσωματώνει πλήθος νομικών αρχών, όπως είναι της νομιμότητας, της ισότητας, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλλά και άλλες. Παράλληλα εμφανίζει τόσο εσωτερική δράση, στο πεδίο που αφορά τις μεταρρυθμίσεις στο δικαστικό σύστημα όσο και εξωτερική δράση, κάνοντας χρήση της νομολογίας του ΔΕΕ και του ΕΔΑΔ, οι αποφάσεις των οποίων είναι δεσμευτικές, για κάθε εθνικό δικαστήριο. Επειδή λοιπόν, το κράτος δικαίου αφενός συνδέεται άρρηκτα με τη δημοσιονομική πολιτική της ΕΕ και αφετέρου αναπτύσσεται στο πλαίσιο της χρηστής διακυβέρνησης (Pech, 2022: 112-136), αλλά και επειδή η ΕΕ, δεν έχει τη δυνατότητα επιβολής μέτρων καταναγκασμού, στα κράτη – μέλη της, σε περίπτωση που αυτά παρεκκλίνουν από τις ρυθμίσεις της (Hafner, 2016:89), ουσιαστικά κρίθηκε απαραίτητη η δημιουργία ενός μηχανισμού που αφενός θα κωδικοποιήσει τις βασικές αρχές του κράτους δικαίου και αφετέρου θα παρακολουθεί τις επιδόσεις των κρατών – μελών στον τομέα που βρίσκεται υπό εξέταση, έτσι ώστε να διασφαλίζεται επαρκώς, η συμμόρφωση στο κράτος δικαίου (Κατσιώτης, 2022: 02 – 03). Πράγματι, στις πολιτικές κατευθύνσεις που ανακοίνωσε η Πρόεδρος της Επιτροπής von der Leyen, αποκαλύφθηκε ότι θα συσταθεί ένας ολοκληρωμένος ευρωπαϊκός μηχανισμός, για το κράτος δικαίου, που θα καλύπτει όλα τα κράτη – μέλη, με σκοπό την ετήσια παρακολούθηση της συμμόρφωσής τους. Τον Ιούλιο του 2019, η Επιτροπή υιοθέτησε στο επικοινωνιακό της κομμάτι, τη λεγόμενη «*Ενδυνάμωση του κράτους δικαίου εντός της Ένωσης – ένα σχέδιο δράσης*», που ουσιαστικά οριοθετούσε μερικά από τα χαρακτηριστικά του εν λόγω μηχανισμού. Η πρώτη ετήσια έκθεση για το κράτος δικαίου, αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες της Επιτροπής για το 2020 διότι ο νέος αυτός μηχανισμός, για το ευρωπαϊκό κράτος δικαίου, θα λειτουργούσε ως ένα αποτρεπτικό εργαλείο, αλλά και ως ένα εργαλείο για την εμπάθυνση του διαλόγου και την κοινή ευαισθητοποίηση, σε θέματα κράτους δικαίου (European Rule of Law mechanism, 2020: 01).

Βασικός στόχος του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού για το Κράτος Δικαίου αποτελεί η παρακολούθηση των σημαντικότερων εξελίξεων, σχετικά με το κράτος δικαίου στα κράτη – μέλη. Η ετήσια έκθεση για το κράτος δικαίου θα παρέχει μια σύνθεση των σημαντικότερων θετικών και αρνητικών εξελίξεων τόσο στα κράτη – μέλη όσο και σε επίπεδο ΕΕ. Φυσικά, η πρώτη έκθεση έτεινε περισσότερο προς μια περίληψη της συνολικής κατάστασης, λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις από τον Ιανουάριο του 2019, με

μεταγενέστερες εκθέσεις να επικεντρώνονται στην πράξη μάλλον στις εξελίξεις κατά τη διάρκεια των τρεχόντων ετών. Η προσέγγιση παρακολούθησης θα είναι η ίδια σε όλα τα κράτη – μέλη, θα βασίζεται σε συγκρίσιμες πληροφορίες, αλλά και σε όλες τις σχετικές πηγές, ενώ θα βασίζεται και σε ανοιχτό διάλογο με τα κράτη – μέλη (European Rule of Law mechanism, 2020: 01).

Ουσιαστικά, η παρακολούθηση του κράτους δικαίου θα καλύπτει τέσσερις πυλώνες: α.) τα συστήματα δικαιοσύνης, β.) το πλαίσιο καταπολέμησης της διαφθοράς, γ.) τον πλουραλισμό στα μέσα ενημέρωσης και δ.) άλλα θεσμικά ζητήματα που σχετίζονται με τους ελέγχους και τις ισορροπίες. Η παρακολούθηση, θα επιδιώξει να αποφευχθεί η επικάλυψη των υφιστάμενων μηχανισμών αναφοράς και η αύξηση του διοικητικού φόρτου για τα κράτη – μέλη, που υπόκεινται σε διάφορες υψηλής έντασης αξιολογήσεις, αλλά και άλλου τύπου αξιολογήσεις, στους τομείς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής, της έκθεσης για το κράτος δικαίου (European Rule of Law mechanism, 2020: 01).

Επομένως, όσον αφορά τις εκθέσεις της Επιτροπής, βασικό μέλημά τους είναι αφενός το κατά πόσον εξετάζεται η διασφάλιση και αφετέρου το κατά πόσον εφαρμόζουν ή παρεκκλίνουν τα κράτη – μέλη από το κράτος δικαίου, ενώ στόχος είναι «να επιτευχθεί η συναίνεση εφαρμογής του κράτους δικαίου σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο», διαμέσου της εμπλοκής των κρατών – μελών, σε μία διαδικασία αυτορρύθμισης. Μάλιστα, τα κράτη – μέλη κατά τη διάρκεια κατάρτισης των εκθέσεων, δεν περιγράφουν εξαντλητικά τα δεδομένα, αλλά αντιθέτως περιγράφουν τις σημαντικότερες εξελίξεις, διαμέσου στοχευμένων διαβουλεύσεων, ενώ και σε κάθε νεότερη έκθεση, που αφορά μεμονωμένο κράτος – μέλος, «η ανάλυση εστιάζει σε σημαντικές προκλήσεις, που εξακολουθούν να υφίστανται, καθώς και σε νέες εξελίξεις» (Κατσιώτης, 2022: 03).

1.4.1 Η έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου

Η έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου στην ΕΕ και πιο εξιδικευμένα για την Ελλάδα αποτύπωσε ότι η χώρα έχει προβεί σε έναν ιδιαίτερα σημαντικό αριθμό μεταρρυθμίσεων, για τον τομέα της οργάνωσης των δικαστηρίων, ωστόσο τα αποτελέσματα της υλοποίησης, μάλλον δεν είναι τόσο ικανοποιητικά, καθώς το δικαστηριακό σύστημα εξακολουθεί να χωλαίνει, όσον αφορά την ποιότητα και την αποδοτικότητά του. Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια είναι πρωτοπόρος σε ένα ευρύ φάσμα μεταρρυθμίσεων, που αφορούν την καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς εν γένει, ενώ συνεχίζει και την υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου εθνικού σχεδίου, που έχει ως αντικείμενο την καταπολέμηση της

διαφθοράς. Πραγματοποιήθηκαν προσπάθειες αφενός εξορθολογισμού του θεσμικού πλαισίου και αφετέρου βελτίωσης του συντονισμού των φορέων, που σχετίζονται με την καταπολέμηση της διαφθοράς, ενώ υφίσταται και ένα σύγχρονο νομικό πλαίσιο, που αφορά τόσο τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης όσο και τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, αν και εξακολουθούν να υφίστανται κάποια κενά στην εφαρμογή του. Επίσης, παρατηρήθηκαν κάποια εμπόδια στη δίωξη της διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο, τα οποία όμως ξεπεράστηκαν με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2019, ενώ και κάποια προβλήματα που επισημάνθηκαν, για το θέμα της ποινικοποίησης της δωροδοκίας, θεραπεύτηκαν κατόπιν αναθεωρήσεων. Από την άλλη πλευρά, η διαδικασία της άσκησης επιρροής από ομάδες συμφερόντων – Lobbying εξακολουθεί να μην ρυθμίζεται κανονιστικά, σε σύγκριση με τα στάνταρ της ΕΕ, καθώς δεν υπάρχει σχετική υποχρέωση σύστασης μητρώου εκπροσώπων συμφερόντων και καταχώρησής τους σε αυτό, αν και στην παρούσα φάση καταρτίζεται σχετικό νομοσχέδιο, ενώ και το πλαίσιο που αφορά την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος, κρίνεται ανεπαρκές. Ταυτόχρονα, αν και το ίδιο το σύνταγμα της χώρας προστατεύει την ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα στην πληροφόρηση, ενώ υφίστανται και δομές για τη διασφάλιση της πολυφωνίας στα ΜΜΕ, ωστόσο παρατηρούνται κάποιες ασάφειες, σχετικά με την αποτελεσματικότητα των κανόνων προστασίας της διαφάνειας, στο θέμα της ιδιοκτησίας των ΜΜΕ. Τέλος και το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών στην πράξη φαίνεται να έχει κάποια προβλήματα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020β: 1 – 10).

1.4.2 Η έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου

Η έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου στην ΕΕ και πιο εξειδικευμένα για την Ελλάδα αποτύπωσε ότι βρίσκεται εν εξελίξει μία σειρά μέτρων, που στόχος τους είναι η βελτίωση στη ποιότητα και στην αποδοτικότητα του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης, ενώ σημαντικό είναι ότι και ο κώδικας δικαστικών υπαλλήλων εγκρίθηκε στις 24/04/2021. Διαφαίνεται ότι αποτελεί προτεραιότητα η μεταρρύθμιση που αφορά τον δικαστικό χάρτη, ενώ και οι μεταβολές στην πολιτική δικονομία αναμένεται να είναι θετικές, αν και εμφανίζονται ακόμη κάποιες ανησυχίες, σχετικά με το πλαίσιο διορισμού στις ανώτερες θέσεις των δικαστών. Ταυτόχρονα, οι μεταρρυθμίσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς προχωρούν κανονικά. Μια νέα δε στρατηγική καταπολέμησης της διαφθοράς για την περίοδο 2022-2025 βρίσκεται υπό κατάρτιση, με στόχο την επικέντρωση σε τομείς και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου, αν και εξακολουθούν να

υφίστανται κάποια πρακτικά ζητήματα που αφορούν αφενός τους πόρους για τη διερεύνηση της διαφθοράς και αφετέρου τις καθυστερήσεις στη διαχείριση των δικογραφιών. Όσον αφορά την διαδικασία άσκησης επιρροής – Lobbying από ομάδες συμφερόντων παρατηρήθηκε ότι παραμένουν τα νομοθετικά κενά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021: 1 – 11), αν και η ΕΑΔ μαζί με το Υπουργείο Εσωτερικών εκπόνησε σχετικό νομοσχέδιο, που αποτελεί αντικείμενο δημόσιας διαβούλευσης (Βιδάλη και Κουλούρης, 2022: 106).

Επίσης, παραμένουν και οι σημαντικές ελλείψεις που αφορούν την αποτελεσματική εποπτεία τόσο των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης και των συγκρούσεων συμφερόντων όσο και της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, καθώς μετά από ελέγχους, η αρμόδια επιτροπή ελέγχου για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης, διαπίστωσε οικονομικές παραβάσεις από 11 πολιτικά κόμματα. Όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των ΜΜΕ έχει προταθεί νομοσχέδιο για την ενίσχυση της διαφάνειας στον τομέα αυτό, ενώ ενισχύθηκε και η ανεξαρτησία της αρμόδιας ρυθμιστικής αρχής, αν και δεν ενισχύθηκε η οικονομική της ικανότητα. Παράλληλα, η δολοφονία ερευνητή δημοσιογράφου ενίσχυσε τις ανησυχίες σχετικά με τη δημοσιογραφική ασφάλεια, ενώ οι συνθήκες εργασίας τους επιδεινώθηκαν λόγω της πανδημίας COVID-19. Την ίδια περίοδο ενισχύθηκαν και οι εξουσίες του θεσμού του ΣτΠ *«που ορίστηκε ως ο μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας με αρμοδιότητα τη συλλογή, την καταγραφή, την αξιολόγηση και τη διερεύνηση πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων επιβολής του νόμου»*, ενώ τέλος το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών φαίνεται να έχει βελτιωθεί, αν και παραμένουν κάποιες προκλήσεις, ενώ θετική ως προς την ανέλιξη του βαθμού διαφάνειας κρίθηκε και η περαιτέρω εφαρμογή του νόμου που αφορά το επιτελικό κράτος (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021: 9 – 15).

1.4.3 Η έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου

Η έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου στην ΕΕ και πιο εξιδικευμένα για την Ελλάδα αποτύπωσε ότι υλοποιούνται μέτρα, που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας, του ελληνικού συστήματος δικαιοσύνης. Η αναμόρφωση της Σχολής Δικαστών, που πραγματοποιήθηκε το 2021 στοχεύει στην αύξηση της ποιότητας στην εκπαίδευση των δικαστών, ενώ και ο σχεδιασμός για τη δημιουργία Εθνικής Σχολής Δικαστικών Υπαλλήλων θα βοηθούσε στη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης βοήθειας προς τους δικαστές, αλλά και της διαχείρισης των δικαστηρίων. Ο αναθεωρημένος Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας το 2021 επιδιώκει να έχει θετικό αντίκτυπο

στην αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης, ιδίως όσον αφορά τις καθυστερήσεις στην αστική δικαιοσύνη και τη συνοχή της νομολογίας. Ο κώδικας δεοντολογίας για τους δικαστές του Συμβουλίου της Επικρατείας υιοθετήθηκε τον Μάρτιο του 2022, ενώ και το σχέδιο νόμου για την προαγωγή των δικαστών και των εισαγγελέων, αλλά και για την οργάνωση των δικαστηρίων ψηφίστηκε από τη Βουλή τον Ιούνιο του 2022. Βέβαια, εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες τόσο σχετικά με τη διαδικασία διορισμού, για τις υψηλότερες θέσεις των δικαστών και των εισαγγελέων όσο και για την έλλειψη δικαστικής ανάμειξης στη διαδικασία επιλογής (European Commission, 2022:19).

Επιπροσθέτως, εγκρίθηκε το νέο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς, που σχεδιάστηκε από την ΕΑΔ και αφορά την περίοδο 2022 – 2025, ενώ αναπτύσσεται και η συνεργασία μεταξύ φορέων κατά της διαφθοράς, από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Προσφάτως, εγκρίθηκαν και οι διατάξεις για τη ρύθμιση της διαδικασίας άσκησης επιρροής – Lobbying από ομάδες συμφερόντων – Ν.4829/2021, αλλά είναι ακόμη νωρίς για αξιολόγηση της εφαρμογής τους. Μετά την ψήφιση τον Σεπτέμβριο του 2021, της νέας νομοθεσίας για τη διαφάνεια και τη λογοδοσία εκδόθηκαν πέντε υπουργικές αποφάσεις, για το σκέλος που αφορά την άσκηση πίεσης. Το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης βρίσκεται στη διαδικασία ανάπτυξης μιας συγκεκριμένης πλατφόρμας, που θα στεγάσει το Μητρώο που αφορά την άσκηση επιρροής, ενώ υπεύθυνος διαχείρισης ορίστηκε η ΕΑΔ. Οι κανόνες δεοντολογίας για τους δημοσίους υπαλλήλους συνεχίζουν να εφαρμόζονται, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την ακεραιότητα εντός της ΕΛ-ΑΣ. Οι τακτικές δραστηριότητες ελέγχου στοχεύουν στον εντοπισμό και στην πρόληψη της διαφθοράς, ενώ λαμβάνονται και συγκεκριμένες ενέργειες, για να αποφευχθεί ο κίνδυνος διαφθοράς, κατά την πανδημία COVID-19 (European Commission, 2022b: 1 – 14).

Όπως είναι γνωστό, η ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα πρόσβασης στις πληροφορίες, προστατεύονται επισήμως από το σύνταγμα. Η ελληνική κυβέρνηση έχει λάβει μέτρα για την ενίσχυση της διαφάνειας στο καθεστώς ιδιοκτησίας των ΜΜΕ, ωστόσο αποτελεί ανησυχητικό γεγονός η κατάσταση στους δημοσιογράφους, λόγω του ότι συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν απειλές και επιθέσεις, ενώ και το επαγγελματικό τους περιβάλλον έχει επιδεινωθεί περαιτέρω, αν και προσφάτως οι αρχές κατάφεραν να εξιχνιάσουν τη δολοφονία Καραϊβάζ, μετά από περίπου δύο έτη ερευνών. Επιπρόσθετα, αν και η λειτουργία των δημοσίων μέσων ενημέρωσης ρυθμίζεται από ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο, ωστόσο εγείρονται ανησυχίες σχετικά με τις δυνατότητες πολιτικής επιρροής στον

διορισμό των μελών του διοικητικού συμβουλίου, ενώ και οι προκλήσεις παραμένουν, ως προς την επάρκεια των οικονομικών και ανθρώπινων πόρων της ρυθμιστικής αρχής των μέσων ενημέρωσης (European Commission, 2022:19).

Όσον αφορά το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι εργασίες για τη βελτίωση της ποιότητας της νομοθεσίας προχωρούν ιδιαίτερα ως προς τη συμβατότητα των σχεδίων νόμων, με το σύνταγμα και το δίκαιο της ΕΕ. Ο αριθμός των τροπολογιών της τελευταίας στιγμής στα κατατεθέντα νομοσχέδια ελαττώνεται, ωστόσο τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν συχνά ανεπαρκή χρόνο για τον σχολιασμό των σχεδίων νόμων. Τέλος, ο ΣτΠ εργάζεται για την ενίσχυση του θεσμού και μεταξύ άλλων ασχολείται και με τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των δημοσιονομικών του πόρων, αλλά και την ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας (European Commission, 2022:19).

Το κράτος δικαίου στην ΕΕ τα τελευταία χρόνια ήρθε αντιμέτωπο με πλήθος προκλήσεων. Από τη μία πλευρά η πανδημία COVID-19 δοκίμασε την ανθεκτικότητα των εθνικών συστημάτων προάσπισης του κράτους δικαίου και από την άλλη πλευρά, η απρόκλητη και αδικαιολόγητη στρατιωτική επίθεση της Ρωσίας εναντίον της Ουκρανίας αποτελεί πρόκληση για τις αξίες της ΕΕ και την βασισμένη σε κανόνες παγκόσμια τάξη. Είναι ξεκάθαρη η παραβίαση του διεθνούς δικαίου και η υπονόμηση αφενός της δημοκρατίας και αφετέρου του κράτους δικαίου, αλλά και της διεθνούς ασφάλειας και σταθερότητας. Άλλωστε, τόσο η διαφύλαξη όσο και η προάσπιση των δημοκρατικών μας θεσμών και αξιών *«αποτελεί κοινή ευθύνη των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ»* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022: 01).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχοντας ως γνώμονα ότι το κράτος δικαίου της ΕΕ οφείλει να αντικατοπτρίζεται στο κράτος δικαίου του κάθε κράτους – μέλους, εκδίδει εκθέσεις συμμόρφωσης και αποτροπής της διαφθοράς, για κάθε ένα κράτος - μέλος. Στην έκθεση για το κράτος δικαίου του 2022 προχωρά ένα βήμα παραπάνω και περιλαμβάνει ειδικές συστάσεις, εξατομικευμένες για κάθε κράτος – μέλος, που στόχος τους είναι αφενός να στηρίξουν τις προσπάθειες των κρατών – μελών, ώστε να προωθήσουν τις τρέχουσες ή σχεδιαζόμενες μεταρρυθμίσεις και αφετέρου να παράσχουν βοήθεια στον εντοπισμό πιθανών βελτιώσεων. Η Επιτροπή δε, έδωσε σημαντική προσοχή στην κατάρτιση των συστάσεων, έτσι ώστε να επικεντρώνονται στο ευρωπαϊκό δίκαιο και στα ευρωπαϊκά πρότυπα, με παράλληλο βέβαια σεβασμό στην ιδιαιτερότητα των εθνικών νομικών συστημάτων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022: 02 – 03).

Η ετήσια έκθεση για το κράτος δικαίου αποτελεί έναν μηχανισμό πρόληψης, που σκοπός του είναι η βελτίωση της κατάστασης του κράτους δικαίου, σε ολόκληρη την ΕΕ. Συμπληρώνει διάφορους άλλους μηχανισμούς εντός της Ένωσης, ενώ και η νομολογία του ΔΕΕ, που σχετίζεται με το κράτος δικαίου τείνει να εδραιωθεί. Ο σεβασμός στο κράτος δικαίου παραμένει ως μία θεμελιώδης προϋπόθεση τόσο για τη χρηστή διαχείριση των κονδυλίων της ΕΕ όσο και «για ένα σταθερό, ανθεκτικό, δίκαιο και δημοκρατικό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον σε ολόκληρη την ΕΕ». Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο ότι αντικατοπτρίζει τις κατοχυρωμένες από το άρθρο 2 της Συνθήκης προσδοκίες και αξίες των Ευρωπαίων πολιτών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022: 37 – 40).

Συνεπώς, το κράτος δικαίου στην ΕΕ αποτελεί το «πρότυπο», με το οποίο οφείλουν να εναρμονιστούν τα κράτη – μέλη και προς αυτήν την κατεύθυνση προσανατολίζονται και οι ετήσιες εκθέσεις της Επιτροπής. Το κράτος δικαίου για την Ελλάδα αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα προσπάθειας εναρμόνισης με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και αυτό φαίνεται και από την πρόσφατη ψήφιση του νομοθετικού πλαισίου για την άσκηση επιρροής – Lobbying. Είναι σαφές, ότι η αρχή της διαφάνειας και η αρχή του κράτους δικαίου έχουν έναν κοινό κρίκο καταστρατήγησής τους, που δεν είναι άλλος από το φαινόμενο της διαφθοράς. Επομένως, για να προχωρήσουμε στην ανάλυση της πολιτικής διαφθοράς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και δη της μελέτης περίπτωσης Qatar Gate, που σχετίζεται με την άσκηση επιρροής – Lobbying, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σκόπιμο είναι να ξεκινήσουμε με την οριοθέτηση της έννοιας της διαφθοράς.

2. Η έννοια της διαφθοράς και η πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα

2.1 Η έννοια της διαφθοράς

Το φαινόμενο της διαφθοράς αποτελεί ένα από τα πιο δυσεπίλυτα προβλήματα της σύγχρονης εποχής, καθώς είναι ιδιαίτερα πολυσχιδές, δυσδιάκριτο και πολύμορφο ως φαινόμενο, αλλά και γιατί οι επιπτώσεις του διαχέονται στην κοινωνία, με αποτέλεσμα να διαβρώνουν την ίδια την υπόσταση ενός κράτους. Ταυτόχρονα, είναι ιδιαίτερα δύσκολη και η εννοιολογική του οριοθέτηση, καθώς το εν λόγω φαινόμενο διακρίνεται από ένα είδος «ρευστότητας» και σχετικότητας, με αποτέλεσμα κάθε προσπάθεια ασφαλούς ορισμού να αποδεικνύεται αφενός βασανιστική και αφετέρου ανεπιτυχής (Μανούση, 2023: 09, 20,22). Το φαινόμενο της διαφθοράς είναι υπεύθυνο για τη διάβρωση αφενός των δημοκρατικών αξιών και αφετέρου του πολιτισμού, ενώ είναι υπεύθυνο και για τον κλονισμό της εμπιστοσύνης των πολιτών, της συνταγματικής νομιμότητας, αλλά και της ασφάλειας δικαίου. Συνδέεται δε με πλήθος ανομιών και καταστρατηγεί ολόκληρο το κοινωνικό γίγνεσθαι (Κούζιλου, 2022: 15), ενώ και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, αλλά και η ιδιαίτερα μεγάλη ανάπτυξη της τεχνολογίας στη σύγχρονη κοινωνία έχουν δημιουργήσει ιδανικές συνθήκες εμφάνισής του (Μπαβέλης, 2023: V). Συνεπώς, αποκτά υπερεθνικά στοιχεία και η αντιμετώπισή του, επιδιώκεται πλέον σε διεθνές επίπεδο (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019: 185).

Η διαφθορά δεν αποτελεί μία μονολιθική έννοια αλλά μπορεί να ταξινομηθεί σε πολλές κατηγορίες, όπως η διαφθορά στον δημόσιο τομέα και εκείνη στον ιδιωτικό τομέα (Maniatis, 2023: 551) και επειδή ο χαρακτήρας της έχει αποκτήσει διεθνικά στοιχεία, αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να πλήττεται τόσο ο δημόσιος όσο και ο ιδιωτικός τομέας (Μπαβέλης, 2023: V), αν και το εν λόγω φαινόμενο εντοπίζεται κυρίως στη διοικητική λειτουργία της πολιτείας (Ράικος, 2006: 73). Υπό αυτές τις συνθήκες, μπορεί να γίνει αντιληπτό, το ότι οι πολιτικοί αξιωματούχοι δεν είναι δυνατόν να μείνουν ανεπηρέαστοι από το συγκεκριμένο φαινόμενο, καθώς διαμέσου της εξουσίας που διαθέτουν ανοίγεται ο δρόμος για διάπραξη των λεγόμενων εγκλημάτων των ισχυρών (Μπαβέλης, 2023: V), που θα αναλύσουμε παρακάτω.

Οι διάφοροι ερευνητές έχουν την τάση να διακηρύσσουν ιδιαίτερα emphaticά ότι ο ορισμός της έννοιας της διαφθοράς, δεν είναι ένα ιδιαίτερα εύκολο εγχείρημα. Θεωρούν δε ότι

πρόκειται για μία ιδιαίτερα δύσκολη αποστολή, πόσο μάλλον λόγω του γεγονότος ότι η εν λόγω έρευνα είναι σχετικά νέα και δίνει την εντύπωση ότι βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη. Ωστόσο, είναι δυνατόν να γίνουν διακριτές δύο θεωρητικές προσεγγίσεις. Από τη μία πλευρά η διαφθορά θεωρείται ότι σχετίζεται με το έγκλημα της δωροδοκίας – δωροληψίας, αν και η συγκεκριμένη θεώρηση έχει δεχτεί ισχυρή κριτική, καθώς η διαφθορά ενδέχεται να μην ταυτίζεται με την αθέμιτη χρηματοδότηση δημοσίων υπαλλήλων και από την άλλη πλευρά η διαφθορά θεωρείται ότι δεν είναι υποχρεωτικό να περιορίζεται αυτοτελώς στο αδίκημα της δωροδοκίας – δωροληψίας, αλλά ενδέχεται να πάρει και τη μορφή μίας κοινωνικής σχέσης ή ακόμη και κατάστασης, που στηρίζεται σε μία δομή και μία συνέχεια (Maniatis, 2023: 552).

Συνεπώς, θεωρείται σωστότερη η προσέγγιση και κατ' επέκταση ο ορισμός που αφορά τη διαφθορά, να ξεκινά από την κατάχρηση εξουσίας, καθώς είναι αυτή καθ' αυτή η κατάχρηση της εξουσίας, που παρέχει την δομική-συστηματική ιδιότητα στο φαινόμενο της διαφθοράς. Μάλιστα, η συγκεκριμένη θέση ουσιαστικά όχι μόνο δεν απορρίπτει την δωροδοκία ως συστατικό στοιχείο της διαφθοράς αλλά αντιθέτως την εμπεριέχει, διότι «ως διαφθορά εκλαμβάνεται και η κατάχρηση της εξουσίας, η οποία κατατείνει σε ίδιον ή ακόμη και αλλότριο όφελος» (Μανούση, 2023: 24)

Υπάρχουν διάφοροι τύποι διαφθοράς που βασίζονται σε διαφορετικά κριτήρια, όπως τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, το πεδίο εφαρμογής, αλλά και άλλα, μεταξύ δε των διαφορετικών τύπων διαφθοράς, είναι και οι κάτωθι (Maniatis, 2023: 553):

- *Ενεργητική ή/και παθητική διαφθορά*, πρόκειται για παράγωγο από το κλασικό νομοθετικό σχήμα, της «ενεργητικής δωροδοκίας» και της «παθητικής δωροδοκίας», η οποία στον ισχύοντα ποινικό κώδικα μετονομάστηκε σε δωροληψία (Maniatis, 2023: 553). Οι εν λόγω τύποι διαφθοράς εμφανίζονται συχνά ως πράξεις αθέμιτης συναλλαγής, συμμετέχουν δε άνω του ενός ατόμων κατέχοντας την ιδιότητα του δωροδότη και του δωρολήπτη αντιστοίχως (Ράικος, 2006: 164).
- *Μεγάλη και μικρή διαφθορά*, η διάκριση αυτή εξαρτάται από τη μορφή και το μέγεθος των «δώρων». Επομένως, η μεγάλη διαφθορά χαρακτηρίζεται από πράξεις πολιτικών ή υψηλόβαθμων στελεχών του κράτους ερχόμενων σε άμεση επαφή με μεγάλες εταιρείες, για την επίτευξη παράνομων κερδών ή άλλων πλεονεκτημάτων (Maniatis, 2023: 554). Αντιθέτως, η μικρή διαφθορά αφορά τις πράξεις κατώτερων δημοσίων υπαλλήλων και τις καθημερινές συναλλαγές τους με πολίτες (Ράικος, 2006: 165).

- *Θεσμική και λειτουργική διαφθορά*, η διάκριση αυτή στην θεσμική περίπτωση σχετίζεται με τη διαφθορά φορέων και διοικητικών οργάνων του κράτους, που ουσιαστικά κατέχουν τη δύναμη να ασκήσουν επιρροή σε θεσμικές διαδικασίες και πράξεις, ενώ η λειτουργική σχετίζεται με ειδικές δραστηριότητες και σκοπούς (Ράικος, 2006: 166).
- *Διαφθορά στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα*, η οποία είναι μία παραδοσιακή διάκριση, που μπορεί να παρουσιαστεί σε έναν από τους δύο τομείς (Ράικος, 2006: 166).
- *Διαφθορά στη διοίκηση, τη νομοθετική λειτουργία κτλ.*, σύμφωνα με την οποία, ανάλογα με τον ειδικότερο χώρο στον οποίο ασκείται η κρατική εξουσία εκδηλώνεται και η ανάλογη διαφθορά (Ράικος, 2006: 166).
- *Δομική, μακρά ή διαρκής και σποραδική ή περιστασιακή διαφθορά*, στη διάκριση αυτή η πρώτη παίρνει τη μορφή της κοινωνικής ανταλλαγής σε μακροπρόθεσμο επίπεδο και σε συνεχόμενη ροή, ενώ η δεύτερη περιορίζεται σε σποραδικά περιστατικά (Ράικος, 2006: 166 – 167).
- *Συστηματική και ευκαιριακή διαφθορά*, η οποία προσομοιάζει τις ανωτέρω διακρίσεις (Ράικος, 2006: 167).
- *Λευκή διαφθορά*, η οποία σχετίζεται με διεφθαρμένη συμπεριφορά που κοινωνικά είναι ανεκτή, *γκρίζα διαφθορά*, που αντιμετωπίζεται με μίας μορφής μομφή και *μαύρη διαφθορά*, η οποία θεωρείται ως η σοβαρότερη μορφή ως προς την παραβίαση ηθικών αξιών και νομικών κανόνων (Ράικος, 2006: 168).
- *Εσωτερική – τοπική ή διεθνική διαφθορά*, η οποία εξαρτάται από τον χώρο που εκδηλώνεται (Ράικος, 2006: 168).
- *Πολιτική διαφθορά*, η οποία αποτελεί στην ουσία, τον εκφυλισμό του πολιτικού συστήματος και εμπλέκει άτομα του πολιτικού κόσμου. Στην περίπτωση αυτή, η διαφθορά εμφανίζεται ως υποβόσκουσα λειτουργία του πολιτικού συστήματος και με μορφές όπως ο παράνομος χρηματισμός, η σύναψη πελατειακών σχέσεων με κομματικές επιδιώξεις, η εμπορία επιρροής, η χειραγώγηση στη νομοθέτηση και άλλες (Ράικος, 2006: 167). Όμως, την εν λόγω διαφθορά θα την αναλύσουμε διεξοδικότερα παρακάτω.

2.2 Η έννοια της πολιτικής διαφθοράς

Κάθε δικαιοκρατούμενη χώρα έχει ως βασική της επιδίωξη την εξισορρόπηση της πολιτικής ελευθερίας, σε σχέση με τον έλεγχο των κυβερνώντων στηριζόμενη πάντα στο κράτος δικαίου, αλλά και το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα. Η ευθύνη των πολιτικά ισχυρών αποτέλεσε ένα ζήτημα που απασχολούσε από πολύ παλιά, παρόλα αυτά όμως ακόμη και τώρα απασχολεί έντονα την κοινωνία (Σπυροπούλου, 2023: 01). Οι πολιτικοί οι οποίοι βρίσκονται στην εξουσία, πολύ συχνά υποπίπτουν σε παραπτώματα καταχρώμενοι την εξουσία τους, ενώ στην διάπραξη αυτών των εγκλημάτων πολύ συχνά έχουν και τη βοήθεια δημοσίων υπαλλήλων. Ο συνηθέστερος λόγος που καταφεύγουν στις παραβατικές αυτές πράξεις είναι γιατί τους παρουσιάζονται πολλάκις ευκαιρίες και έχουν την πεποίθηση ότι είτε δεν θα ανακαλυφθούν είτε ότι δεν θα διωχθούν, ενώ λόγω και των πολλών ασαφών σημείων μεταξύ νομιμότητας και εγκληματικότητας τους επιτρέπεται να χρησιμοποιούν τεχνικές εξουδετέρωσης, για να καλύψουν την τέλεση των εγκλημάτων τους (Σπινέλλης, 2013: 04). Άλλωστε και ο Chambliss (1988: 70 – 71) υποστήριξε ότι ο τρόπος που αποκτούσαν κατ' ουσία πλούτη οι πολιτικοί, ήταν μετατρέποντας την πολιτική τους δύναμη σε πλούτο.

Η έννοια της διαφθοράς σε ένα μακροκοινωνικό πλαίσιο όταν έχει ευρείες κοινωνικές επιπτώσεις μπορεί να γίνει αντιληπτή μόνο ως πολιτική διαφθορά, ενώ εννοιολογικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πολιτική διαφθορά προσιδιάζει σαφέστατα τον παράνομο χρηματισμό ή και οποιοδήποτε άλλο είδος οφέλους σε πολιτικά πρόσωπα που σχετίζονται οργανικά με το δημόσιο και κατέχουν σημαντικές κυβερνητικές αρμοδιότητες, σε βαθμό που να μπορούν να επηρεάζουν καταστάσεις. Μάλιστα, η άποψη του Merton ήταν ότι η πολιτική διαφθορά αποτελεί μια λανθάνουσα λειτουργία του πολιτικού συστήματος, που δημιουργεί και διατηρεί δίκτυα σχέσεων που ευνοούν συγκεκριμένους πολιτικούς. Ο Merton επίσης θεωρούσε ότι η πολιτική διαφθορά αποτελούσε λειτουργικό και αναπόσπαστο στοιχείο για την επιβίωση του πολιτικού συστήματος, ενώ και όσον αφορά τους πολιτικούς θεωρούσε ότι ανέπτυσσαν πελατειακές σχέσεις τόσο με την τοπική κοινωνία και μεμονωμένα άτομα όσο και με τον επιχειρηματικό κόσμο, αλλά και με το ίδιο το οργανωμένο έγκλημα. Ειδικά για τους δύο τελευταίους φορείς θεωρούσε ότι παρέχουν υπηρεσίες που δρουν υποστηρικτικά και συμπληρωματικά στις υπηρεσίες του ίδιου του κράτους (Βιδάλη, 2017: 52).

Η πολιτική διαφθορά διαθέτει ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που δεν είναι άλλο από το ότι είναι γενικά «αθέατη», καθώς όσων αφορά τις Αρχές παρατηρείται μία δυσκολία στην αντίληψη ύπαρξης του εν λόγω φαινομένου, ενώ μόνον υπό προϋποθέσεις γίνεται γνωστή από αυτές (Βιδάλη, 2017: 52). Ορισμένες θεωρητικές προσεγγίσεις αντιλαμβάνονται τη διαφθορά που σχετίζεται με το πολιτικό σύστημα, ως αναπόσπαστο μέρος του κοινοβουλευτικού συστήματος (Maniatis, 2023b: 01), ενώ δύο είναι οι προφανείς αιτίες που σχετίζονται με την ιδιαίτερη ποινική αποτύπωση, των εγκλημάτων που διαπράττουν οι πολιτικοί: α.) η *φερόμενη ως ιδιαίτερη επικινδυνότητα*, που χαρακτηρίζει τις πράξεις τους καθώς οι πολιτικοί λόγω της θέσης που κατέχουν λαμβάνουν αποφάσεις, που είναι σε θέση να επηρεάσουν σημαντικά τις ζωές των άλλων ή και να αποκτήσουν τεράστια οφέλη από αυτές είτε τα οφέλη αυτά είναι οικονομικά είτε όχι και β.) *οι αποδεικτικές δυσχέρειες που σχετίζονται με την εξιχνίαση αλλά και αποκάλυψη των πράξεών τους*, καθώς η εν λόγω εγκληματικότητα είναι ιδιαίτερα δυσδιάκριτη αλλά και άδηλη, ενώ και η εμπλοκή των δημοσίων λειτουργών στα συγκεκριμένα εγκλήματα δυσκολεύει σημαντικά την αναγωγή στους πολιτικούς και στην επίρριψη των πρεπουσών ευθυνών (Παπαχαραλάμπους, 2019: 143).

Η Γασπαρινάτου (2019: 162 – 163), υποστηρίζει ότι η διείσδυση του επιχειρηματικού κεφαλαίου στην πολιτική αλλά και η ιδιωτικοποίησή της, καθώς και η χρησιμοποίηση του πολιτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, από το οργανωμένο έγκλημα, καθώς και η υπόγεια χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων προερχόμενη από ιδιωτικά επιχειρηματικά συμφέροντα αποτελούν συνηθισμένες περιπτώσεις σύγχρονης πολιτικής διαφθοράς. Επίσης υποστηρίζει, ότι η έννοια της πολιτικής διαφθοράς έγκειται στην κατάχρηση εξουσίας από άτομα που κατέχουν σημαντικούς θεσμικούς ρόλους στη θέσπιση, αλλά και στην εφαρμογή των νόμων με σκοπό είτε οικονομικά είτε πολιτικά είτε άλλα οφέλη. Ουσιαστικά θεωρεί, ότι η πολιτική διαφθορά αποτελεί μία έννοια ομπρέλα, που στο εσωτερικό της περικλείει, πλήθος παράνομων πράξεων που διαπράττονται από εν ενεργεία ή όχι πολιτικούς και λαμβάνουν αφενός την μορφή της δωροδοκίας – δωροληψίας, αλλά και της αιχμαλωσίας της πολιτικής διαδικασίας (policy capture) και αφετέρου του φαινομένου των περιστρεφόμενων θυρών (revolving doors), αλλά και της εκλογικής απάτης, της εξαγοράς ψήφου, καθώς και της κατάχρησης δημοσίων πόρων, αλλά και του εν γένει πελατειακού καθεστώτος. Φυσικά, δεν θα πρέπει να λησμονείται και η αθέμιτη επιρροή στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων – Lobbying που η Γασπαρινάτου θεωρεί σημαντικότερο κομμάτι της πολιτικής

διαφθοράς, όμως στο πλαίσιο εκπόνησης της εργασίας μας θα ασχοληθούμε με την εν λόγω έννοια, σε επόμενη ενότητα διεξοδικότερα.

2.3 Τα εγκλήματα των ισχυρών

Ο Έντουιν Σάδερλαντ τη δεκαετία του 1940 άλλαξε το ρους της εγκληματολογικής ιστορίας, καθώς με δύο του άρθρα εισήγαγε την έννοια του εγκλήματος του λευκού κολλάρου. Σύγχρονες μελέτες για το έγκλημα του λευκού κολλάρου έδειξαν ότι το προφίλ των θητών περιλαμβάνει συνήθως άνδρες υψηλής μόρφωσης, οι οποίοι βρίσκονται ψηλά στις σκάλες της ιεραρχίας είναι ηλικίας άνω των 40 ετών και πτυχιούχοι ανώτατης εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα είναι η απληστία και η κατοχή εξουσίας. Είναι γενικά ευέλικτοι, αλλά και ταυτισμένοι με τους στόχους τους (Γεωργούλας, 2019, 41 – 44), ενώ και τα εγκλήματα που διαπράττουν, βρίσκονται συνήθως στο πλαίσιο των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων (Κουλούρης, 2019: 24).

Ο Χουλιάρας (2019: 68), υποστηρίζει ότι η εξέλιξη της εγκληματολογικής θεωρίας για τη εγκληματικότητα των ισχυρών συμβαδίζει με την έννοια της «παρέκκλισης των ελίτ», κάτι που προκύπτει *«από τη σύζευξη της επιστημονικής παράδοσης που μελετά το σχηματισμό και τη λειτουργία των τελευταίων στις σύγχρονες κοινωνίες με την κοινωνιολογία της παρέκκλισης ως έκφραση της εγκληματολογικής θεωρίας»*. Ο Χουλιάρας (2019: 73), επίσης υποστηρίζει ότι τα εγκλήματα των ισχυρών χαρακτηρίζονται από ένα ειδοποιό στοιχείο, που δεν είναι άλλο από το γεγονός ότι θύτες και θύματα έχουν συνήθως, εκ διαμέτρου αντίθετη υλική και συμβολική δύναμη, κάτι που λογικά συμβαίνει λόγω της θεσμικής – προνομιακής θέσης που κατέχουν οι θύτες και που τους επιτρέπει να έχουν και αυξημένες ευκαιρίες, στη σύγχρονη διεθνοποιημένη κοινωνική πραγματικότητα.

Οι νεότεροι εγκληματολόγοι υποστηρίζουν ότι τα εγκλήματα των ισχυρών αποτελούν μία ευρύτερη έννοια ομπρέλα, όπου είναι δυνατό να αναγνωριστούν διάφοροι τύποι εγκλημάτων όπως τα «εγκλήματα του κράτους», του «λευκού κολλάρου», τα «κρατικά-εταιρικά εγκλήματα», τα «οργανωσιακά εγκλήματα», αλλά και όλες οι υπόλοιπες μορφές, που προέρχονται από συλλογική και οργανωμένη δραστηριότητα (Βιδάλη, 2019: 307). Οι δράστες των εν λόγω εγκλημάτων είναι ικανοί να δημιουργήσουν εύκολα διαπροσωπικές σχέσεις με τους κρατικούς εκπροσώπους μιας κοινωνίας, καθώς συνήθως προέρχονται από εφάμιλλες τάξεις, γεγονός που δημιουργεί την εντύπωση στους κρατικούς αξιωματούχους

ότι η συγκεκριμένη εγκληματική συμπεριφορά δεν αποτελεί έγκλημα, αλλά μάλλον «στάση ζωής», έχοντας ως αποτέλεσμα την αποδοχή της παρεκκλίνουσας πράξης και γιατί όχι και της νομιμοποίησής της (Μπαβέλης, 2023: 10 – 11). Επίσης, οι εν λόγω εγκληματίες διαπράττουν τις εν λόγω πράξεις στηριζόμενοι σε μία ορθολογική λήψη απόφασης. Ουσιαστικά δηλαδή έχουν λάβει την απόφαση αυτή, μετά από ώριμη σκέψη και μετά από υπολογισμό του βαθμού επικινδυνότητας, αλλά και των θετικών ή αρνητικών που ενέχει η συγκεκριμένη πράξη έχοντας πλήρη συναίσθηση και γνώση του τι επιθυμούν να κάνουν (Μάρκοβιτς, 2013: 59).

Ο τόπος στον οποίο διαπράττονται τα εγκλήματα των ισχυρών βρίσκεται πάντα εκτός δημοσιότητας και συνήθως πίσω από κλειστές πόρτες ιδιωτικών ή υπουργικών γραφείων, έτσι ώστε η ταυτότητα των δραστών να παραμένει μυστική. Σε περίπτωση δε που υπάρξει δημοσίευση κάποιας υπόθεσης, τότε οι κατηγορίες τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν οι θύτες είναι είτε ηθικής είτε πολιτικής φύσεως, αλλά πάντα ανώδυνες. Ειδικά σε ότι αφορά την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά των ισχυρών τείνει γενικά να αμφισβητείται η έννοια «έγκλημα», ενώ υφίστανται και ενστάσεις για την απόδοση του χαρακτηρισμού τους ως «εγκληματίες» ιδιαίτερα στην περίπτωση που αναφέρονται σε πολιτικούς, αλλά και σε ισχυρούς επιχειρηματίες ακόμη και όταν η κοινωνική βλάβη είναι τόσο μεγάλη που είναι αδύνατο να συγκαλυφθεί. Βέβαια, και σε αυτή την περίπτωση που η εν λόγω παρέκκλιση δεν είναι δυνατό να συγκαλυφθεί, ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος δρα σχετικά ήπια και αποφεύγεται εντέχνως ο στιγματισμός του δράστη, κάτι που ούτως ή άλλως θα συνέβαινε από τη νεοφιλελεύθερη απορρύθμιση της οικονομίας, η οποία αφενός θα βοηθούσε στην εξάλειψη του αξιόποινου της πράξης και αφετέρου θα βοηθούσε στην κατάργηση των ελεγκτικών μηχανισμών (Αλοσκόφης, 2019: 89 – 94).

Επομένως φανερώνεται ο λόγος για τον οποίο το ποινικό δίκαιο, δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει επαρκώς την εγκληματικότητα των ισχυρών, καθώς οι εν λόγω ομάδες είναι σε θέση να επηρεάζουν τόσο την εφαρμογή των νόμων όσο και την παραγωγή τους σε περίπτωση που πλήττονται τα συμφέροντά τους (Μπαβέλης, 2023: 11). Ο τρόπος τώρα με τον οποίο πραγματοποιούν συναλλαγές τα άτομα που διαθέτουν πρόσβαση είτε στην κρατική είτε όμως και στην πολιτική εξουσία διενεργείται διαμέσου του πελατειακού συστήματος και συγκεκριμένα με την άσκηση επιρροής στο κοινωνικοπολιτικό, αλλά και στο νομοθετικό περιβάλλον, πάντα προς όφελος των οικονομικών συμφερόντων με παράλληλη ανταπόδοσή τους διαμέσου παροχής πολιτικής στήριξης ή χρηματικών «δώρων» (Green & Ward, 2004: 21).

Φυσικά για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων είναι εύλογο ότι είναι απαραίτητη η χρήση αθέμιτων μέσων, ο συνδετικός κρίκος δεν είναι άλλος από τη διαφθορά, άλλωστε η πολιτική διαφθορά αλλά και η διαφθορά στους νομικούς θεσμούς ενός κράτους αποτελούν ένα είδος «συγκοινωνούντος δοχείου» που ευνοεί την καλλιέργεια συνθηκών, που παρέχουν όχι μόνο προστασία στα εγκλήματα των ισχυρών, αλλά προβαίνουν ταυτόχρονα και στη νομιμοποίησή τους δίνοντας το έναυσμα στους δράστες, να συνεχίζουν ανεμπόδιστα τη δράση τους (Μπαβέλης, 2023: 12), γεγονός που ενισχύεται και θα λέγαμε προωθείται κιόλας από τη διαφθορά των ασκούντων την κρατική εξουσία. Επομένως, οι ισχυροί καταφέρνουν να εκμεταλλευτούν τις αδυναμίες του συστήματος και εισχωρούν στις δομές του κράτους, με τρόπο τέτοιο που αφενός νομιμοποιούνται και αφετέρου ισχυροποιούνται έναντι τους και τελική συνέπεια, την αδυναμία αποτροπής της εγκληματικής τους δραστηριότητας (Μπόση & Βασιλειάδης, 2016: 1176 – 1777).

Η άποψη των Μπόση και Βασιλειάδη (2016: 1166), είναι ότι το φαινόμενο της διαφθοράς φαίνεται να αναπτύσσεται περισσότερο σε εποχές που τα κράτη αντιμετωπίζουν οικονομικά, κοινωνικά αλλά και πολιτικά προβλήματα. Μάλιστα, τις εν λόγω αδυναμίες προσπαθούν να εκμεταλλευτούν οι ισχυροί και με οδηγό τη διαφθορά επιθυμούν να εδραιώσουν ένα αμφίδρομο, αλλά και ανατροφοδοτούμενο καθεστώς εντός των κρατών, με σκοπό την ανεμπόδιστη από κρατικούς περιορισμούς και ελέγχους, δράση τους.

Όσον αφορά τώρα την πολιτική διαφθορά οι Green και Ward (2004: 14), υποστηρίζουν ότι τα πολιτικά πρόσωπα τα οποία γίνονται αποδέκτες ωφελημάτων, οικονομικών και μη, πολλάκις στηρίζουν την άποψη ότι οι πράξεις τους είναι ανιδιοτελείς και προς όφελος μόνο του κομματικού συμφέροντος. Έχουν δε την τάση σε περίπτωση που αποκαλυφθούν, να χαρακτηρίζουν τις πράξεις τους ως κρατικό – εταιρικό έγκλημα και όχι προϊόν ατομικής διαφθοράς, με σκοπό να διατηρήσουν το προφίλ του έντιμου κατά βάθος πολιτικού που για λόγους δημοσίου συμφέροντος αναγκάστηκε να υποπέσει σε παράπτωμα.

Στο πλαίσιο της εργασίας μας, σκόπιμο τώρα είναι να αναλύσουμε τις μορφές της πολιτικής διαφθοράς στον ελληνικό χώρο, για να κατανοήσουμε την κατάσταση που επικρατεί σε ένα από τα κράτη – μέλη της ΕΕ και ταυτόχρονα να εισαχθούμε στην έννοια του Lobbying, έτσι ώστε αφενός να κατανοήσουμε το καθεστώς που επικρατεί εγχώρια για το θέμα αυτό και αφετέρου να μας δοθεί το έναυσμα, για να εντρυφήσουμε στο νομικό καθεστώς της ΕΕ για το Lobbying αποτυπώνοντάς το στη μελέτη περίπτωσή μας, που αφορά την υπόθεση Qatar Gate.

2.4 Η έννοια του Lobbying και η πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα

Η άσκηση επιρροής διεθνώς αποτελεί μία νόμιμη πρακτική που στην ουσία όμως βασίζεται σε ανεπαρκείς κανόνες (Βουλή των Ελλήνων – Επιστημονική Υπηρεσία, 2021: 01), αν και η βάση των κανόνων στηρίζεται στην αρχή της διαφάνειας (OECD, 2021: 30). Μάλιστα, μελέτες έδειξαν ότι άνω των 25000 λομπίστων εργάζονται στην παρούσα φάση στις Βρυξέλες (Lundy, 2017: 02), γεγονός που καταδεικνύει και την ανεξέλεγκτη και άνευ όρων ανάπτυξη του εν λόγω φαινομένου. Το Lobbying θα μπορούσαμε να πούμε ότι ενσωματώνεται στην ευρύτερη «ομπρέλα» της έννοιας της διαφθοράς, ενός φαινομένου που η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να καταστείλει πάση θυσία στο πλαίσιο προστασίας των συμφερόντων της (Βιδάλη, 2017: 172).

Προτού όμως αναλύσουμε το πως εμφανίζεται η πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα και δώσουμε έμφαση στη διαδικασία του Lobbying όπως αυτή εμφανίζεται στον ελληνικό χώρο, εύλογο είναι να αναλύσουμε τι ακριβώς είναι το Lobbying.

2.4.1 Η έννοια του Lobbying

Ειδικά με την έννοια του Lobbying έχει ασχοληθεί πλήθος ακαδημαϊκών. Ενδεικτικά κάποιες από αυτές αναφέρουν ότι το Lobbying (Αρδίτης, 2011: 07 – 08):

- Αποτελεί μια διαδικασία που πραγματοποιείται από μία ομάδα ατόμων, με σκοπό την εξασφάλιση της ροής πληροφοριών προς τους οργανισμούς των οποίων είναι εκπρόσωποι.
- Αποτελεί μια διαδικασία που υπάγεται στο ευρύτερο σύστημα των δημοσίων σχέσεων μίας επιχείρησης, που αποσκοπεί να διαπραγματευτεί και φυσικά να πείσει κυβερνήσεις για στρατηγικά θέματα ανάπτυξης που την αφορούν.
- Αποτελεί μια διαδικασία που αφορά την παρακολούθηση της χάραξης δημόσιας πολιτικής για μια ομάδα πίεσης, ειδικά το πως θα δημιουργηθεί ευνοϊκό κλίμα υπέρ της, αλλά και το πως θα ασκηθεί πίεση στα κέντρα αποφάσεων υπέρ της.

Όμως, στην ουσία Lobbying είναι η οργανωμένη άσκηση επιρροής, κατά κύριο λόγο από επιχειρήσεις, αλλά και από κυβερνήσεις κρατών ή άλλων αρχών, σε πολιτικούς φορείς που έχουν ως στόχο τον επηρεασμό είτε από τη μία πλευρά της ευρωπαϊκής είτε από την άλλη πλευρά της εθνικής πολιτικής κρατών με απώτερο σκοπό, να δημιουργηθεί κλίμα υπέρ τους ή ακόμη και να επηρεαστεί η νομοθέτηση προς κάποια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Για το σκοπό αυτό οι εν λόγω ομάδες πίεσης εκμεταλλεύονται τόσο την πολυσχιδή νομοθεσία όσο

και την πολυνομία, αλλά και την κακονομία (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019: 192 – 193), συντελώντας τελικά στον γενικό εκφυλισμό του πολιτικού συστήματος (Ράικος, 2006: 167). Υποστηρίζεται δε ότι ο τρόπος με τον οποίο οι λομπίστες ασκούν πίεση στη διαδικασία παρασκευής των νόμων ονομάζεται «background legislative lobbying». Ουσιαστικά, η τεχνική αυτή περιλαμβάνει διαπροσωπικές επαφές είτε με την πολιτική ηγεσία είτε με μέλη της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής έχοντας ως στόχο, να καταφέρουν να πείσουν για την ανάγκη να θεσμοθετηθεί ένα συγκεκριμένο θέμα που τους αφορά ή να κατευθύνουν τη νομοθέτηση προς συγκεκριμένες διατάξεις που θεωρούν ότι επιβάλλεται να ψηφιστούν, πάντα φυσικά προς όφελος του οργανισμού τους (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019: 192).

2.4.2 Η πολιτική διαφθορά στην Ελλάδα

Η Ελλάδα ως χώρα πέρασε περιόδους πολιτικής αστάθειας και επειγόντων περιστατικών (Karydis and Koulouris, 2013: 263). Η πολιτική διαφθορά δε στην Ελλάδα έχει μακρά ιστορία παρόλο που οι γράφοντες αυτής, δεν έχουν πραγματικά ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό. Η αλήθεια όμως είναι ότι οι υπεύθυνοι για την παρακολούθηση των φαινομένων αυτών ειδικά όταν σχετίζονται με την παρανομία έχουν την δυνατότητα να πραγματοποιήσουν ερωτήματα, που εκ των υστέρων αποδεικνύουν ότι αρκετά από τα εν λόγω ζητήματα στη χώρα ήταν ανιχνεύσιμα, γεγονός που πρόκυπτε εμμέσως από τη μάλλον παράδοξη απουσία των ζητημάτων αυτών από τον δημόσιο λόγο. Πλέον τόσο η πολιτική όσο και η κυβερνητική σταθερότητα φαίνεται να μην απειλούνται από τέτοιου είδους φαινόμενα, αντιθέτως το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης σχεδόν μονοπωλείται από την αυξημένη βίαιη εγκληματικότητα κυρίως των περιθωριοποιημένων ομάδων εισάγοντας την χώρα μας στην τάση της «μηδενικής ανοχής», όπου όλα επικεντρώνονται γύρω από το νόμο την τάξη και την εν γένει καταπολέμηση του εγκλήματος, ακόμη και αν επιτυγχάνεται με ελαφριά κάμψη της νομιμότητας. Όμως, η εν λόγω τάση αποτελεί το αντίβαρο της απεριόριστης ανοχής στην πολιτική διαφθορά και στα εγκλήματα των ισχυρών. Επομένως, όσο αυξάνεται η εγκληματικότητα του δρόμου τόσο αυξάνονται και τα βαριά οικονομικά εγκλήματα, τα οποία κατά βάση σχετίζονται άρρηκτα με την πολιτική διαφθορά (Βιδάλη, 2017: 53 – 54), η οποία με τη σειρά της παραμένει αθέατη.

Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα που αποτελούν τους κομιστές της πολιτικής διαφθοράς, κατ' ουσία αποτελούν μορφές τόσο δράσης όσο και κοινωνικής οργάνωσης. Ο χαρακτήρας τους είναι οριζόντιος, ενώ και ιδεοτυπικά στηρίζονται αφενός στην ομοιογένεια της κοινωνικής τόσο θέσης όσο και τάξης και αφετέρου στην ομοιογένεια των κοινωνικών

συμφερόντων των υποστηρικτών τους. Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα λειτουργούν κατ' ουσία διαμεσολαβητικά μεταξύ του επίσημου κράτους και της κοινωνίας. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν τον δίαυλο επικοινωνίας των δύο αυτών δομών, που έχει ως στόχο τη διαμόρφωση αφενός της κρατικής πολιτικής και αφετέρου της πολιτικής ατζέντας διαμέσου της λογοδοσίας, της διαφάνειας και του υψηλού βαθμού εσωκομματικής δημοκρατίας. Επιπροσθέτως, σχετίζονται και με τη διαμόρφωση της κοινωνική συναίνεσης, μεσολαβώντας και εμποτίζοντας πεποιθήσεις και αξίες σε μία κοινωνία, με σκοπό τον σχηματισμό ενός πλαισίου νομιμότητας και κατ' επέκταση νομιμοποίησης του ίδιου του κρατικού μηχανισμού. Σε περίπτωση δε που το επιτύχουν, τα συμφέροντα της κοινωνικής τάξης που πρεσβεύουν παρουσιάζονται και προωθούνται ως κοινά κοινωνικά συμφέροντα, που έχουν προκύψει αφενός από την ευρεία κοινωνική συναίνεση και αφετέρου από την κοινή λογική (Γασπαρινάτου, 2019: 178 – 179).

Η ανάπτυξη των κομμάτων σε ολόκληρη τη δυτική κοινωνία προχωρούσε παράλληλα με την ολοκλήρωση «του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής και της υπαγωγής της εργασίας σε όρους κεφαλαίου», στην Ελλάδα όμως αν και υπήρξαν οι ίδιες συνθήκες, ωστόσο δεν υπήρξε η αντίστοιχη εκβιομηχάνιση και ανάπτυξη. Η οικονομία της χώρας παρέμεινε για αρκετό καιρό ως αμιγώς αγροτική με διάσπαρτα κέντρα εξουσίας, τα οποία είχαν την υποστήριξη συγγενικών και διαπροσωπικών δεσμών, υπό την αιγίδα των πελατειακών σχέσεων (Γασπαρινάτου, 2019: 179). Επομένως και το Lobbying στην Ελλάδα προϋπήρχε, διαμέσου ανάπτυξης πελατειακών σχέσεων και χειραγώγησης της νομοθέτησης. Επί της ουσίας, η αρχική του εμφάνιση ξεκίνησε το 19ο αιώνα με την έντονη ανάπτυξη του ληστρικού φαινομένου, αλλά και την απόφαση της Ελλάδας ως κράτους να προβεί στον έλεγχο της οικονομίας των νομάδων βλαχοποιημένων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη συμβιωτικών σχέσεων, με συνδετικό κρίκο την διαφθορά και πιο συγκεκριμένα την ανάπτυξη ενός ιδιόμορφου συστήματος πελατειακών σχέσεων και πατρωνίας των τοπικών αρχόντων με τις λοιπές κοινωνικές ομάδες (Βιδάλη, 2021: 153-154).

Η απελευθέρωση της ελληνικής οικονομίας και η είσοδος της χώρας στην κοινή νομισματική πολιτική, δεν άλλαξε ούτε τους όρους λειτουργίας ούτε όμως και τη φυσιογνωμία του πολιτικού συστήματος, που ακόμη και τώρα στηριζόταν σε ένα είδος άτυπου και ιδιόμορφου κοινωνικού συμβολαίου που είχε εδραιωθεί μεταξύ των μικρομεσαίων στρωμάτων, του πολιτικού συστήματος και της άρχουσας τάξης στην περίοδο της μεταπολίτευσης, στο πλαίσιο μίας τριγωνικής σχέσης διαπλοκής και ανοχής, που επί της ουσίας εξασφάλιζε την ανοχή της κοινωνίας στην ιδιοποίηση, αλλά και στην

κατασπατάληση του κρατικού πλούτου τόσο από την άρχουσα τάξη όσο και από τους πολιτικούς παρέχοντας όμως στα χαμηλότερα στρώματα, κάθε είδους ανταλλάγματα. Ουσιαστικά, οι πολιτικοί ήταν ο συνδετικός κρίκος του συστήματος, που παίζοντας το ρόλο του μεσάζοντα προχωρούσαν σε αναδιανομή μέρους του πλούτου που παρήγαγε η κοινωνία τόσο διαμέσου εξυπηρετήσεων διευθετήσεων, διορισμών και μισθολογικών – συνταξιοδοτικών αυξήσεων όσο και διαμέσου της ιδιαίτερης ανοχής στο οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, που ουσιαστικά είχε ριζώσει βαθιά στο εν λόγω ανορθολογικό μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης (Γασπαρινάτου, 2021: 124).

Επομένως, η ελληνική οικονομία για αρκετά χρόνια λειτουργούσε ως γκρίζα ζώνη ανάμιξης, ξεπλύματος και επανεπένδυσης μαύρου χρήματος (Βασιλαντωνοπούλου, 2014: 284 – 285), ενώ και η υπόγεια αλλά και η αδιαφανής χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων είχε ως στόχο από τη μία πλευρά να επεκτείνει και από την άλλη πλευρά να σταθεροποιήσει τον εν λόγω μηχανισμό, που στην ουσία εξασφάλιζε αφενός τεράστια κέρδη στο επιχειρηματικό κεφάλαιο και αφετέρου εξασφάλιζε μόνιμο πελατολόγιο, αλλά και πολιτική στήριξη στα πολιτικά κόμματα. Συνεπώς, η άτυπη αυτή αλλά και ανορθόδοξη τριγωνική συμμαχία είχε ως αποτέλεσμα την «αναπαραγωγή διεφθαρμένων τυπικών και άτυπων δομών», αλλά και την ατέρμονη λεηλασία του κρατικού πλούτου (Γασπαρινάτου, 2021: 124).

Βέβαια και στην Ελλάδα του σήμερα η πολιτική διαφθορά υπό τη μορφή της άσκησης επιρροής – Lobbying είναι ιδιαίτερα εμφανής, με πρόσφατο μάλιστα παράδειγμα, τη νομοθετική παλινωδία των τροποποιήσεων του άρθρου 263Α ΠΚ, στην οποία δύο νόμοι ο Ν.4254/2014 και ο Ν.4264/2014 διαδοχικά άλλαζαν την έννοια του δημοσίου υπαλλήλου. Ουσιαστικά έγινε μία αρχική προσπάθεια περιορισμού της υπερβολικής διεύρυνσης της εν λόγω έννοιας, όμως επειδή απασχόλησε ιδιαίτερα και μάλιστα αρνητικά την ειδησιογραφία, καθώς φαινόταν ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση ευνοούσε την αποποινικοποίηση εκκρεμών υποθέσεων, ένα μήνα αργότερα καταργήθηκε από τον 2^ο νόμο, με τον χαρακτηρισμό της εκ παραδρομής κατάθεσης. Μάλιστα, η συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση δημιούργησε τόσο ηχηρό και αρνητικό αντίκτυπο που είχε ως αποτέλεσμα την συμπερίληψή της στην ετήσια έκθεση αξιολόγησης της GRECO, στο ειδικό κεφάλαιο για την πρόληψη της διαφθοράς των βουλευτών επισημαίνοντας το εν λόγω περιστατικό ως χειραγώγηση της νομοθεσίας με δόλιους σκοπούς (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019: 193 – 194).

Η άποψη του Αρδίτη (2011: 9,19), είναι ότι για το ελληνικό κοινό η πιο συνήθης μορφή αρνητικής άσκησης επιρροής προέρχεται από το περιβάλλον του επιχειρηματικού χώρου

όπου διαμέσου αθέμιτων, αδιαφανών, αλλά και ανήθικων ανταλλαγμάτων, προσπαθούν να επηρεάσουν και να στρέψουν το πολιτικό σύστημα υπέρ τους, κατά κύριο λόγο διαμέσου της φίλα προσκείμενης νομοθέτησης. Σε αυτό μάλιστα βοηθούσε ιδιαίτερα και το χαοτικό αλλά και ανεπαρκές νομοθετικό καθεστώς για το Lobbying στη χώρα μας, κάτι που άλλαξε άρδην με τον Ν.4829/2021, όπου επιχειρήθηκε να θεσμοθετηθεί με σαφείς κανόνες η διαδικασία της άσκησης επιρροής, αλλά να διασφαλιστεί και η ακεραιότητα αλλά και η διαφάνεια στην εν λόγω διαδικασία, διαμέσου σύστασης μητρώου ειδικά για τον σκοπό αυτό (Βουλή των Ελλήνων – Επιστημονική Υπηρεσία, 2021: 04) και υπό την αιγίδα της ΕΑΔ (Κατσιώτης, 2023: 31). Κατ' ουσία, ο Ν.4829/2021 στα 13 πρώτα άρθρα του αναλύει λεπτομερώς την έννοια της δραστηριότητας επιρροής, αλλά και άλλες σχετικές έννοιες που την αφορούν. Επίσης, γίνεται ρητή αναφορά ότι οι εν λόγω διατάξεις δεν θίγουν θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα των πολιτών και αναφέρονται ταυτόχρονα και οι υποχρεώσεις των θεσμικών φορέων. Επιπροσθέτως, αναλύεται η έννοια του εκπροσώπου συμφερόντων, αλλά και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του, ενώ γίνεται και ανάλυση των λεπτομερειών σύστασης του Μητρώου Διαφάνειας, αλλά και των διαδικασιών λειτουργίας του. Τέλος, αναφέρεται ο τρόπος εποπτείας του εν λόγω Μητρώου, καθώς και οι κυρώσεις που προβλέπονται, σε περίπτωση που παραβιάζονται οι κανόνες του (Αιτιολογική Έκθεση Ν.4829, 2021: 02 – 09).

Ας δούμε όμως τώρα κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα εγχώριας πολιτικής διαφθοράς:

Παράδειγμα 1

Το χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα άσκησης επιρροής και όχι μόνο στα χρονικά δρώμενα της Ελλάδας είναι η υπόθεση Siemens, στην οποία με λίγα λόγια τα διευθυντικά στελέχη της εταιρίας χρησιμοποιώντας ένα δίκτυο offshore εταιρειών προωθούσαν συστηματικά χρηματικές ροές σε πολιτικά κόμματα και κυβερνητικά στελέχη, με σκοπό αφενός να αδρανοποιήσουν τυχόν αντιδράσεις τους και αφετέρου να χειραγωγήσουν γενικότερα τις διαδικασίες, αλλά και για να «αγοράσουν» καλό διαμεσολαβητικό κλίμα υπέρ τους, έτσι ώστε να πετύχουν την ανάθεση υπερκοστολογημένων δημοσίων συμβάσεων ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, όπως η ψηφιοποίηση του ΟΤΕ, το σύστημα C41 για την ασφάλεια των ολυμπιακών αγώνων αλλά και άλλες. Η υπόθεση Siemens έκλεισε οριστικά με έναν ιδιότυπο συμβιβασμό, ενώ και οι ποινικά εμπλεκόμενοι είτε αθωώθηκαν είτε μπήκαν σε καθεστώς απαλλαγής για το αδίκημα της δωροδοκίας, χάρη στη νομοθετική μεταβολή του Ν.4619/2019, ενώ και υψηλόβαθμο τότε στέλεχος πολιτικού κόμματος άμεσα

εμπλεκόμενο στην εν λόγω υπόθεση απαλλάχθηκε των κατηγοριών λόγω παραγραφής του αδικήματος. Τέλος, στο εφετείο τελικά αθωώθηκαν και οι καταδικασθέντες για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Κατσιώτης, 2023: 37 – 38). Φυσικά, η πολιτική διαφθορά στη χώρα μας εμφανίζεται και με άλλους τρόπους, όπως ο νεποτισμός ή η ευνοιοκρατία, που δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η λεγόμενη εύνοια των συγγενών ή φίλων εις βάρος των υπολοίπων. Ο νεποτισμός αποτελεί ένα είδος διαφθοράς, που λόγω του τρόπου κοινωνικής δόμησης της χώρας μας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος. Συνδυάζεται δε μάλιστα, με το αδίκημα της δωροδοκίας – δωροληψίας, το οποίο επί της ουσίας αποτελεί τον ενδιάμεσο ποινικά κολάσιμο κρίκο (Μάρκοβιτς, 2013: 79).

Παράδειγμα 2

Σημαντική περίπτωση πολιτικής διαφθοράς στον ελληνικό χώρο αποτελεί και η λεγόμενη δανειοδότηση των πολιτικών κομμάτων, καθώς και οι παλινωδίες για την ευθύνη τραπεζικών στελεχών. Η εν λόγω υπόθεση προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις λόγω ενός βουλεύματος του Αρείου Πάγου το 2021, όπου κρίθηκε συνταγματική η κατ' έγκληση δίωξη της κακουργηματικής απιστίας σε περίπτωση που στρέφεται άμεσα κατά χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Η συγκεκριμένη ρύθμιση επικρίθηκε έντονα, καθώς επί της ουσίας παρείχε μία ιδιότυπη ασυλία σε υψηλόβαθμα στελέχη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ συσχετίστηκε και με σημαντικότερες εκκρεμείς υποθέσεις που αφορούσαν την επισφαλή δανειοδότηση ΜΜΕ και πολιτικών κομμάτων. Ειδικά για τους δεύτερους εμπλεκόμενους παραγγέλθηκε τότε εισαγγελική διερεύνηση που είχε ως αποτέλεσμα πόρισμα καταπέλτη για τα δύο μεγάλα κόμματα, τα οποία είχαν δανειστεί υπέρογκα ποσά με υποσχετικές επιστολές εξόφλησης των ίδιων κρατικών επιχορηγήσεων σε πάνω από μία τράπεζες. Αποτέλεσμα ήταν η τότε ΑΤΕ να καταρρεύσει λόγω των επισφαλών δανειοδοτήσεων, ενώ ένα μήνα μετά το εισαγγελικό πόρισμα η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο με συγκεκριμένη τροπολογία, που παρείχε αμνήστευση στα μεγαλοστελέχη των τραπεζών τα οποία είχαν χορηγήσει τα επισφαλή δάνεια (Γασπαρινάτου, 2021: 115).

Παράδειγμα 3

Το 2022 υπήρξε καταλυτικό για την εικόνα της χώρας τόσο εγχώρια όσο και διεθνώς. Ήταν μία χρονιά γεμάτη από υποθέσεις μυστικών υποκλοπών, ατέρμονων συνεντεύξεων πολιτικών και υποθέσεις πολιτικής διαφθοράς. Ωστόσο, κατά το δεύτερο εξάμηνο του εν λόγω έτους η κοινή γνώμη έμεινε έκπληκτη από τις καταγγελίες σχετικά με μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στην πολιτική κουλτούρα της Ελλάδας το να είσαι

ευρωβουλευτής, εδώ και χρόνια συνοδεύεται από μια εικόνα γενικής ατιμωρησίας λόγω της ασυλίας τους. Αυτό τουλάχιστον ίσχυε για τυχόν αδικήματα που διέπρατταν ευρωβουλευτές πριν αναλάβουν τα κοινοβουλευτικά τους καθήκοντα. Αυτό όμως δεν ίσχυσε στην περίπτωση του κυρίου Λαγού, ο οποίος εξελέγη ευρωβουλευτής το 2019 και καταδικάστηκε τον Οκτώβριο του 2020 πρωτοδίκως από ελληνικό δικαστήριο. Έχοντας άρει την ασυλία του το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο φυλακίστηκε στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 2021. Πρόκειται για μια μοναδική και ιδιαίτερη περίπτωση στα ευρωπαϊκά χρονικά, όταν το πολιτικό κόμμα «Χρυσή Αυγή» στο οποίο ανήκε ο κύριος Λαγός κατά την εκλογή του, χαρακτηρίστηκε από τις δικαστικές αρχές και κατά την έννοια του ελληνικού ποινικού κώδικα ως «εγκληματική οργάνωση» (Maniatis, 2023b: 02).

Τον Ιούλιο του 2022 ένας άλλος ευρωβουλευτής από την Ελλάδα ο κύριος Ανδρουλάκης, άρχισε να καταγγέλλει έντονα το ελληνικό κράτος για παράνομες τηλεφωνικές υποκλοπές, των οποίων ήταν ο ίδιος αντικείμενο το 2021 πριν εκλεγεί πρόεδρος του πολιτικού του κόμματος. Το κράτος εκτός του ότι ήρε το απόρρητο των τηλεπικοινωνιών του συγκεκριμένου πολιτικού, απέφυγε μετέπειτα να αποκαλύψει τους ακριβείς λόγους αυτού του μέτρου αρκούμενο να επικαλεστεί λόγους «εθνικής ασφάλειας», κάτι που ενέτεινε τόσο τις αντιδράσεις από την πλευρά του ενδιαφερόμενου όσο και τις ερωτήσεις. Αποτέλεσμα ήταν να προκληθεί κύμα καταγγελιών κατά του κράτους για πολλές και διαφορετικές περιπτώσεις τηλεφωνικών υποκλοπών και μάλιστα πολύ πέρα από την περίπτωση του κυρίου Ανδρουλάκη, δείχνοντας ότι το συγκεκριμένο πρόβλημα δύσκολα θα περιοριστεί (Maniatis, 2023b: 02 – 03).

Μετά από αυτή την παρατεταμένη κρίση η Βουλή των Ελλήνων ψήφισε το Ν.5002/2022 για τη διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών. Το κείμενο αυτό αποκατέστησε με την προσθήκη μιας περιόδου 3 ετών μετά τη λήξη ισχύος της απόφασης άρσης, το διαδικαστικό δικαίωμα του ενδιαφερομένου να ενημερώνεται για το γεγονός ότι το κράτος κατέγραψε κρυφά τις επικοινωνίες του για λόγους εθνικής ασφάλειας. Σε εθνικό επίπεδο η κοινωνία των πολιτών έχει αντιληφθεί ότι το ζήτημα των τηλεφωνικών υποκλοπών εκτός θεσμικού πλαισίου είναι μέρος της πραγματικότητας της δημόσιας δράσης. Πράγματι, δεδομένου ότι η πρακτική της τηλεφωνικής υποκλοπής πολιτικών αντιπάλων φαίνεται να αποτελεί μια σταθερή διαχρονικά στάση των κυβερνώντων, για την αντιμετώπισή της δημιουργήθηκε μια ανεξάρτητη αρχή η λεγόμενη «Αρχή για τη Διασφάλιση του Απορρήτου των Επικοινωνιών» (Maniatis, 2023b: 03 – 05).

Παράδειγμα 4

Άλλη περίπτωση πολιτικής διαφθοράς αποτελεί και η τέλεση του αδικήματος της απιστίας σχετικά με την υπηρεσία – άρθρο 256 ΠΚ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υπόθεση των εξοπλιστικών προγραμμάτων, όπου πρώην υπουργός κατηγορήθηκε και καταδικάστηκε για το ανωτέρω αδίκημα με σωρεία άλλων αδικημάτων, κατόπιν κατά του πορίσματος της Βουλής (Τζανάκης, 2023: 16). Φυσικά όπως είναι κατανοητό υφίσταται πλήθος ακόμη παραβάσεων που παραπέμπουν σε πολιτική διαφθορά στη χώρα μας. Άλλωστε, η εγχώρια πολιτική διαφθορά τα τελευταία χρόνια φαίνεται να αναπαράγεται συνεχώς σε βαθμό που το φαινόμενο τείνει να θεσμοθετηθεί ως κανονική πρακτική (Μπαβέλης, 2023: 50 – 51), όμως δεν θα προχωρήσουμε σε περαιτέρω ανάλυση του εγχώριου φαινομένου, καθώς εκφεύγει των ζητούμενων της παρούσας εργασίας, οπότε εύλογο είναι να προχωρήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο με την ανάλυση του νομικού καθεστώτος για τις δραστηριότητες επιρροής – Lobbying, με βάση τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη συνέχεια να αναλύσουμε την υπόθεση του Qatar Gate.

3. Το νομικό καθεστώς για τις δραστηριότητες επιρροής με βάση τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η περίπτωση του Qatar Gate

3.1 Εισαγωγή

Οι ομάδες άσκησης επιρροής αντικειμενικά δεν ενδιαφέρονται να είναι διαφανείς στη δράση τους. Άλλωστε στην πραγματικότητα δεν είναι. Απλώς είναι συμβατές και προσαρμοσμένες με τους κανονιστικούς θεσμούς της Ένωσης. Στην πραγματικότητα, για τον κάθε νομικό που σχετίζεται με τις ομάδες άσκησης επιρροής, η διαφάνεια αποτελεί ένα αντικείμενο που απασχολεί αυστηρά το δίκαιο της ΕΕ, του οποίου το εννοιολογικό περιεχόμενο κατ' ουσία έρχεται σε αντίθεση με τους πραγματικούς σκοπούς των Lobby. Επομένως, η εν λόγω αρχή που εφαρμόζεται στη δράση τους δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί διαφορετικά από μια επικοινωνιακή στρατηγική για τις ίδιες τις ομάδες πίεσης, ο σκοπός των οποίων είναι απλός: να συνεχίσουν να ενεργούν με έναν απόλυτα αποτελεσματικό τρόπο χωρίς πραγματικό έλεγχο ή νομιμότητα διαφορετική από αυτή που απορρέει από τα συμφέροντα που υπερασπίζονται με κάθε δύναμή τους, αλλά ταυτόχρονα επιβεβαιώνοντας στο κοινό την ορατότητα άρα και τη διαφάνεια στη δράση τους. Αυτή η στρατηγική φαίνεται να έχει αποδώσει καρπούς, καθώς οι ομάδες πίεσης έχουν μετατραπεί σε αξιοσέβαστους θεσμούς, επειδή επισήμως δηλώθηκαν διαφανείς και διαπιστευμένες και επομένως γνωστές και δημοσιοποιημένες, άρα και νόμιμες χάρη στους ευρωπαϊκούς κανονισμούς που ισχύουν γι' αυτούς από το 2011 στην ΕΕ. Ωστόσο, αυτή η νέα συνήθεια της διαφάνειας φαίνεται υπερβολικά καλή για να είναι αληθινή ή τουλάχιστον πολύ κακώς προσαρμοσμένη για τους εν λόγω φορείς (Monjal, 2015: 01).

Η άποψη του Αρδίτη (2011: 32) είναι ότι στην ΕΕ και συγκεκριμένα στις Βρυξέλλες, που είναι η καρδιά της Ευρώπης, λόγω της εγκατάστασης του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου δραστηριοποιούνται χιλιάδες λομπίστες και συγκεκριμένα σύμφωνα με τον οργανισμό «Corporate Europe Observatory» υπολογίζονται ότι ξεπερνούν τις 25000 (Γεωργάκη, 2022: 36), που έχουν ως στόχο αφενός την άντληση και πολλές φορές και την απομύζηση των ευρωπαϊκών πόρων και αφετέρου την απόκτηση της απόλυτης επιρροής. Οι λομπίστες συνήθως αντιπροσωπεύουν μεγάλες επιχειρήσεις, ΜΚΟ, δήμους, κοινότητες, υπουργεία, συνδικάτα, πάσης φύσεως δημόσιους οργανισμούς, αλλά και συμφέροντα τρίτων χωρών και φυσικά δεν είναι τυχαίο ότι οι λομπίστες από τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και γενικά από τον

αναπτυσσόμενο χώρο αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 50% του συνόλου των λομπίστων προσπαθώντας διαρκώς να επηρεάσουν όλα τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, έτσι ώστε να επιτύχουν τις νομοθετικές, τις οικονομικές αλλά και άλλες ρυθμίσεις που επιθυμούν οι οργανώσεις τους (Αρδίτης, 2011: 32).

Η Γεωργάκη (2022: 36) υποστηρίζει ότι το μεγαλύτερο πλήθος των ασκούντων επιρροή εκπροσωπούν ιδιωτικά, εταιρικά συμφέροντα ενώ και κάποιες πρόσφατες εκτιμήσεις υπολογίζουν ότι πάνω από 1.5 δις ευρώ δαπανώνται για την επίτευξη των στόχων των lobbies, ποσά που κατευθύνονται προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά και το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε συνδυασμό με τα γραφεία των εθνικών κυβερνήσεων που είναι εγκατεστημένα στις Βρυξέλλες. Το Lobbying με λίγα λόγια σχετίζεται με την προσπάθεια επηρεασμού προσώπων στην εξουσία συνήθως εκλεγμένων και συγκεκριμένα μελών μίας κυβέρνησης, έτσι ώστε να υποστηρίξουν σθεναρά είτε νόμους είτε κανονισμούς που ουσιαστικά ευνοούν έναν συγκεκριμένο οργανισμό ή επιχείρηση. Εννοιολογικά η λέξη «Lobbying» στην Ελλάδα αποδίδεται μόνο περιφραστικά, καθώς προέρχεται από την αγγλική λέξη «Lobby» που σημαίνει «προθάλαμος», λέξη που παρέπεμπε στον προθάλαμο της Βουλής, που ήταν μέρος συνάντησης Βουλευτών και εκπροσώπων οικονομικών συμφερόντων πριν οι πρώτοι μπουν στο κοινοβούλιο για να ψηφίσουν (Σφυριδάκης, 2016: 02).

Το Lobbying ως διαδικασία έχει ποικίλες εκφάνσεις τόσο ως προς τα μέσα πίεσης όσο και ως προς τα αποτελέσματα. Η εν λόγω ποικιλότητα συστηματοποιεί τη συγκεκριμένη διαδικασία, καθώς υφίστανται πλέον επαγγελματίες λομπίστες που νομίμως και ελευθέρως παρέχουν τις υπηρεσίες τους. Επίσης, το Lobbying δεν αποτελεί καθαυτή παράνομη διαδικασία, αντιθέτως προστατεύεται ως Συνταγματικό δικαίωμα της ελεύθερης συμμετοχής στην οικονομία μέχρι το σημείο φυσικά που δεν εμπλέκεται με την διαφθορά, ενώ χαρακτηριστικό του αποτελεί και το γεγονός «ότι συνήθως τα αποτελέσματά του απέχουν τόσο πολύ από την μεθόδευση, ώστε δύσκολα μπορούν να συνδεθούν και να στερεώσουν αντικειμενική υπόσταση σε κάποια ποινική διάταξη» (Σφυριδάκης, 2016: 03 – 04).

Το Lobbying στο πλαίσιο δράσης της ΕΕ, των ΗΠΑ, αλλά και άλλων κρατών κατέχει σημαίνοντα ρόλο στη διαμόρφωση των προς ψήφιση νομοσχεδίων. Η θεσμοθέτηση της εν λόγω διαδικασίας είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ειδικευμένων εταιριών που παρείχαν τις ζητούμενες υπηρεσίες. Οι εταιρίες αυτές είναι πολυπληθής σε προσωπικό με ιδιαίτερα εξειδικευμένους συμβούλους που παρέχουν ενδελεγή πληροφόρηση στα θέματα που

απασχολούν τις νομοπαρασκευαστικές επιτροπές. Μάλιστα, τα εξειδικευμένα χαρακτηριστικά και η επαγγελματικότητα που διαθέτουν πλέον οι εν λόγω σύμβουλοι, τους δίνει τη δυνατότητα να παρέχουν ορθότερη πληροφόρηση από το συνήθως μη ειδικευμένο προσωπικό των Υπουργείων, ενώ παράγουν και έρευνες άμεσα σχετιζόμενες με το υπό κρίση νομοσχέδιο. Οι δυτικές οικονομίες όπως είναι γνωστό έχουν ως βασική αρχή την ιδιωτική πρωτοβουλία, μέσα στο πλαίσιο του φιλελεύθερου συστήματος. Ο ιδιώτης από την πλευρά του έχοντας κίνητρο την οικονομική του ανέλιξη και επιτυχία, του είναι ευκολότερο να στοχεύσει και να ειδικευτεί σε ένα τομέα σε σύγκριση με το δημόσιο, που κατέχει ένα ρόλο περισσότερο ρυθμιστικό και προσανατολισμένο στην κοινωνική πολιτική (Σφυριδάκης, 2016: 04 – 06).

Βέβαια, ο ιδιώτης έχοντας αποκλειστικά ατομικό κίνητρο όπως είναι λογικό και δεδομένο, οποιαδήποτε παρέμβαση του επιτραπεί στην οικονομία, θα έχει στο νου του την επίτευξη του δικού του στόχου, ήτοι της οικονομικής και προσωπικής του ανέλιξης και για τον λόγο αυτό ορίζεται ένα θεσμικό πλαίσιο από κανόνες, νόμους και απαγορεύσεις, μέσα στο οποίο του δίνεται η δυνατότητα να δράσει. Σε περίπτωση που παρεκκλίνει της πορείας του και χρησιμοποιεί αθέμιτες τακτικές, βρίσκεται αντιμέτωπος με τη θεσμική αντίδραση της κοινωνίας που αντικατοπτρίζεται στην προβλεπόμενη ποινική θεσμοθέτηση. Στις ανεπτυγμένες οικονομίες όπως της ΕΕ που μας αφορά, υφίσταται ένα αυστηρό θεσμικό πλαίσιο που αφορά τα Lobby. Ωστόσο, τα διάφορα Lobby δεν λειτουργούν πάντα με την προβλεπόμενη διαφάνεια, αν και οι διαδικασίες που ακολουθούνται βοηθούν στο μέγιστο βαθμό στην εδραίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών (Σφυριδάκης, 2016: 06).

Είναι ξεκάθαρο ότι το Lobbying πραγματοποιείται αφενός σε διεθνές, εθνικό και κρατικό και αφετέρου σε τοπικό και δημοτικό επίπεδο. Ουσιαστικά δηλαδή σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις, όπου οι εν λόγω δημόσιοι φορείς λαμβάνουν αποφάσεις που σχετίζονται με τη δημόσια πολιτική. Η συγκεκριμένη διαδικασία μπορεί να είναι είτε άμεση είτε όμως και έμμεση, πράγμα που σημαίνει ότι είτε μπορεί να περιλαμβάνει την δια ζώσης συνάντηση των λομπίστων με τους λήπτες των αποφάσεων (direct lobbying), είτε μπορεί να παίρνει τη μορφή εκστρατείας δημοσίου χαρακτήρα με τη χρήση ακόμη και των ΜΜΕ, με σκοπό την προβολή (indirect lobbying). Όπως και να έχει, η επιτυχία ή και αποτυχία των λομπίστων έγκειται σε παράγοντες όπως: «η θεσμική δομή του πολιτικού συστήματος, εντός του οποίου λειτουργούν οι εκπρόσωποι των συμφερόντων και τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε σκοπού που προωθούν-υποστηρίζουν, τα χαρακτηριστικά της ίδιας της ομάδας συμφερόντων και οι στρατηγικές lobbying που χρησιμοποιούν» (Γεωργιάκη, 2022: 22).

3.2 Το νομικό καθεστώς για τις δραστηριότητες επιρροής με βάση τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η πόλη των Βρυξελλών αποτελεί την καρδιά της ΕΕ καθώς δραστηριοποιούνται σε αυτή χιλιάδες λομπίστες, που έχουν ως στόχο αφενός την άντληση οικονομικών πόρων από την ΕΕ και αφετέρου την άσκηση πίεσης – επιρροής στα νομοπαρασκευαστικά όργανά της, διαμέσου της αντιπροσώπευσης επιχειρήσεων, ΟΤΑ, ΜΚΟ, αλλά και συμφερόντων τρίτων χωρών. Η δράση τους λαμβάνει χώρα σε τρία κυρίως επίπεδα: α) στην *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*, β) στο *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο* και γ) στο *Συμβούλιο των Υπουργών*, που αποτελούν τα θεσμικά κέντρα λήψης τόσο πολιτικών όσο και νομικών αποφάσεων. Ουσιαστικά, το lobbying ως διαδικασία ξεκινάει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συνεχίζεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και αυτό γιατί η ίδια η λειτουργία της ΕΕ είναι δομημένη έτσι, ώστε το Ευρωκοινοβούλιο να συζητά και να υπερψηφίζει ή καταψηφίζει αντίστοιχα τις προτάσεις της Επιτροπής (Σφυριδάκης, 2016: 07).

Η άσκηση πίεσης – επιρροής από ομάδες συμφερόντων αποτελεί κατ' ουσία νόμιμη πράξη πολιτικής συμμετοχής. Όμως, για να διασφαλίζεται η λογοδοσία και η συμμετοχικότητα στη λήψη των αποφάσεων, θα πρέπει να συνοδεύεται από αυστηρές απαιτήσεις αφενός διαφάνειας και αφετέρου ακεραιότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022: 18). Πώς διασφαλίζεται όμως η πολυδιαφημισμένη αυτή διαφάνεια; Κατ' ουσία το 2014 η ΕΕ, καθιέρωσε την υποχρεωτική καταγραφή των ραντεβού με λομπίστες για τους επικεφαλής των Γενικών Διευθύνσεων στην Κομισιόν, ενώ το 2019 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όρισε, ότι οι ευρωβουλευτές που συμμετέχουν στη νομοθέτηση (εισηγητές, σκιάδεις εισηγητές, πρόεδροι Επιτροπών) είναι υποχρεωμένοι να δημοσιεύουν στο διαδίκτυο κάθε επαφή τους με λόμπι (News247: 2022: 02).

Είναι θεμιτό ότι οι καλά επεξεργασμένες νομοθετικές εκθέσεις, που έχουν βασιστεί σε σοβαρή έρευνα και ανάλυση, εύλογα ενδέχεται να ενισχύσουν την φήμη ενός ευρωβουλευτή που εκλέχτηκε προσφάτως και όχι μόνο, καθώς ανοίγονται και νέοι δρόμοι για ηγετικές θέσεις στο μέλλον που ενδέχεται να ευνοούν και την πλευρά του ευρωβουλευτή, αλλά και την πλευρά των lobbies. Σημαντικότερο ρόλο έχει ο εισηγητής ενός νομοθετήματος που αποτελεί μέλος της Επιτροπής και έχει ως αρμοδιότητα την τελική επεξεργασία του νομοσχεδίου που θα εισαχθεί προς ψήφιση στο ευρωκοινοβούλιο και για το λόγο αυτό αποτελεί εύλογα και άμεσο «στόχο» των λομπίστων. Το τελευταίο επίπεδο νομοθέτησης ανήκει στο Συμβούλιο των Υπουργών, που όμως λόγω της σύνθεσής του είναι

λιγότερο ευπρόσιτο από τα άλλα δύο όργανα της ΕΕ, καθώς απαρτίζεται από μέλη της κυβέρνησης της εκάστοτε χώρας και αυτομάτως καθίσταται πιο δαπανηρό, καθώς οι επιστημονικοί σύμβουλοι των κρατών βρίσκονται στα κράτη – μέλη του Συμβουλίου και όχι στην πόλη των Βρυξελλών (Σφυριδάκης, 2016: 07 – 08).

Το νομικό πλαίσιο που ισχύει για το Lobbying υφίσταται από το 2011 και λαμβάνει τη μορφή διοργανικής συμφωνίας, η οποία υπογράφηκε στις 23 Ιουλίου 2011, ενώ για την ολοκλήρωσή του απαιτήσε σχεδόν τέσσερα χρόνια διαπραγματεύσεων μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Στην πραγματικότητα, ιδρύθηκε ένα κοινό μητρώο για τα θεσμικά αυτά όργανα γνωστό και ως μητρώο διαφάνειας, που ουσιαστικά κατέστησε δυνατή την επισημοποίηση του καταλόγου των εκπροσώπων των ομάδων συμφερόντων που θεωρείται ότι διαδραματίζουν ενεργό ρόλο με τα όργανα αυτά, χωρίς όμως κάποιο ιδιαίτερο δεσμευτικό πεδίο (Monjal, 2015: 04 – 05), αν και στο μητρώο αυτό οφείλουν πλέον να εγγράφονται όσοι επιθυμούν να αποκτήσουν πρόσβαση στους χώρους της ΕΕ, καθώς ο μόνος θεσμός που έχει θεσπίσει νομοθεσίες για το Lobbying, δεν είναι άλλος από το ευρωκοινοβούλιο (Σφυριδάκης, 2016: 10).

Το ζήτημα του νομικού πλαισίου για τη δραστηριότητα του Lobbying στην ΕΕ, δεν είναι πρόσφατο. Σε αντίθεση με την αρχική πρωτοβουλία του 1996, η οποία ήταν εντελώς αποτυχημένη και αφορούσε την καθιέρωση και διατήρηση ενός συστήματος καταχώρισης, το 2006 η Επιτροπή θα αναλάβει εκ νέου την πρωτοβουλία με μια σημαντική ανακοίνωση, που αφορούσε την πρόταση σύστασης ενός κοινού μητρώου, με τη μορφή μιας ενιαίας «θυρίδας» για τα λόμπι, που θα βρίσκονται σε αλληλοεπίδραση τόσο με την Επιτροπή όσο και με το Κοινοβούλιο. Η επιτροπή συνταγματικών υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ανταποκρίθηκε θετικά σε αυτή την πρωτοβουλία και ο Φινλανδός ευρωβουλευτής Alexander Stubb συνέταξε μια πρώτη έκθεση. Η έκθεση αυτή που εγκρίθηκε από την ανωτέρω επιτροπή την 1η Απριλίου 2008 έθεσε τις απαιτήσεις του ρυθμιστικού πλαισίου αρκετά υψηλά, καθώς προέβλεπε προκειμένου να εισαχθεί μεγαλύτερη διαφάνεια στις δραστηριότητες των λομπίστων, την υποχρέωση των τελευταίων να εγγράφονται στο κοινό μητρώο διαφάνειας (Monjal, 2015:06).

Μετά τις εκλογές του 2009, θα συσταθεί νέα ομάδα εργασίας μεταξύ του Κοινοβουλίου και της Επιτροπής. Ο Carlo Casini, θα είναι ο κύριος συγγραφέας μιας άλλης σημαντικής έκθεσης, που εγκρίθηκε στις 2 Μαρτίου 2011 από την επιτροπή συνταγματικών υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στη συνέχεια από το Κοινοβούλιο τον επόμενο Μάιο. Η σημαντικότερη δε και ουσιαστικότερη αλλαγή που θα αποτελέσει και αντικείμενο

πολλών επικρίσεων είναι η εγκατάλειψη της αρχής της υποχρεωτικής εγγραφής (Monjal, 2015: 06). Το Lobbying ως διαδικασία προστατεύεται στο άρθρο 11 παρ. 1,2,3 της Συνθήκης της Λισαβόνας, το οποίο, υπενθυμίζουμε ανήκει στο κεφάλαιο για τις «Διατάξεις που αφορούν τις δημοκρατικές αρχές». Το άρθρο αυτό ουσιαστικά προβλέπει ότι τα θεσμικά όργανα διατηρούν *«διαφανή και τακτικό διάλογο με τις αντιπροσωπευτικές ενώσεις της κοινωνίας των πολιτών»*, καθώς και τη δυνατότητα *«σε πολίτες και αντιπροσωπευτικές ενώσεις να γνωστοποιούν και να ανταλλάσσουν δημόσια τις απόψεις τους»*, ενώ *«προκειμένου να εξασφαλίζεται η συνοχή και η διαφάνεια των δράσεων της Ένωσης, η Επιτροπή διεξάγει ευρείες διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη»* (Σφυριδάκης, 2016: 08 – 09). Η βάση αυτή αποτελεί την τυποποίηση ενός θεμελιώδους δικαιώματος, που είναι αυτό της ελευθερίας της έκφρασης με την ευρωπαϊκή όμως έννοια του όρου (Monjal, 2015: 07).

Οι ομάδες Lobbying που δραστηριοποιούνται στην ΕΕ αποτελούνται από ειδικευμένους τεχνοκράτες για τα ζητήματα που θέλουν να ασκήσουν επιρροή. Αυτό φυσικά συνεπάγεται ότι καταφέρνουν να ασκούν μέγιστη επιρροή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, καθώς υφίσταται συνήθως έλλειψη εξειδίκευσης τόσο των μελών του όσο και των μόνιμων υπαλλήλων του, σε πληθώρα θεμάτων για τα οποία καλείται να νομοθετήσει. Με την ΕΕ L 191 της 22.7.2011 συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που επεκτάθηκε με νέα διοργανική συμφωνία τον Απρίλη του 2014, θεσμοθετήθηκε όπως είπαμε το Μητρώο Διαφάνειας, με σκοπό την εγγραφή των ασκούντων Lobbying σε ένα διαφανές και ευκόλως προσβάσιμο από τους πολίτες περιβάλλον (Σφυριδάκης, 2016: 09).

Το εν λόγω εγχείρημα βρήκε μεγάλη ανταπόκριση ειδικά από μεγάλες επιχειρήσεις, αν και σοσιαλιστικές ριζοσπαστικές ομάδες κατέκριναν εντόνως τη θεσμοθέτησή του κυρίως στο γεγονός ότι οι μεγάλες εταιρίες καταφέρνουν να βρουν νομικό έρεισμα, με συμφέροντα που απέχουν παρασάγγας από το δημόσιο συμφέρον που επί της ουσίας εξυπηρετεί το άρθρο 11 της Συνθήκης της Λισαβόνας. Παρόλη όμως την κριτική, δεν παύει το Μητρώο Διαφάνειας και ο Κώδικας Δεοντολογίας να αποτελούν ένα γενναιότατο βήμα προς τη Δημοκρατία της ΕΕ (Σφυριδάκης, 2016: 09 – 10). Ας δούμε όμως τώρα τί ακριβώς είναι το Μητρώο διαφάνειας και ο Κώδικας Δεοντολογίας για τους βουλευτές του ευρωκοινοβουλίου, σε θέματα οικονομικών συμφερόντων και σύγκρουσης συμφερόντων.

3.2.1 Το Μητρώο Διαφάνειας και ο Κώδικας Δεοντολογίας

Το Μητρώο Διαφάνειας ιδρύθηκε για την εγγραφή και την παρακολούθηση των οργανισμών και των προσώπων που ενεργούν ως αυτοαπασχολούμενοι και συμμετέχουν στην ανάπτυξη και την εφαρμογή των πολιτικών της Ένωσης. Αποτελεί τη βάση του μηχανισμού που διέπει τις σχέσεις μεταξύ του Κοινοβουλίου και της Επιτροπής και περιλαμβάνει τα ονόματα και τις πληροφορίες, ιδιαίτερα μάλιστα τις οικονομικές πληροφορίες των ομάδων συμφερόντων, έναν κώδικα συμπεριφοράς και έναν μηχανισμό παραπόνων. Όσον αφορά τον κώδικα δεοντολογίας, το παράρτημα III της διοργανικής συμφωνίας προσδιορίζει τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται πλέον στις ομάδες πίεσης, στις σχέσεις τους με τα θεσμικά όργανα και ιδιαίτερα με τους βουλευτές (Monjal, 2015: 08), εξασφαλίζοντας με την εγγραφή στο εν λόγω μητρώο στους Λομπίστες την είσοδο τους στο Ευρωκοινοβούλιο (Σφυριδάκης, 2016: 10).

Ο κώδικας δεοντολογίας αποτελεί την καρδιά του συστήματος, στο βαθμό μάλιστα που σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με αυτόν μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις μετά από καταγγελία. Για την εφαρμογή των μέτρων που προβλέπονται στο παράρτημα IV, όπως είναι η αναστολή ή η διαγραφή από το μητρώο και κατά περίπτωση η απόσυρση των εκδοθέντων καρτών πρόσβασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα καθώς και στις οργανώσεις τους, η απόφαση για την εφαρμογή τέτοιων μέτρων μπορεί να δημοσιευθεί στον ιστότοπο του μητρώου. Σε νομικούς όρους αυτό σημαίνει ότι οι υποχρεώσεις που τους βαραίνουν είναι μια απλή ηθική δέσμευση και ότι οι κυρώσεις που κινδυνεύουν να υποστούν είναι αρκετά υποθετικές, ακόμα κι αν οποιοσδήποτε που θα πιεστεί να παράσχει αποδείξεις μπορεί να υποβάλει καταγγελία συμπληρώνοντας μια συγκεκριμένη φόρμα, αποδεικνύοντας μη συμμόρφωση με τον εν λόγω κώδικα (Monjal, 2015: 08 – 09).

Ουσιαστικά, το Μητρώο Διαφάνειας αποτελεί μία διαδικτυακή βάση δεδομένων, στην οποία παρατίθενται οι ομάδες και οι οργανισμοί που επιθυμούν να επηρεάσουν τη διαμόρφωση ή την εφαρμογή της πολιτικής αλλά και της νομοθεσίας της ΕΕ. Επί της ουσίας, έχει σχεδιαστεί για να καταδεικνύει ποια συμφέροντα εκπροσωπούνται σε επίπεδο ΕΕ και για λογαριασμό ποιων, αλλά και τους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους που διατίθενται αποκλειστικά για τις συγκεκριμένες δραστηριότητες (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023: 01).

Το κοινό Μητρώο Διαφάνειας των τριών ευρωπαϊκών θεσμών αποδεικνύει τη δέσμευσή τους για ανοικτό χαρακτήρα και διαφάνεια και διευκολύνει τους πολίτες που αναζητούν

πληροφορίες σχετιζόμενες με τις δραστηριότητες εκπροσώπησης συμφερόντων που λαμβάνουν χώρα. Διευκολύνει όμως και την αναζήτηση στατιστικών στοιχείων και για το πλήθος των εγγεγραμμένων μερών.

Όλοι οι λομπίστες καλούνται να εγγραφούν αυτοβούλως εφόσον συμμετέχουν σε δραστηριότητες που πραγματοποιούνται *«με σκοπό τον επηρεασμό της χάραξης ή της εφαρμογής πολιτικών και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων των οργάνων της ΕΕ»*. Αν και κάθε ένα θεσμικό όργανο *«έχει θεσπίσει κανόνες για την ενίσχυση του πλαισίου, σύμφωνα με τους οποίους η εγγραφή αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση ορισμένων δραστηριοτήτων εκπροσώπησης συμφερόντων»*. Επομένως, η εγγραφή είναι υποχρεωτική για την υποβολή αίτησης για κάρτα εισόδου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και οι εγγεγραμμένοι εκπρόσωποι συμφερόντων έχουν δικαίωμα να ζητήσουν τέτοια πρόσβαση μόνο διαδικτυακά. Επιπλέον, μόνο οι εγγεγραμμένοι λομπίστες έχουν το δικαίωμα της πρόσκλησης ως ομιλητές σε δημόσιες ακροάσεις των επιτροπών και της παροχής στήριξης, αλλά και να συμμετέχουν στις δραστηριότητες των διακομματικών ομάδων καθώς και των ανεπίσημων ομάδων των βουλευτών. Ουσιαστικά, η διοργανική συμφωνία για ένα υποχρεωτικό Μητρώο Διαφάνειας με την πολιτική της δήλωση καθορίζει τις δραστηριότητες εκπροσώπησης και προώθησης συμφερόντων που θα καλύπτονται και διευκρινίζει το είδος των πληροφοριών που απαιτούνται, ενώ θεσπίζει και κώδικα δεοντολογίας για τους εγγεγραμμένους καθώς και διαδικασία καταγγελιών για τους οργανισμούς. Το εν λόγω μητρώο διαχειρίζονται από κοινού το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ οι γενικοί γραμματείς των τριών αυτών θεσμικών οργάνων έχουν τη γενική εποπτεία της εφαρμογής της συμφωνίας (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023: 01).

Η έννοια της Διαφάνειας αποτελεί το «μότο» του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και εισηγητές, σκιάδεις εισηγητές και πρόεδροι επιτροπών έχουν όλοι την υποχρέωση για κάθε έκθεση, να δίνουν στη δημοσιότητα μέσω του διαδικτύου πληροφορίες που σχετίζονται με τις προγραμματισμένες συναντήσεις τους με λομπίστες. Η υποχρέωση δε καλύπτει κάθε συνάντηση που έχει ως σκοπό τον επηρεασμό των διαδικασιών που αφορούν τις πολιτικές ή τη λήψη αποφάσεων των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων ανεξαρτήτως τοποθεσίας. Όλοι οι υπόλοιποι βουλευτές, καθώς και οι αντιπρόεδροι των επιτροπών, των προέδρων αντιπροσωπειών ή των συντονιστών, δεν έχουν κατ' ουσία νομική υποχρέωση να δημοσιεύουν πληροφορίες που σχετίζονται με τις συναντήσεις τους, όμως μπορούν να το κάνουν εφόσον το επιθυμούν (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2023: 02).

Στο Μητρώο Διαφάνειας μέχρι και τις 25/06/2023 ήταν εγγεγραμμένοι 12363 λομπίστες από τους οποίους 3492 δεν εκπροσωπούν εμπορικά συμφέροντα, 646 που προωθούν συμφέροντα των πελατών τους και 8225 που προωθούν τα δικά τους συμφέροντα ή τα συλλογικά συμφέροντα των μελών τους (Μητρώο Διαφάνειας, 2023: 01). Τα τρία θεσμικά όργανα της ΕΕ δεσμεύονται στην αρχή της αιρεσιμότητας *«σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της διοργανικής συμφωνίας για ένα υποχρεωτικό Μητρώο Διαφάνειας, με σκοπό την προώθηση της διαφανούς και δεοντολογικής εκπροσώπησης ομάδων συμφερόντων»*. Κάθε ένα από τα όργανα αυτά προχωρά σε εφαρμογή της αρχής της αιρεσιμότητας, διαμέσου επιμέρους αποφάσεων που λαμβάνονται βάσει των εξουσιών της εσωτερικής οργάνωσής του. Επίσης θεσπίζουν μέτρα αιρεσιμότητας, όταν λαμβάνουν την απόφαση να θέσουν ως προϋπόθεση για ορισμένες δραστηριότητες εκπροσώπησης ομάδων συμφερόντων την πρότερη εγγραφή στο Μητρώο Διαφάνειας, που σημαίνει ότι παρόλο που η εγγραφή είναι προαιρετική, οι εκπρόσωποι ομάδων συμφερόντων δεν θα μπορούν να ασκούν κάποιες δραστηριότητες εκτός και αν είναι εγγεγραμμένοι (Μητρώο Διαφάνειας, 2023β: 01).

Το Μητρώο Διαφάνειας ως μηχανισμός προάσπισης της διαφάνειας, όχι μόνο δεν ατόνησε τα επόμενα χρόνια, αλλά στις 20/05/2023 υπογράφηκε νέα διοργανική συμφωνία μεταξύ των τριών θεσμών της ΕΕ, που προέβλεπε στο άρθρο 13 παρ. 3 ότι θα πρέπει πλέον να υποβάλλεται από τα υπογραφόμενα θεσμικά όργανα ετήσια έκθεση, που θα σχετίζεται με τη λειτουργία του εν λόγω Μητρώου και θα παρουσιάζει τεκμηριωμένες πληροφορίες για αυτό. Ειδικά το 2021 αποτέλεσε ένα ιδιαίτερο έτος για το Μητρώο, καθώς συμπλήρωνε 10 έτη από την έναρξη λειτουργίας του και την οριοθέτησή του ως κοινού εργαλείου διαφάνειας των θεσμών της ΕΕ. Ουσιαστικά, την 01/07/2021 ξεκίνησε η ισχύς της νέας τριμερούς διοργανικής συμφωνίας για την υποχρεωτικότητα του εν λόγω Μητρώου και την ενισχυμένη προσέγγιση που αφορά την κοινή διακυβέρνηση, αλλά και μέτρα για την προώθηση της δεοντολογικής εκπροσώπησης ομάδων συμφερόντων, καθώς και νέες απαιτήσεις διαφάνειας για τις ανωτέρω ομάδες, όσον αφορά τις δραστηριότητές τους που σχετίζονται με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021: 01 – 03).

Κατά την εγγραφή των λομπίστων στο Μητρώο Διαφάνειας, άπαντες οι αιτούντες αλλά και οι εγγεγραμμένοι συμφωνούν ότι τηρούν ήδη τους κανόνες και τις αρχές δεοντολογίας και συμπεριφοράς που ορίζονται στον κώδικα δεοντολογίας που επισυνάπτεται στη διοργανική συμφωνία. Με τον τρόπο αυτό αποδεικνύουν τη δέσμευσή τους να έχουν δικαίωμα εγγραφής ή παραμονής στο Μητρώο. Επίσης, έχουν υποχρέωση να παρέχουν τις

πληροφορίες που ορίζονται στο παράρτημα II της συμφωνίας, η οποία εισήγαγε διάφορα νέα χαρακτηριστικά αλλά και βελτιώσεις πέρα από την αρχή της «αιρεσιμότητας» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021: 5):

- ένα Μητρώο Διαφάνειας που θα καλύπτει και τους τρεις θεσμούς της ΕΕ.
- μια ευρεία έννοια της διαφάνειας.
- ένα διευρυμένο και σαφέστερο πεδίο κάλυψης.
- αποτελεσματική διοικητική δομή 2 επιπέδων.
- τη συγχρηματοδότησή του από τα 3 θεσμικά όργανα.
- μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα του περιεχομένου του Μητρώου.
- ένα σαφώς διαρθρωμένο σύνολο διοικητικών διαδικασιών που θα βοηθά στην ομαλή διεξαγωγή ερευνών, αλλά και τον χειρισμό καταγγελιών για εικαζόμενες παραβιάσεις του κώδικα δεοντολογίας.
- τη δυνατότητα εκούσιας συμμετοχής και των λοιπών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ.
- δυναμικές διαδικασίες στην υποβολή εκθέσεων και επανεξέτασης.

Ο κώδικας δεοντολογίας σχετίζεται με ένα πλήθος κανόνων που οφείλουν να τηρούν οι λομπίστες, για να έχουν τη δυνατότητα της αφενός εγγραφής τους και αφετέρου παραμονής τους στο Μητρώο Διαφάνειας (Μητρώο Διαφάνειας, 2023γ: 01). Ο 1^{ος} δεοντολογικός κανόνας σχετίζεται με τη γνωστοποίηση αφενός της ταυτότητας του λομπίστα και αφετέρου των οικονομικών συμφερόντων που εκπροσωπεί. Η εν λόγω δήλωση τόσο των σκοπών όσο και των στόχων που προωθούνται από τα λόμπι, κρίνεται απαραίτητη για την προστασία της ελεύθερης οικονομίας της ΕΕ. Ο 2^{ος} έως και τον 5^ο κανόνα σχετίζονται αφενός με τη διαφανή και αφετέρου με τη σύννομη εκμετάλλευση της θέσης, που είναι σε θέση να αποκτήσουν οι λομπίστες από την ενασχόλησή τους με τη συγκεκριμένη εργασία, ενώ και οι υπ' αριθμ. 6 έως και 11 κανόνες σχετίζονται με τη χρηστή, αλλά και δεοντολογικά ορθή δράση που ασκούν οι λομπίστες στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους. Ουσιαστικά, ο κώδικας δεοντολογίας, είναι άκρως παραινετικός και αναγράφει συμπεριφορές, οι οποίες κάποιες φορές είναι ακραίες και με σκοπό να υποδεικνύεται ορθά κάθε φορά η αρμόζουσα συμπεριφορά σε όσους επιθυμούν να δραστηριοποιούνται νομίμως στο χώρο αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σφυριδάκης, 2016: 13 – 15).

3.2.2 Το Lobbying στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Επιτροπή εφαρμόζει αυστηρό εσωτερικό καθεστώς αιρεσιμότητας όσον αφορά τις επαφές αλλά και τις αλληλεπιδράσεις της με λομπίστες. Συγκεκριμένα, απαιτεί από το σύνολο της Επιτροπής να συναντούν μόνο λομπίστες οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Διαφάνειας. Η υποχρέωση αυτή η οποία πηγάζει από τον κώδικα δεοντολογίας σημαίνει στην πράξη, ότι απαιτείται εγγραφή κάθε λομπίστα πριν από τη διεξαγωγή των συναντήσεων με την Επιτροπή. Επιπλέον, η Επιτροπή απευθύνει στο πλαίσιο του κώδικα δεοντολογίας, τυποποιημένη σύσταση προς όλους τους υπαλλήλους της να ελέγχουν διεξοδικά τα διαπιστευτήρια των ομάδων Lobbying, προκειμένου να εξακριβώνουν την εγγραφή τους ή όχι στο Μητρώο. Σε περίπτωση που δεν είναι εγγεγραμμένοι συνιστάται στους υπαλλήλους να ζητούν πάντα από τις εν λόγω ομάδες να εγγραφούν, πριν από οποιαδήποτε περαιτέρω επικοινωνία. Ο συγκεκριμένος κανόνας της Επιτροπής «συνδυάζεται και συμπληρώνεται με την πολιτική της, σχετικά με την υποχρεωτική δημοσίευση των συνεδριάσεων με (εγγεγραμμένους) εκπροσώπους ομάδων συμφερόντων, σύμφωνα με τις αποφάσεις 2014/838/ΕΕ, Ευρατόμ και 2014/839/ΕΕ, Ευρατόμ» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021: 9).

Επιπροσθέτως, η Επιτροπή επιτρέπει τον διορισμό μόνο εγγεγραμμένων εκπροσώπων λομπίστων στις ομάδες εμπειρογνομόνων της Επιτροπής. Σε περίπτωση αναστολής της εγγραφής ή διαγραφής μελών από το Μητρώο Διαφάνειας, η Επιτροπή οφείλει να αναστείλει τη συμμετοχή τους στην ομάδα ή στις ομάδες εμπειρογνομόνων που είναι μέλη, με την προϋπόθεση φυσικά ότι δεν θα αποκατασταθεί η εγγραφή τους στο Μητρώο. Ως περαιτέρω δε μέτρο για τη βελτίωση της διαφάνειας αλλά και για την ενθάρρυνση των εγγραφών, η Επιτροπή στέλνει αυτοματοποιημένες ειδοποιήσεις στους εγγεγραμμένους λομπίστες που έχουν δηλώσει κατά την εγγραφή τους ότι ενδιαφέρονται για συγκεκριμένους τομείς πολιτικής, που σχετίζονται είτε με την έναρξη δημόσιας διαβούλευσης είτε με το χάρτη πορείας στους σχετικούς τομείς και επεξεργάζεται τις απαντήσεις των εγγεγραμμένων χώρια από εκείνες των μη εγγεγραμμένων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021: 10). Επομένως, η Επιτροπή αποτελεί το κύριο θεσμικό όργανο που συνδυάζει αφενός τη λεπτομερή και αφετέρου τη συχνά τεχνική πολιτική πρόταση, που στη συνέχεια πρόκειται περάσει στο επόμενο στάδιο της νομοθετικής διαδικασίας, που δεν είναι άλλο από την έγκρισή της. Σε αυτή δε τη διαδικασία εμπλέκεται εξίσου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αλλά και το Συμβούλιο (Γεωργάκη, 2022: 42).

3.2.3 Το Lobbying στο Ευρωκοινοβούλιο

Όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έτσι και το Ευρωκοινοβούλιο αποτελεί πόλο προσέλκυσης της προσοχής και του ενδιαφέροντος των λομπιστών, οι οποίοι συνήθως κατευθύνονται είτε προς τον εισηγητή είτε προς τον πρόεδρο μιας συγκεκριμένης κοινοβουλευτικής επιτροπής, καθώς οι συγκεκριμένοι προετοιμάζουν τις απαντήσεις του Κοινοβουλίου στις προτάσεις που καταθέτει η Επιτροπή, αλλά και στα μέτρα ή τις αποφάσεις που θα λάβει το ίδιο το Κοινοβούλιο. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτών των διαδικασιών πραγματοποιούνται άτυπες συναντήσεις κατ' ουσία «τριλογίες», που αφορούν τους αντιπροσώπους των τριών θεσμικών οργάνων της ΕΕ, με σκοπό τη διαπραγμάτευση νομοθετικών συμβιβασμών και απώτερο στόχο την επίτευξη συμφωνίας ενός παράγωγου δικαίου, που θα είναι όμως προσανατολισμένο στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς έχοντας ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της συμμετοχής αλλά και τον χαμηλότερο βαθμό παρέμβασης του ευρωκοινοβουλίου, σε αυτού του είδους τις τροπολογίες και αποφάσεις (Γεωργάκη, 2022: 43).

Λαμβάνοντας υπόψη τον ειδικό ρόλο αλλά και την λαϊκή εντολή που έχουν λάβει οι Ευρωβουλευτές οφείλουν να πραγματοποιούν συναντήσεις, μόνο με λομπίστες που είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Διαφάνειας. Επίσης, το σύνολο των Ευρωβουλευτών ενθαρρύνεται να δημοσιεύει στο διαδίκτυο κάθε προγραμματισμένη συνάντηση με αυτούς. Οι εν λόγω συναντήσεις δημοσιεύονται στις ατομικές σελίδες των Ευρωβουλευτών που φιλοξενούνται στον επίσημο ιστότοπο του Κοινοβουλίου. Πάρα ταύτα τόσο οι εισηγητές και οι σκιώδεις εισηγητές όσο και οι πρόεδροι των επιτροπών έχουν υποχρέωση να δημοσιεύουν στο διαδίκτυο, την κάθε προγραμματισμένη συνάντηση που πραγματοποιούν με εκπροσώπους ομάδων συμφερόντων και για κάθε κοινοβουλευτική έκθεση (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021: 9).

Όλα τα μέλη του προσωπικού που εργάζονται στο Κοινοβούλιο, σε συνδυασμό μάλιστα με όλους τους δημόσιους υπάλληλους της ΕΕ υποχρεούνται ρητά να διατηρούν την επαγγελματική και προσωπική τους ανεξαρτησία και για αυτό το λόγο οφείλουν να πράττουν με τρόπο συνεπή προς την ανεξαρτησία της θέσης τους. Συνίσταται επομένως να προβαίνουν σε έλεγχο για το κατά πόσον οι λομπίστες είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο, πριν τους συναντήσουν ή πριν αποδεχτούν πρόσκληση σε κάποια εκδήλωση. Άλλωστε, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει λάβει την απόφαση ότι μόνο οι εγγεγραμμένοι λομπίστες έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής είτε σε διακομματικές ομάδες είτε σε δραστηριότητες, άλλων ανεπίσημων ομάδων. Επιπλέον απαίτησή του είναι και οι ομιλητές στις ακροάσεις

των επιτροπών να είναι εγγεγραμμένοι, ενώ συστήνει και στους Ευρωβουλευτές να προχωρούν σε έλεγχο αν είναι εγγεγραμμένοι οι λομπίστες με τους οποίους επιθυμούν είτε να συντονίσουν είτε να διοργανώσουν από κοινού εκδήλωση στους χώρους του Ευρωκοινοβουλίου. Μάλιστα, ορίζεται ότι μόνο εγγεγραμμένοι λομπίστες έχουν τη δυνατότητα να λάβουν την περιβόητη κάρτα ελευθέρως εισόδου μακράς διαρκείας, ενώ και ως πρόσθετο μέτρο διαφάνειας αποτελεί ότι οι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο λομπίστες έχουν τη δυνατότητα να εγγράφονται, έτσι ώστε να λαμβάνουν αυτόματη ενημέρωση σχετικά με τις δραστηριότητες των κοινοβουλευτικών επιτροπών διαμέσου ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021: 9).

Όπως και στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έτσι και στην ανάλογη περίπτωση του Ευρωκοινοβουλίου είναι απαραίτητη κάθε χρήσιμη πληροφορία που δίνει τη δυνατότητα ορθότερης αξιολόγησης των νομοθετικών προτάσεων της Επιτροπής και αποτελεί και ένα από τα σημαντικότερα καθήκοντα του Κοινοβουλίου. Ένα από τα καθήκοντα που αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει το Κοινοβούλιο αποτελεί και η αξιολόγηση των επιπτώσεων *«των προτεινόμενων νομοθετικών ή εκτελεστικών μέτρων και αποφάσεων στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά»*, ενώ παράλληλα διαθέτει και μία πολιτική δομή υπηρεσιών *«που δεν εφάπτεται στα όρια της μη πλειοψηφικής μορφής»*. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να είναι ιδιαίτερα ευάλωτο στις πιέσεις τόσο των ΜΜΕ όσο και της κοινής γνώμης ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες όπου εμφανίζονται περισσότεροι και νεότεροι τύποι ομάδων lobbying, με άμεση συνέπεια και το πεδίο της επιρροής των διαδικασιών του να γίνεται πιο επιρρεπής σε αυτές (Γεωργάκη, 2022: 43 – 44).

3.2.4 Το Lobbying στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Η περίπτωση του Συμβουλίου παρουσιάζει 3 βασικούς διαύλους έμμεσου Lobbying (indirect lobbying). Ο 1^{ος} τρόπος που οι λομπίστες ασκούν πιέσεις στο Συμβούλιο είναι διαμέσου των Μόνιμων Εθνικών Αντιπροσωπειών που εδρεύουν στις Βρυξέλλες. Ο 2^{ος} τρόπος είναι διαμέσου του γεγονότος ότι οι λομπίστες επηρεάζουν και τα μέλη άλλων ομάδων που εργάζονται στο Συμβούλιο, ενώ και ο 3^{ος} τρόπος άσκησης πίεσης αποτελεί το ίδιο το γεγονός ότι το Συμβούλιο λειτουργεί με την ιδιότητα της διόδου απευθείας επικοινωνίας με τις εθνικές κυβερνήσεις. Επίσης, το Συμβούλιο είναι ικανό να επηρεάζει μια νομοθετική πρόταση με πολλούς τρόπους, κατά τη διάρκεια που αυτή βρίσκεται στο τελικό στάδιο κατασκευής της. Η διαδικασία δε λήψης των αποφάσεων για μια νομοθετική πρόταση που έχει ολοκληρωθεί τεχνικά μειώνει αισθητά την ζήτηση για ιδιωτικής φύσεως

εμπειρογνωμοσύνη. Οπότε είτε για τον σχολιασμό είτε όμως και για την τροποποίηση μίας νομοθετικής πρότασης, απαιτείται αρχικά ένα επίπεδο ιδιωτικών συμβουλών ανάλογο με εκείνο που απαιτείται κατά το στάδιο σύνταξης της νομοθετικής πρότασης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Γεωργάκη, 2022: 45 – 46).

Η απόφαση (ΕΕ) 2021/929 του Συμβουλίου ορίζει ότι η εγγραφή στο Μητρώο Διαφάνειας συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για να πραγματοποιούν οι λομππίστες συναντήσεις με τον γενικό γραμματέα του Συμβουλίου ή με τους γενικούς διευθυντές. Φυσικά, ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τη συμμετοχή τους υπό την επαγγελματική τους αυτή τη φορά ιδιότητα σε θεματικές ενημερώσεις που διοργανώνονται από τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, αλλά και όταν αυτοί είναι ομιλητές σε δημόσιες εκδηλώσεις που διοργανώνονται από αυτή. Ταυτόχρονα, απαιτείται από το προσωπικό να ελέγχει τα διαπιστευτήρια τους, προκειμένου να εξακριβώνεται η εγγραφή τους στο Μητρώο, καθώς σε αντίθετη περίπτωση οι υπάλληλοι οφείλουν να εξετάζουν ιδιαίτερα προσεκτικά την καταλληλότητα των συναντήσεων και εφόσον το κρίνουν σκόπιμο να ζητούν τη γνώμη του προϊσταμένου τους (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021: 8).

Όπως είναι εμφανές, η δράση αλλά και οι στόχοι των ομάδων Lobbying εκτείνονται αφενός σε ποικίλους τομείς και αφετέρου σε ποικίλες διαδικασίες της πολιτικής της Ένωσης. Μάλιστα, οι πολιτικές τους αυτές ούτε σταματούν ούτε όμως και περιορίζονται στο Lobbying σε προκαθορισμένα ζητήματα ή όργανα της πολιτικής σφαίρας, αντιθέτως προωθούν την πληροφόρηση αλλά και την τεχνογνωσία, ενώ άλλες φορές είναι αρωγοί δράσεων και ενεργειών που μπορεί να περιλαμβάνουν είτε την παρακολούθηση εργαστηρίων και την διεξαγωγή δεξιώσεων είτε όμως και συνεντεύξεις τύπου, ακόμη δε και την παρακολούθηση εφημερίδων, αλλά και αρκετών άλλων μέσων (Γεωργάκη, 2022: 47).

3.3 Η περίπτωση του Qatar Gate

Κατά τη διάρκεια του Παγκοσμίου Κυπέλλου FIFA 2022 που διεξήχθη στο Κατάρ, το Νοέμβριο – Δεκέμβριο 2022 ξεκίνησε μια αναπάντεχη ποινική υπόθεση στο Βέλγιο βασισμένη σε υποκλοπές υπόπτων. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα περίπλοκη διαδικασία που σχετίζεται με κατηγορίες για διαφθορά, για συμμετοχές σε εγκληματική οργάνωση και ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Το Κατάρ θεωρήθηκε βασικός ύποπτος αθέμιτης άσκησης επιρροής και πιο συγκεκριμένα θεωρήθηκε ύποπτο ότι επηρέασε τις οικονομικές και

πολιτικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, προσφέροντας σημαντικές υλικές απολαβές σε τρίτους που κατέχουν σημαντική θέση στο συγκεκριμένο αυτό θεσμικό όργανο. Ένας από τους λόγους της παρέμβασης αυτής της χώρας υποτίθεται ότι είναι η επιθυμία της να εξωραΐσει τα δικαιώματα των εργαζομένων, ιδιαίτερα εκείνων που μέσω των υπηρεσιών τους συνέβαλαν στην προετοιμασία του Παγκοσμίου Κυπέλλου (Maniatis, 2023b: 03 – 04).

Στην κατοικία του κυρίου Francesco Giorgi, Ιταλού υπηκόου στις Βρυξέλλες, ο οποίος συνδέεται με σύμφωνο συμβίωσης με την κυρία Εύα Καϊλή, ανακάλυψε η αστυνομία ένα μεγάλο χρηματικό ποσό σε μετρητά, ενώ εντυπωσιάστηκε και από τον αριθμό των δώρων και των αναμνηστικών από το Κατάρ. Λίγο πριν, οι αρχές είχαν συλλάβει τον πατέρα της Ευρωβουλευτή με μια βαλίτσα που περιείχε ένα πολύ μεγάλο χρηματικό ποσό. Θεωρώντας οι αρχές ότι επρόκειτο για προϊόν έκνομης ενέργειας και κατόπιν ενημέρωσης της δικαιοσύνης διατάχθηκε έρευνα στο διαμέρισμά της. Δεν ήταν μόνο το εν λόγω ζεύγος που συνελήφθη αλλά και ο κύριος Pier-Antonio Panzeri, ο οποίος ήταν Ευρωβουλευτής για την Ιταλία από το 2004 έως το 2019 και για τον οποίο ο κύριος Giorgi είχε διατελέσει κοινοβουλευτικός βοηθός. Ο εν λόγω πρώην Ευρωβουλευτής είναι ύποπτος ότι ηγείται μιας τεράστιας οργάνωσης που χρηματοδοτείται από το Κατάρ, με αποστολή να επηρεάζει την πολιτική του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Άλλα δύο άτομα που συνελήφθησαν την ίδια μέρα είναι ο Ιταλός συνδικαλιστής κύριος Luca Visentini, ο οποίος τελικά αφέθηκε ελεύθερος υπό προϋποθέσεις και ο πρόεδρος της ΜΚΟ «No Peace Without Justice» στις Βρυξέλλες κύριος Niccolò Figà-Talamanca. Η υπόθεση η οποία ανεπίσημα αναφέρεται ως «Qatar Gate» έχει λάβει μεγάλη δημοσιότητα ιδιαίτερα στο Βέλγιο και τις χώρες καταγωγής των κατηγορουμένων Ελλάδα και Ιταλία και βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη (Maniatis, 2023b: 04).

Η ειρωνεία της μοίρας είναι ότι το κεντρικό πρόσωπο ο κύριος Panzeri, επέλεξε να εκμεταλλευτεί μια ρύθμιση του βελγικού ποινικού δικαίου που είναι άμεσα συγκρίσιμη με την ιταλική νομοθεσία και συγκεκριμένα με το δικαίωμα του "pentiti", που αποσκοπούσε στην καταπολέμηση της εμβληματικής εγκληματικής οργάνωσης της μαφίας. Η συμφωνία συνεργασίας με τις εισαγγελικές αρχές έναντι μέτρων επιείκειας, ορίζει ότι ο κύριος Panzeri θα καταδικαστεί σε φυλάκιση πέντε ετών εκ των οποίων τα τέσσερα με αναστολή και χρηματική ποινή 80.000 ευρώ, ενώ όλη η περιουσία που απέκτησε και υπολογίζεται σε ένα εκατομμύριο ευρώ θα κατασχεθεί. Ο κατηγορούμενος εικάζεται ότι είχε στόχο τον Βέλγο ευρωβουλευτή κύριο Marc Tarabella, ο οποίος είχε αρνηθεί ότι έλαβε 120.000 ευρώ σε

χάρτινες σακούλες, αλλά και ότι μίλησε αρνητικά για την κυρία Καϊλή. Στις 2 Φεβρουαρίου 2023 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στη σύνοδο ολομέλειας εγκρίνοντας πρόταση που συνέταξε η Επιτροπή Νομικών Θεμάτων του με ανάταση του χεριού αποφάσισε την άρση της ασυλίας του κυρίου Marc Tarabella, καθώς και του κύριου Andrea Cozzolino του Ιταλού Ευρωβουλευτή, κοινοβουλευτικός βοηθός του οποίου ήταν ο κύριος Giorgi (Maniatis, 2023b: 04 – 05).

Να σημειωθεί επίσης ότι οι εκπρόσωποι του συλλόγου "Fight Impunity" του κυρίου Panzeri, πέρασαν ακρόαση από την υποεπιτροπή για τα ανθρώπινα δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 11 Δεκεμβρίου 2020 και επίσης στις 10 Μαΐου 2022. Ωστόσο, από το 2021 για να κληθεί στη Βουλή μια ΜΚΟ πρέπει να είναι εγγεγραμμένη στο υποχρεωτικό μητρώο διαφάνειας, όπως προβλέπεται από το νόμο. Παρόλα αυτά το Lobby «Fight Impunity» δεν είναι καταχωρημένο. Επιπλέον, δεν δημοσίευσε ποτέ τους ετήσιους λογαριασμούς του, όπως απαιτεί ο βελγικός νόμος για τις ΜΚΟ, ενώ και ο όρος «Qatar Gate» δεν προέκυψε από μόνος του, αλλά συνοδεύτηκε από τον νεολογισμό «Morocco Gate», αφού για το Μαρόκο υποτίθεται ότι έχει γίνει παρέμβαση στο θέμα της πολιτικής διαφθοράς, με επίκεντρο τη Συνέλευση του Στρασβούργου. Πιο συγκεκριμένα, επειδή στο Βέλγιο σε μια έρευνα που ξεκίνησε το 2021, η Κρατική Ασφάλεια υποπτευόταν απόπειρες όχι μόνο παρέμβασης αλλά και διαφθοράς στην καρδιά της Ευρώπης από τρίτη χώρα μοιράστηκε στις 12 Ιουλίου 2022 τους φόβους της αυτούς με την Ομοσπονδιακή Εισαγγελία. Η έρευνα ενισχύθηκε σχετικά με το Κατάρ με την υποψία ότι χρηματοδότησε επίσης τον κ. Panzeri (Maniatis, 2023b: 05).

Στο ψήφισμά του που ενέκρινε στις 19 Ιανουαρίου 2023 με 356 ψήφους υπέρ, 32 κατά και 42 αποχές, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στόχευσε στην προστασία των δημοσιογράφων στο Μαρόκο προτρέποντας τις μαροκινές αρχές να σεβαστούν την ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, αλλά και να χορηγήσουν στους φυλακισμένους δημοσιογράφους συμπεριλαμβανομένων των Omar Radi, Soulaïmane Raïssouni και Taoufik Bouachrine, μια δίκαιη δίκη που να σέβεται πλήρως τα δικαιώματα της υπεράσπισης. Επίσης, να απελευθερώσουν άμεσα και να τερματίσουν την παρενόχληση όλων των δημοσιογράφων, των δικηγόρων τους και των οικογενειών τους, ενώ προέτρεψε και τις ίδιες τις αρχές να σεβαστούν τις διεθνείς υποχρεώσεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Maniatis, 2023b: 05).

Κατά τη διάρκεια των είκοσι ετών πριν από το εν λόγω ψήφισμα, οι εκλεγμένοι ευρωπαίοι αντιπρόσωποι σπάνια ψήφιζαν για κείμενα που αφορούσαν έναν από τους σημαντικότερους

Αφρικανούς εταίρους της ΕΕ και κανένα από τα οποία μάλιστα, δεν αφορούσε το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, στην παρούσα περίπτωση το Κοινοβούλιο ανησυχεί βαθύτατα για τους ισχυρισμούς σύμφωνα με τους οποίους οι μαροκινές αρχές έχουν διαφθείρει ευρωβουλευτές και υπογραμμίζει ότι το ψήφισμά του της 15ης Δεκεμβρίου 2022 συνέστησε τη σύσταση ειδικής επιτροπής, για τον εντοπισμό πιθανών ελλείψεων στον εσωτερικό κανονισμό του σε όρους διαφάνειας, ακεραιότητας και διαφθοράς, καθώς και ότι πρέπει να διατυπωθούν προτάσεις για μεταρρυθμίσεις (Maniatis, 2023b: 05 – 06).

Ένα σημαντικό κενό στην ισχύουσα νομοθεσία που επισημάνθηκε με αφορμή το Qatar Gate σχετίζεται με τη μη πρόβλεψη υποχρέωσης καταγραφής των ραντεβού ανάμεσα σε εκπροσώπους των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων και εκπροσώπους κρατών. Ένα ακόμη σημαντικό κενό είχε επισημανθεί ήδη από το 2014 από την «Ευρωπαϊά Διαμεσολαβήτρια» Έμιλυ Ο' Ράιλι, που αποτελεί τον ανάλογο θεσμό με τον αντίστοιχο ΣτΠ. Η Ο' Ράιλι ανέφερε ότι έπρεπε οπωσδήποτε να καταγράφονται και τα ραντεβού των πιο χαμηλόβαθμων υπαλλήλων, καθώς θεωρούσε ότι *«θα ήταν αφέλεια να πιστεύουμε, ότι η προσπάθεια για άσκηση επιρροής εξαντλείται στα κορυφαία επίπεδα της ιεραρχίας»*. Η πρόταση είχε απορριφθεί τότε από την Κομισιόν με το επιχείρημα ότι μονάχα η πολιτική ηγεσία είναι υπόλογη στην κοινή γνώμη και ουδείς άλλος (News247, 2022: 01).

Η υπόθεση της πολιτικής διαφθοράς που σχετίζεται με το Μαρόκο και το Κατάρ είναι κατ' εξοχήν σοβαρή, πόσο μάλλον που έχει διαφύγει ακόμη και τον υποχρεωτικό μηχανισμό του μητρώου διαφάνειας, ενώ έχει θέσει και σε κίνδυνο το κύρος τόσο των θεσμικών οργάνων όσο και των πολιτικών, αλλά και του συνόλου των ομάδων άσκησης επιρροής. Επιβεβαιώνει δε το γεγονός ότι η καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί ένα νεολογισμό στο πλαίσιο της κλασικής αρχής του κράτους δικαίου που δεν απαιτεί μόνο αποτελεσματικά πρότυπα, αλλά και πραγματική κουλτούρα της κοινωνίας, για να εδραιωθεί σωστά (Maniatis, 2023b: 06).

Αποτέλεσμα του σοβαρού αυτού γεγονότος ήταν να εκδοθεί ψήφισμα του Ευρωκοινοβουλίου στις 15/12/2022, που ουσιαστικά δήλωνε την αποστροφή του αλλά εξέφραζε και τη σοβαρή του ανησυχία για τις καταγγελλόμενες πράξεις διαφθοράς, ξεπλύματος μαύρου χρήματος, αλλά και ενδείξεις συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση τόσο από βουλευτές και πρώην βουλευτές όσο και από υπαλλήλους του Ευρωκοινοβουλίου *«σε αντάλλαγμα, για την απόκτηση επιρροής στις αποφάσεις του Κοινοβουλίου»*. Επίσης, κατήγγειλε απερίφραστα και τις εικαζόμενες απόπειρες του Κατάρ στην προσπάθειά του να

επηρεάσει το σύνολο των εμπλεκομένων υπαλλήλων και μη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με πράξεις διαφθοράς, ένα γεγονός που αποτελεί ανήκουστη εξωτερική παρέμβαση στις δημοκρατικές διαδικασίες της ΕΕ. Επιπροσθέτως, αποδοκίμασε το γεγονός ότι εγκρίθηκαν αποφάσεις υπέρ του Κατάρ που είναι πιθανόν προϊόν αθέμιτης επιρροής και ζήτησε τη σύσταση ειδικής επιτροπής, η οποία θα αναλάβει να εντοπίσει πιθανές ατέλειες στον κανονισμό του Ευρωκοινοβουλίου που σχετίζονται με τη διαφάνεια, την ακεραιότητα και τη διαφθορά και κατ' επέκταση «να υποβάλει προτάσεις για μεταρρυθμίσεις, με βάση το έργο της Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων και τις βέλτιστες πρακτικές σε άλλα κοινοβούλια» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022: 01 – 03).

Το Ευρωκοινοβούλιο επίσης δεσμεύτηκε ότι όταν ολοκληρωθούν οι ποινικές έρευνες, θα συστήσει εξεταστική επιτροπή που θα βασίζεται στο άρθρο 226 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ, με σκοπό την περαιτέρω διερεύνηση περιστατικών διαφθοράς και αθέμιτων ενεργειών τρίτων χωρών που έχουν ως στόχο την απόκτηση επιρροής σε αυτό. Επίσης, εξέφρασε την ανησυχία του για τις παράλληλες ενασχολήσεις των βουλευτών και υποστήριξε ότι θα πρέπει να θεσπιστεί περίοδος αναμονής για του πρώην βουλευτές που μεταπηδούν στον ιδιωτικό τομέα, για να αποφευχθεί το φαινόμενο των «revolving doors». Επιπροσθέτως, ζήτησε να οριστεί ειδικός αντιπρόεδρος αρμόδιος για την ακεραιότητα και την καταπολέμηση της διαφθοράς στο Κοινοβούλιο και να συσταθεί άμεσα από την Επιτροπή φορέας δεοντολογίας, ενώ κρίνει απαραίτητο στο πλαίσιο της πλήρους διαφάνειας να απαγορευτούν σε επίπεδο ΕΕ, οι δωρεές από τρίτες χώρες σε βουλευτές και πολιτικά κόμματα. Παράλληλα, με βάση το άρθρο 123 του Κανονισμού του, ζήτησε την άμεση ανάκληση των καρτών εισόδου των λομπιστών που σχετίζονταν με το Κατάρ μέχρι να διαλευκανθεί η υπόθεση και ανέστειλε ταυτόχρονα και όλες τις νομοθετικές εργασίες που σχετίζονται με αυτό. Τέλος, θεώρησε ότι το Μητρώο διαφάνειας πρέπει να ενισχυθεί τόσο οικονομικά όσο και σε προσωπικό και ζήτησε αφενός να καταστεί υποχρεωτικό και αφετέρου να ενταχθούν και οι πρώην βουλευτές σε αυτό (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2022: 03 – 05).

Σε συνέχεια μάλιστα των ανωτέρω και ως πρώτο μέτρο αντίδρασης στο σκάνδαλο Qatar Gate, το προεδρείο του ευρωκοινοβουλίου αποφάσισε στις 17/04/2023, την απαγόρευση σε πρώην Ευρωβουλευτές να ασκούν δραστηριότητα lobbying στο σώμα για περίοδο 6 μηνών μετά το τέλος της θητείας τους. Η απόφαση αυτή που τέθηκε σε ισχύ από την 1^η Μαΐου 2023 τροποποίησε τους ισχύοντες κανόνες που είχαν θεσπιστεί ήδη από το 1999 και σχετιζόταν με τα προνόμια που παρέχονται σε πρώην ευρωβουλευτές. Μετά την πάροδο

των 6 μηνών, εφόσον οι πρώην βουλευτές λάβουν την απόφαση να διεξαγάγουν δραστηριότητες lobbying ή εκπροσώπησης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θα απαιτείται υποχρεωτικά να εγγράφονται στο Μητρώο Διαφάνειας και κατά συνέπεια θα χάνουν τα προνόμια από τα δικαιώματα πρόσβασης και τις εγκαταστάσεις που τους προσφέρονταν επειδή ήταν πρώην μέλη. Επίσης, το προεδρείο του Ευρωκοινοβουλίου αποφάσισε ότι θα εξεταστούν περαιτέρω μέτρα την ερχόμενη περίοδο ιδίως για τη «*συμμετοχή εκπροσώπων ομάδων συμφερόντων σε εκδηλώσεις που οργανώνονται από το κοινοβούλιο*», ενώ ταυτόχρονα συνεχίζεται και η εφαρμογή αριθμού μέτρων που προϋποθέτουν αλλαγές στον Κανονισμό του (Κασιμάτης, 2023: 01), καταδεικνύοντας την προσπάθεια της ΕΕ να επαναφέρει τη χαμένη εμπιστοσύνη ακόμη και των ίδιων των πολιτών της ΕΕ, στους θεσμικούς παράγοντες εκπροσώπησής τους.

Τέλος, σημαντικότερη και πολύ πρόσφατη εξέλιξη στην υπόθεση Qatar Gate αποτελεί το Δελτίο Τύπου που εκδόθηκε από το γραφείο της ομοσπονδιακής εισαγγελίας του Βελγίου, το βράδυ της Δευτέρας 19/06/2023. Σύμφωνα με αυτό, ο ανακριτής Μισέλ Κλεζ που είναι υπεύθυνος για τη σχετιζόμενη, με υποψίες για διαφθορά έρευνα, εντός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αποφάσισε να αποσυρθεί από την εν λόγω υπόθεση. Ο λόγος ήταν κατά την εισαγγελία, ότι πρόσφατα εμφανίστηκαν νέα στοιχεία στην υπόθεση αυτή, τα οποία ενδεχομένως «θα μπορούσαν να εγείρουν ορισμένα ερωτήματα ως προς την αντικειμενική λειτουργία της έρευνας». Μάλιστα, η εισαγγελία θεωρεί ότι η απόσυρση αυτή του ανακριτή Μισέλ Κλεζ λειτουργεί ως προληπτικό μέτρο «που επιτρέπει στη Δικαιοσύνη να συνεχίσει το έργο της με ηρεμία, αλλά και για να διατηρηθεί ο απαραίτητος διαχωρισμός μεταξύ ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και επαγγελματικών ευθυνών», παρά την απουσία αποτελεσματικών στοιχείων που ενδεχομένως θα μπορούσαν να θέσουν υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία του κάθε ομιλητή και το ουσιαστικό έργο που έχουν κάνει οι ανακριτές, αλλά και ο ίδιος ο Μισέλ Κλεζ στη συγκεκριμένη υπόθεση (Capital.gr, 2023: 01).

Επί της ουσίας, ο λόγος για τον οποίο αποσύρθηκε ο ανακριτής Μισέλ Κλεζ, ήταν διότι ο γιος του και ο γιος της ευρωβουλευτή Μαρί Αρενά, το όνομα της οποίας αναφέρεται στον φάκελο της υπόθεσης Qatar Gate είχαν προχωρήσει σε σύσταση εταιρείας το 2018. Το συγκεκριμένο στοιχείο το κατήγγειλε ο κύριος Μαρκ Ταραμπέλα ως στοιχείο της υπόθεσης Qatar Gate, διαμέσου του συνηγόρου του, το απόγευμα της Δευτέρας 19/06/2023. Πιο συγκεκριμένα κατήγγειλε ότι υφίσταται μία πιθανή σύγκρουση συμφερόντων που αφορά τον ανακριτή Μισέλ Κλεζ, καθώς ο μεγαλύτερος γιος του κος Νικολά, εργάζεται από το 2018 με τον κύριο Ουγκό, γιο της ευρωβουλευτή Μαρί Αρενά. Ουσιαστικά, ίδρυσαν μαζί

σε ίσα μερίδια με άλλους πέντε επενδυτές, την εταιρεία BRC & Co, η οποία ειδικεύεται στην πώληση της CBD, της κάνναβης που πωλείται νόμιμα στο Βέλγιο, επειδή είναι απαλλαγμένη από την ψυχοτρόπο ουσία της και ότι οι εν λόγω πληροφορίες ανάγκασαν τον ανακριτή να εγκαταλείψει το χειρισμό της υπόθεσης Qatar Gate (Έθνος, 2023: 01).

4. Συμπεράσματα

Σε ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου, η διοικητική δράση θα πρέπει να ελέγχεται δικαιοκρατικά διαρκώς διαμέσου της διαφάνειας. Η διαφάνεια και η νομιμότητα αποτελούν τους δικαιοκρατικούς πυλώνες ενός κράτους που είναι υπεύθυνοι, για την οικοδόμηση ισχυρών σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ των πολιτών και των θεσμών του. Η διαφθορά ως φαινόμενο το οποίο καταστρατηγεί την αίσθηση δικαίου είναι αφενός δυσδιάκριτη και αφετέρου πολύμορφη ενώ αποτελεί μέσο απόκτησης είτε οφέλους είτε άσκησης επιρροής. Επίσης, είναι γενικά υπεύθυνη για τον εκφυλισμό των αρχών και των αξιών του εκάστοτε πολιτικού συστήματος και κατά συνέπεια υπεύθυνη και για τη διάβρωση των κοινωνικών αξιών.

Η έννοια της διαφάνειας δεν είναι αόριστη, αντιθέτως είναι μία έννοια πολυεπίπεδη και πολυσήμαντη, η οποία συνδέεται και με την ίδια τη λειτουργία του κράτους. Η αρχή της διαφάνειας αποτελεί μία συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή, η οποία εισήχθη στο σύνταγμα της χώρας με την αναθεώρηση του 2001 και εξειδικεύτηκε στο άρθρο 5^Α του συντάγματος, το οποίο σχετίζεται με την κατοχύρωση του δικαιώματος των πολιτών στην πληροφόρηση, στο άρθρο 10 παρ. 3 όπου κατοχυρώνεται το δικαίωμα της πρόσβασης στα έγγραφα αλλά και σε πλήθος άλλων συνταγματικών άρθρων. Αποτελεί δε βασικό πυλώνα της δημοκρατίας και σχετίζεται άμεσα με τη δυνατότητα ελέγχου της δράσης των κρατικών οργάνων, από τους ίδιους τους πολίτες, ενώ συμβάλλει καταλυτικά και στον αγώνα κατά της διαφθοράς. Ωστόσο, η εν λόγω εισαγωγή της έννοιας της διαφάνειας στο Ελληνικό Σύνταγμα, σε πλήθος διαφορετικών άρθρων είχε ως αποτέλεσμα μάλλον τον κατακερματισμό και την κακότεχνα ρητή χρήση της συγκεκριμένης έννοιας, που οδηγεί και λόγω των ετερόκλητων θεματικών, σε ενδεχόμενες παρερμηνείες του εν λόγω όρου. Επομένως, σκόπιμο θα ήταν σε μία επόμενη αναθεώρηση του Συντάγματος, να προχωρήσει ο νομοθέτης σε μία περαιτέρω, ενιαία, ρητή κατοχύρωση της έννοιας αυτής. Επίσης, η εισαγωγή της ΕΑΔ, ως ανεξάρτητης αρχής υπεύθυνης για την προάσπιση της διαφάνειας, μάλλον δεν απέδωσε τα αναμενόμενα, καθώς υφίστανται επικαλύψεις αρμοδιοτήτων τόσο με τον ΣτΠ όσο και με άλλες αρχές, ενώ και όσον αφορά το επιχειρησιακό της κομμάτι εγείρονται σοβαρές αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητά της, καθώς διαφαίνεται από την έκθεση απολογισμού της για το 2021 ότι αναλώνεται επιχειρησιακά από τη μία πλευρά σε ήσσονος σημασίας υποθέσεις και από την άλλη πλευρά ότι υφίσταται μία έντεχνη απόκρυψη του χρόνου, που απαιτείται για την ολοκλήρωση των ελέγχων της, με άμεση συνέπεια να

εγείρονται βάσιμες υποψίες για αδιαφάνεια στις μεθόδους της, αλλά και υπερβολική χρήση χρόνου για την διεκπεραίωση των ελέγχων. Επομένως, σκόπιμο και εδώ θα ήταν να τεθεί το θέμα βελτίωσης της ΕΑΔ είτε μέσω κατάθεσης νέου προσεκτικά επεξεργασμένου νομοσχεδίου, είτε μέσω επανασχεδιασμού της επιχειρησιακής της δράσης.

Η αρχή του κράτους δικαίου αποτελεί θεμελιώδη αξία της ΕΕ ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και απτή έκφανση της αρχής της νομιμότητας. Δεν αποτελεί μία αφηρημένη έννοια, από τη στιγμή που επηρεάζει άμεσα τη ζωή του εκάστοτε πολίτη και σχετίζεται ξεκάθαρα με την ισότητα όλων απέναντι στο νόμο (ισοπολιτεία) υπό την αιγίδα της ανεξάρτητης και αμερόληπτης δικαστικής εξουσίας. Η αρχή του κράτους δικαίου αποτυπώθηκε ρητά και για πρώτη φορά, σε συνδυασμό με την αρχή του κοινωνικού κράτους, στη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του συντάγματος και ουσιαστικά αποτέλεσε μία θεμελιώδη αρχή, για όλους τους φορείς της δημόσιας εξουσίας με γενικό, κατευθυντήριο και επικουρικό χαρακτήρα και σκοπό την κάλυψη επιμέρους νομικών κενών.

Το δίκαιο που παράγεται στους κόλπους της ΕΕ είναι υπερεθνικό, με αποτέλεσμα να δεσμεύει τα κράτη – μέλη. Η αρχή του κράτους δικαίου προσομοιάζεται με μία έννοια «ομπρέλα», που ενσωματώνει πλήθος νομικών αρχών όπως είναι της νομιμότητας, της ισότητας, των θεμελιωδών δικαιωμάτων αλλά και άλλες. Λόγω όμως της αδυναμίας της ΕΕ να επιβάλλει μέτρα καταναγκασμού, σε περίπτωση που τα κράτη – μέλη παρεκκλίνουν της πορείας τους, από τον αέναο στόχο της καταπολέμησης της διαφθοράς συστάθηκε ένας ολοκληρωμένος ευρωπαϊκός μηχανισμός για το κράτος δικαίου, με σκοπό την ετήσια παρακολούθηση της συμμόρφωσής τους, διαμέσου δημοσίευσης ετήσιων εκθέσεων σχετικά με αυτό. Η πρώτη ετήσια έκθεση για το κράτος δικαίου πραγματοποιήθηκε το 2020 και από τότε έχουν ήδη δημοσιευτεί άλλες δύο. Η παρακολούθηση του κράτους δικαίου καλύπτει τέσσερις πυλώνες: α.) τα συστήματα δικαιοσύνης, β.) το πλαίσιο καταπολέμησης της διαφθοράς, γ.) τον πλουραλισμό στα μέσα ενημέρωσης και δ.) άλλα θεσμικά ζητήματα που σχετίζονται με τους ελέγχους και τις ισορροπίες. Κατ' ουσία, αποτελεί ένα μηχανισμό πρόληψης και αποτροπής της διαφθοράς για όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ, που δοκιμάστηκε εντόνως, ειδικά με την πανδημία COVID-19, αλλά και την απρόκλητη και αδικαιολόγητη στρατιωτική επίθεση της Ρωσίας εναντίον της Ουκρανίας. Αδιαμφισβήτητο είναι ότι οι ετήσιες εκθέσεις για το κράτος δικαίου στην ΕΕ βοήθησαν αρκετά αφενός στον περιορισμό του φαινομένου της διαφθοράς, που καταστρατηγεί εξίσου τις αρχές της διαφάνειας και του κράτους δικαίου και αφετέρου συμπληρώνοντας διάφορους άλλους μηχανισμούς πρόληψης, εντός της ΕΕ, ενώ ειδικά η τελευταία έκθεση του 2022 προχώρησε ένα βήμα

παραπάνω και συμπεριέλαβε ειδικές συστάσεις εξατομικευμένες για κάθε κράτος – μέλος, που στόχος τους είναι από τη μία να στηρίζουν τις προσπάθειες των κρατών – μελών, ώστε να προωθήσουν τις τρέχουσες ή σχεδιαζόμενες μεταρρυθμίσεις και από την άλλη, να παράσχουν βοήθεια στον εντοπισμό πιθανών βελτιώσεων.

Το φαινόμενο της διαφθοράς στη σύγχρονη εποχή έχει αποκτήσει διεθνικά στοιχεία, καθιστώντας απαραίτητη την αντιμετώπισή του σε διεθνές πλέον επίπεδο, ενώ μπορεί να ανιχνευθεί τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Εμφανίζεται δε κυρίως στη διοικητική λειτουργία της πολιτείας, με αποτέλεσμα να επηρεάζει συχνά πολιτικούς αξιωματούχους, οι οποίοι λόγω της θέσης εξουσίας που κατέχουν, τους ανοίγεται ο δρόμος για διάπραξη των λεγόμενων εγκλημάτων των ισχυρών. Υφίστανται διάφοροι τύποι διαφθοράς, που βασίζονται σε συγκεκριμένα κριτήρια. Στην περίπτωση μας, ενδιαφέρει η λεγόμενη πολιτική διαφθορά, όπου εμπλέκονται άτομα του πολιτικού κόσμου με ποικίλους τρόπους και ιδίως το φαινόμενο της εμπορίας επιρροής, που αποτελεί μία πράξη υψηλής κοινωνικής απαξίας και που οδηγεί τελικά στον εκφυλισμό του ίδιου του πολιτικού συστήματος.

Οι πολιτικοί υποπίπτουν σε παραπτώματα, καταχρώμενοι την εξουσία τους και ο λόγος είναι ότι τους παρουσιάζονται ευκαιρίες να το πράξουν, ενώ έχουν και την πεποίθηση ότι είτε δεν θα ανακαλυφθεί είτε ότι δεν θα διωχθεί η παραβατικότητά τους. Η πολιτική διαφθορά, γενικά τείνει να είναι «αθέατη», ενώ θεωρείται ότι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του κοινοβουλευτικού συστήματος. Εγκληματολογικά αποτυπώνεται στη λεγόμενη εγκληματικότητα των ισχυρών και συμβαδίζει με την έννοια της «παρέκκλισης των ελίτ». Οι πολιτικοί έχουν πλήρη συναίσθηση και γνώση του τι επιθυμούν να πράξουν, όταν κατ' ουσία διαπράττουν τα εγκλήματά τους και οι τόποι διάπραξης εντοπίζονται πάντα πίσω από κλειστές πόρτες και μακριά από την δημοσιότητα. Ο τρόπος διάπραξης είναι απλός στη σύλληψη, με βάση το λεγόμενο «πελαταιακό σύστημα», αλλά περίπλοκος στην υλοποίηση καθώς ουσιαστικά πραγματοποιείται διαμέσου της άσκησης επιρροής στο κοινωνικοπολιτικό αλλά και στο νομοθετικό περιβάλλον ενός κράτους, με ενδεχόμενη έμμεση διανομή σε κοινωνικά στρώματα, με σκοπό την κοινή αποδοχή.

Η διαφθορά ως φαινόμενο έχει την τάση να ακμάζει σε εποχές που τα κράτη αντιμετωπίζουν οικονομικά, κοινωνικά αλλά και πολιτικά προβλήματα. Η άσκηση επιρροής ή Lobbying, από την πλευρά της αποτελεί μία νόμιμη διαδικασία, στηριζόμενη όμως σε ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο, που έχει νομικό υπόβαθρο την αρχή της διαφάνειας. Συνδέεται όμως και με το φαινόμενο της διαφθοράς, καθώς η αρνητική της υπόσταση αποτελεί υποσύνολό της.

Κατ' ουσία, το Lobbying αποτελεί την αθέμιτη άσκηση επιρροής, από όπου και αν προέρχεται, προς πολιτικούς φορείς, με σκοπό την προώθηση με οιονδήποτε τρόπο, συμφερόντων κοινωνικών ομάδων.

Η πολιτική διαφθορά έχει μακρά ιστορία στο ελληνικό κράτος, λόγω και της ιδιαιτερότητάς του, στην κοινωνικοοικονομική και πολιτική δομή. Η ανάπτυξη συμβιωτικών σχέσεων με συνδυαστικό κρίκο τη διαφθορά και η ανάπτυξη ενός ιδιόμορφου συστήματος πελατειακών σχέσεων και πατρωνίας, υπήρχε από τις απαρχές του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και διατηρήθηκε δυναμικά μέχρι και τώρα, ενώ η αξιοκρατία στην πρόσβαση στα δημόσια αξιώματα απαλείφθηκε από τα ελληνικά Συντάγματα, για περισσότερο από ενάμιση αιώνα. Το Lobbying προϋπήρχε και συνεχίζει να υπάρχει, καθώς μέχρι πρόσφάτως δεν υφίστατο σαφές νομοθετικό πλαίσιο, κάτι που άλλαξε άρδην με την ψήφιση του Ν.4829/2021 και την σχετική εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου, στα πρότυπα της ευρωπαϊκής νομοθέτησης για το εν λόγω ζήτημα.

Οι ομάδες Lobbying αντικειμενικά δεν ενδιαφέρονται να είναι διαφανείς στη δράση τους, απλώς ενδιαφέρονται να είναι συμβατές και προσαρμοσμένες, με τους κανονιστικούς θεσμούς της ΕΕ. Η διαφάνεια ως αντικείμενο απασχολεί αυστηρά το δίκαιο της ΕΕ, του οποίου το εννοιολογικό περιεχόμενο κατ' ουσία έρχεται σε αντίθεση με τους πραγματικούς σκοπούς των ομάδων αυτών. Οι Βρυξέλλες λόγω της μόνιμης εγκατάστασης του Ευρωκοινοβουλίου αποτελούν το επίκεντρο των Lobbies, ενώ το μεγαλύτερο πλήθος των ασκούντων επιρροή εκπροσωπούν ιδιωτικά, εταιρικά συμφέροντα. Το Lobbying στην ΕΕ και συγκεκριμένα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετίζεται με την προσπάθεια επηρεασμού προσώπων στην εξουσία, συνήθως εκλεγμένων και συγκεκριμένα μελών μίας κυβέρνησης, έτσι ώστε να υποστηρίξουν σθεναρά είτε νόμους είτε κανονισμούς, που ουσιαστικά ευνοούν έναν συγκεκριμένο οργανισμό ή επιχείρηση.

Το Lobbying, στο πλαίσιο δράσης της ΕΕ, κατέχει σημαίνοντα ρόλο στη διαμόρφωση των προς ψήφιση νομοσχεδίων, καθώς η θεσμοθέτηση της εν λόγω διαδικασίας είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πλήθους ιδιαίτερα εξειδικευμένων φορέων, που παρέχουν ενδελεχή πληροφόρηση στα εξειδικευμένα θέματα που απασχολούν τις νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, οι οποίες ενδεχομένως δεν διαθέτουν την ανάλογη εξειδίκευση, στα υπό εξέταση θέματα. Στις ανεπτυγμένες οικονομίες όπως της ΕΕ, υφίσταται ένα αυστηρό θεσμικό πλαίσιο που αφορά τα Lobby, τα οποία δρουν σε σχέση με κυρίως τρία θεσμικά όργανα: α) την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, β) το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και γ) το Συμβούλιο των Υπουργών.

Το νομικό πλαίσιο που ισχύει για το Lobbying υφίσταται από το 2011 και λαμβάνει τη μορφή διοργανικής συμφωνίας. Το Lobbying ως διαδικασία προστατεύεται στο άρθρο 11 παρ. 1,2,3 της Συνθήκης της Λισαβόνας, ενώ με νέα διοργανική συμφωνία, τον Απρίλη του 2014 θεσμοθετήθηκε το Μητρώο Διαφάνειας, με σκοπό την εγγραφή των ασκούντων Lobbying, σε ένα διαφανές και ευκόλως προσβάσιμο από τους πολίτες περιβάλλον. Το Μητρώο ιδρύθηκε με σκοπό την εγγραφή και την παρακολούθηση των οργανισμών και των προσώπων που ενεργούν ως αυτοαπασχολούμενοι και συμμετέχουν στην ανάπτυξη και την εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ. Αποτελεί τη βάση του μηχανισμού που διέπει τις σχέσεις μεταξύ του Κοινοβουλίου και της Επιτροπής και περιλαμβάνει τα ονόματα και τις πληροφορίες των ομάδων συμφερόντων, έναν κώδικα συμπεριφοράς και έναν μηχανισμό παραπόνων.

Ο κώδικας δεοντολογίας αποτελεί την καρδιά του συστήματος, στο βαθμό μάλιστα που σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με αυτόν είναι δυνατό να επιβληθούν κυρώσεις, μετά από καταγγελία. Η εγγραφή στο Μητρώο Διαφάνειας είναι υποχρεωτική για την υποβολή αίτησης, για κάρτα εισόδου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και οι εγγεγραμμένοι εκπρόσωποι συμφερόντων έχουν δικαίωμα να ζητήσουν τέτοια πρόσβαση μόνο διαδικτυακά. Επίσης, μόνο οι εγγεγραμμένοι λομπίστες έχουν το δικαίωμα της πρόσκλησης ως ομιλητές σε δημόσιες ακροάσεις των επιτροπών και της παροχής στήριξης, αλλά και να συμμετέχουν στις δραστηριότητες των διακομματικών ομάδων, καθώς και των ανεπίσημων ομάδων των βουλευτών. Παράλληλα, εισηγητές, σκιώδεις εισηγητές και πρόεδροι επιτροπών έχουν όλοι την υποχρέωση για κάθε έκθεση, να δίνουν στη δημοσιότητα μέσω του διαδικτύου, πληροφορίες που σχετίζονται με τις προγραμματισμένες συναντήσεις τους με λομπίστες, καταδεικνύοντας την σημαντικότητα του Μητρώου.

Το Μητρώο ως μηχανισμός προάσπισης της διαφάνειας ενισχύθηκε τα τελευταία χρόνια και υπογράφηκε νέα διοργανική συμφωνία μεταξύ των τριών θεσμών της ΕΕ, που προέβλεπε στο άρθρο 13 παρ. 3, ότι θα πρέπει πλέον να υποβάλλεται από τα υπογραφόμενα θεσμικά όργανα, ετήσια έκθεση που θα σχετίζεται με τη λειτουργία του εν λόγω Μητρώου και θα παρουσιάζει τεκμηριωμένες πληροφορίες για αυτό. Κατά την εγγραφή στο Μητρώο Διαφάνειας, άπαντες οι αιτούντες αλλά και οι εγγεγραμμένοι συμφωνούν ότι τηρούν ήδη τους κανόνες και τις αρχές δεοντολογίας και συμπεριφοράς, που ορίζονται στον κώδικα δεοντολογίας, που επισυνάπτεται στη διοργανική συμφωνία. Κατά αυτό τον τρόπο, αποδεικνύουν οι λομπίστες τη δέσμευσή τους, να έχουν δικαίωμα εγγραφής ή παραμονής στο Μητρώο.

Το Lobbying ως διαδικασία ασκείται ξεχωριστά στα τρία θεσμικά όργανα της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρχικά εφαρμόζει αυστηρό εσωτερικό καθεστώς αιρεσιμότητας όσον αφορά τις επαφές, αλλά και τις αλληλεπιδράσεις της με λομπίστες και απαιτεί από το σύνολο των στελεχών της, να συναντούν μόνο λομπίστες οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Διαφάνειας. Ανάλογο καθεστώς ισχύει και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά και στο Συμβούλιο, όπου αφενός πρόσβαση έχουν μόνο οι εγγεγραμμένοι λομπίστες και αφετέρου ισχύουν αυξημένοι όροι διαφάνειας.

Κατόπιν της ανωτέρω ανασκόπησης και όσον αφορά την υπόθεση πολιτικής διαφθοράς Qatar Gate είναι εύλογο να σχολιαστούν κάποια σημαντικά στοιχεία. Καταρχήν, η νόμιμη διαδικασία του Lobbying υπό προϋποθέσεις, σαφέστατα και μπορεί να δράσει θετικά στη διαδικασία της ευρωπαϊκής νομοθέτησης, καθώς οι λομπίστες είναι εξειδικευμένοι τεχνοκράτες, που μπορούν ουσιαστικά να βοηθήσουν με τις εξειδικευμένες γνώσεις τους. Στο πλαίσιο αυτό, το Μητρώο Διαφάνειας και η πρόσφατη σχετικά υποχρεωτικότητά του θα μπορούσαν και θα έπρεπε να λειτουργήσουν ως δικλείδα ασφαλείας τόσο της δημοκρατικότητας των διαδικασιών όσο και της ακεραιότητας, αλλά και της διαφάνειας στους κόλπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ωστόσο, το πρόσφατο περιστατικό του Qatar Gate απέδειξε ότι υφίστανται κενά στο κατά τα άλλα δομικά ισχυρό, νομοθετικό πλαίσιο, που αφορά την άσκηση επιρροής στην ΕΕ. Είναι αδιανόητο ότι μία ΜΚΟ, ενώ θα έπρεπε να είναι εγγεγραμμένη στο Μητρώο Διαφάνειας, φυσικά κατόπιν αξιολόγησής της και υπό την προϋπόθεση ότι πληρούσε τα κριτήρια εγγραφής, δεν είχε εγγραφεί (προϋπόθεση απαραίτητη για να συναλλάσσεται με τα θεσμικά ευρωπαϊκά όργανα) και συνέχιζε να περνά ακροάσεις από υποεπιτροπές. Επίσης, δεν είχε δημοσιεύσει ποτέ τους ετήσιους λογαριασμούς της, ως όφειλε να κάνει, βάσει του βελγικού νόμου. Επομένως, εγείρονται σοβαρά ερωτήματα, όσον αφορά το γιατί ουδείς θεσμικός παράγοντας δεν αντέδρασε ως όφειλε να κάνει βάσει του κώδικα δεοντολογίας, που πηγάζει από το Μητρώο Διαφάνειας.

Επίσης, όσον αφορά τα ήδη εμπλεκόμενα πρόσωπα, καλώς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα απέπεμψε με ψήφισμά του, από θέσεις – κλειδιά, έως ότου ολοκληρωθεί η σχετική έρευνα και διέκοψε κάθε διπλωματική επαφή με το Κατάρ μπροστά στην κοινωνική κατακραυγή, ενώ και τα ψηφίσματά του προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της διαφάνειας είναι στη σωστή κατεύθυνση, ωστόσο και εδώ εγείρονται κάποιες σοβαρές επιφυλάξεις, καθώς από την εξέλιξη της υπόθεσης και της απελευθέρωσης, έστω και με περιοριστικούς όρους των συλληφθέντων, υπονοείται μία «υποβάθμιση» της απαξίας της υπόθεσης. Το σκεπτικό αυτό

ενισχύει και το γενικό χαμήλωμα των τόνων από τα ΜΜΕ, αλλά και τις δημοσιεύσεις πιθανών ποσών, προερχόμενων από εγκληματικές δραστηριότητες, το ύψος των οποίων συγκριτικά και αναλογικά με τους μισθούς των ευρωβουλευτών, δεν δικαιολογεί το ρίσκο για την τέλεση αξιόποινης πράξης εγείροντας υποψίες για τεχνικές συγκάλυψης. Στη σκιά των γεγονότων της υπόθεσης Qatar Gate, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προσανατολίζεται σε ορισμένες μεταρρυθμίσεις και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προτείνει να ιδρυθεί μία ανεξάρτητη αρχή για την ανάπτυξη ενός κώδικα δεοντολογίας για όλα τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρα και για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ωστόσο, το νέο όργανο δεν θα έχει αρμοδιότητα να επιβάλλει το ίδιο κυρώσεις. Φαίνεται λοιπόν, πως η υπόθεση της διαφθοράς στις Βρυξέλλες, θα προκαλέσει λιγότερες πολιτικές αλλαγές από ό,τι αναμενόταν στον αρχικό αναβρασμό που ακολούθησε την προσωρινή κράτηση της κας Καϊλή, ενώ και η ιδιαίτερα πρόσφατη αντικατάσταση του Βέλγου ανακριτή κάτω από τη σκιά της ενδεχόμενης συγκάλυψης ευθυνών της Βελγίδας ευρωβουλευτή δείχνει ότι και η διαφάνεια της δικαστικής εξουσίας παραμένει ζητούμενο.

Η αλήθεια είναι ότι η εμπιστοσύνη στους ευρωπαϊκούς θεσμούς λαβώθηκε και ένα πέπλο ομίχλης έχει καλύψει την έννοια της διαφάνειας στην ΕΕ, όμως είναι ευκαιρία να ισχυροποιηθεί περαιτέρω και να επανασχεδιαστεί το νομικό πλαίσιο, που αφορά την άσκηση επιρροής στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και να αποτελέσει στο μέλλον δικλείδα ασφαλείας, για οποιαδήποτε προσπάθεια καταστρατήγησης του αισθήματος του κράτους δικαίου στην ΕΕ.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα

Ακριβοπούλου, Χ. & Ανθόπουλος, Χ. (2015). *Εισαγωγή στο Διοικητικό Δίκαιο*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Αλοσκόφης, Ου. (2019). Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Αρδίτης, Η. (2011). *Το Lobbying και η λειτουργία του στην Ευρωπαϊκή Ένωση* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από:

<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/14290/1/ARTDITI%20ILIAS.pdf>.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). «Λευκά κολάρα» και οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική βλάβη και αντεγκληματική πολιτική. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας.

Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια – Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.

Βιδάλη, Σ. (2019). Όψεις της ανάκρισης σε υποθέσεις εγκλημάτων των ισχυρών και οργανωμένου εγκλήματος. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Βιδάλη, Σ. (2021). Η ληστεία στην Ελλάδα από το χθες στο σήμερα: κοινωνικές λειτουργίες και μεταμορφώσεις ενός εγκλήματος, *Αντιγόνη το ερώτημα* (1) 1, σσ. 150 – 176.

Βιδάλη, Σ. και Κουλούρης, Ν. (2022). Κράτος δικαίου στην Ελλάδα: Μια «ανάποδη» ανάγνωση, *Αντιγόνη το ερώτημα* (3) 2, σσ. 97 – 109.

Γασπαρινάτου, Μ. (2019). Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Γασπαρινάτου, Μ. (2021). Έγκλημα και εξουσίες στο ελληνικό κράτος: Η γκρίζα ζώνη της νομιμότητας, *Αντιγόνη το ερώτημα* (1) 1, σσ. 102 – 128.

Γεωργάκη, Χ. (2022). *Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση και ομάδες πίεσης (lobby): «Ο ρολος, οι δράσεις και οι επιδράσεις στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων»* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από:

https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/15141/1/GeorgakiC_2022.pdf.

Γεωργούλας, Σ. (2019). Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό – επιχειρηματικό έγκλημα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Δέγλερης, Π. (2012). *Διαφθορά και Δημόσιες Συμβάσεις*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Κατσιώτης, Α. (2022). *Προκλήσεις σε υποθέσεις διαφθοράς: Το σύστημα των ποινικών διώξεων, ερευνών και εκδικάσεων, με βάση τις Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το κράτος δικαίου στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, κατά τα έτη 2020-2021* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από:

file:///C:/Users/danka/Downloads/507359_%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%A3%CE%99%CE%A9%CE%A4%CE%97%CE%A3_%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%A3.pdf.

Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Κούζιλου, Φ. (2022). *Ο ρόλος της FATF, της GRECO και του ΟΗΕ στην αντιμετώπιση της διαφθοράς και του οικονομικού εγκλήματος κατά την τελευταία δεκαετία. Αποτίμηση και κριτική ανάλυση της επίδρασης που έχει η λειτουργία, οι συστάσεις, υποδείξεις και πολιτικές των οργανισμών αυτών στην αντιμετώπιση της διαφθοράς στην Ελλάδα* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από:

file:///C:/Users/danka/Downloads/511761_%CE%9A%CE%9F%CE%A5%CE%96%CE%99%CE%9B%CE%9F%CE%A5_%CE%A6%CE%A9%CE%A4%CE%95%CE%99%CE%9D%CE%97.pdf.

Κουλούρης, Ν. (2019). Διαταξικές και ενδοταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Κουλούρης, Ν. και Βιδάλη, Σ. (2012). *Αποκλίνουσα συμπεριφορά & Ποινικό φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη ΑΕΒΕ.

Λέντζης, Δ. (2006). *Η αρχή της διαφάνειας στο κοινοτικό δίκαιο κατ' άρθρο 255 ΣΕΚ* (Διδακτορική Διατριβή). Ανακτήθηκε από:

<https://www.didaktorika.gr/eadd/bitstream/10442/17778/1/17778.pdf>.

Μανούση, Λ. (2023). *Κράτος Δικαίου και διαφθορά στην Ελλάδα* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από:

<file:///C:/Users/danka/Downloads/%CE%94%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE>

[%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%95%CE%91%CE%A0.pdf](#).

Μάρκοβιτς, Γ. (2013). *Στα ίχνη του οικονομικού εγκληματία: Εγχειρίδιο θεωρίας και πρακτικής*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press AE.

Μπαβέλης, Α. (2023). *Ποινική αντιμετώπιση της διαφθοράς των πολιτικών αξιωματούχων. Κριτική ανάλυση αυτής* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από: file:///C:/Users/danka/Downloads/507114_%CE%9C%CE%A0%CE%91%CE%92%CE%95%CE%9B%CE%97%CE%A3_%CE%91%CE%9B%CE%95%CE%9E%CE%91%CE%9D%CE%94%CE%A1%CE%9F%CE%A3.pdf.

Μπόση, Μ. & Βασιλειάδης, Η. (2016). Οργανωμένο έγκλημα και αδύναμες κρατικές δομές σε περίοδο κρίσης: Μια αμφίδρομη σχέση. Στο Μ. Γασπαρινάτου (επιμ.), *Εγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Νέστορα Κουράκη* (σσ. 1166-1193). Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Παπαχαραλάμπους, Χ. (2019). Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Ράικος, Δ. (2006). *Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά – Από τη σκοπιά του Διοικητικού Δικαίου*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα ΑΕ.

Σπινέλλης, Δ. (2013). Η εγκληματικότητα των πολιτικών στην εξουσία (ή εγκληματικότητα του «ψηλού καπέλου»). *Ποινικά Χρονικά*, σελ. 4-13.

Σπυροπούλου, Α. (2023). *Ποινική ευθύνη Υπουργών. Η αρχή της σκοπιμότητας στην άσκηση της ποινικής δίωξης* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από: file:///C:/Users/danka/Downloads/512678_%CE%A3%CE%A0%CE%A5%CE%A1%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A5_%CE%91%CE%98%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91-1.pdf.

Σφυριδάκης, Θ. (2016). *LOBBYING Διεθνή και Ελληνική έννομη τάξη de lege lata και de lege ferenda* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από: <https://pergamon.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/1332641/theFile>.

Τζανάκης, Ν. (2023). *Χαρακτηριστικά κυβερνητικής διαφθοράς στη σύγχρονη Ελλάδα* (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από: file:///C:/Users/danka/Downloads/512681_%CE%A4%CE%96%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%9A%CE%97%CE%A3_%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9B%CE%91%CE%9F%CE%A3.pdf.

Χουλιάρης, Α. (2019). Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κ. Κουλούρης και Χ. Παπαχαλαράμπος (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Χρυσανθάκης, Χ., Γαλάνη, Ε. & Πανταζόπουλος, Π. (2007). *Εισηγήσεις Συνταγματικού Δικαίου: Οργάνωση του Κράτους, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα ΕΣΔΑ*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ξενογλώσση

Chambliss, W. (1988). *On the take – From Petty Crooks to Presidents Second Edition*. USA: Indiana University Press.

Green, P., & Ward, T. (2004). Corruption as state crime. In P. Green & T. Ward, (eds.), *State crime. Governments, Violence and Corruption* (pp. 11-27). Virginia: Pluto Press.

Hafner M., Taylor J., Disley E., Thebes S., Barberi, M., Stepanek M. & Levi M., (2016). *The Cost of Non-Europe in the area of Organised Crime and Corruption: Annex II – Corruption*, European Parliamentary Research Service. doi: 10.2861/369191 Ανακτήθηκε από

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579319/EPRS_STU\(2016\)579319_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579319/EPRS_STU(2016)579319_EN.pdf).

Karydis, V. and Koulouris, N. (2013). Greece: Prisons Are Bad but Necessary (and Expanding), Policies Are Necessary but Bad (and Declining). In: Ruggiero, V., Ryan, M. (eds) *Punishment in Europe. Palgrave Studies in Prisons and Penology*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9781137028211_13.

Lundy, D. (2017). *Lobby Planet Brussels: The Corporate Europe Observatory guide to the murky world of EU lobbying*. Corporate Europe Observatory: Brussels.

Maniatis, A. (2023). Anticorruption with emphasis on sports law, *15th Annual Conference of the EuroMed Academy of Business*, pp. 551 – 562.

Maniatis, A. (2023b). La levée du secret des communications et la corruption, *RSC 2023 -2* (à paraître).

Monjal. P.-Y. (2015). La transparence des lobbies ou l’habit neuf en forme de cape d’invisibilité des groupes de pression européens. Remarques d’un unioniste sur un objet longtemps négligé du droit public ; l’activité du lobbying, *RDUE 1/2015*, p. 5 ss.

Morselli, C. (2009). *Studies of Organized Crime: Inside Criminal Networks Volume 8*. USA: Springer New York. <https://doi.org/10.1007/978-0-387-09526-4>.

Pech, L. (2022). The Rule of Law as a Well-Established and Well-Defined Principle of EU Law. *Hague Journal on the Rule of Law*. Vol. 14, pp.107–138.

Διαδικτυακή

Αιτιολογική Έκθεση Ν.4829 (2021). *Ενίσχυση διαφάνειας και λογοδοσίας σε θεσμικούς φορείς της Πολιτείας, αποκατάσταση της ακεραιότητας του Ενιαίου Συστήματος Κινητικότητας και λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Εσωτερικών*. Ανακτήθηκε από: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-diafaneias-eis.pdf> τελευταία επίσκεψη: 25/06/23.

Βουλή των Ελλήνων – Επιστημονική Υπηρεσία (2021). *Ενίσχυση διαφάνειας και λογοδοσίας σε θεσμικούς φορείς της Πολιτείας, αποκατάσταση της ακεραιότητας του Ενιαίου Συστήματος Κινητικότητας και λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Εσωτερικών*. Ανακτήθηκε από: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/11720682.pdf> τελευταία επίσκεψη: 06/06/23.

Capital.gr (2023). *Παραίτεται ο ανακριτής Μισέλ Κλεζ της υπόθεσης Qatargate*.

Ανακτήθηκε από: <https://www.capital.gr/diethni/3722165/paraiteitai-o-anakritis-misel-klez-tis-upothesis-qatargate/> τελευταία επίσκεψη: 26/06/23.

CNN Greece (2023). *Υπό περιορισμό στο σπίτι της η Εύα Καϊλή: Οι επόμενες κινήσεις της*.

Ανακτήθηκε από: <https://www.cnn.gr/politiki/story/358402/ypo-periorismo-sto-spiti-tis-i-eya-kaili-oi-epomenes-kiniseis-tis> τελευταία επίσκεψη: 02/06/23.

Έθνος (2023). *Qatargate: Ο γιος του ανακριτή που παραιτήθηκε και ο γιος εμπλεκόμενης στο σκάνδαλο έχουν ιδρύσει μαζί εταιρεία*. Ανακτήθηκε από:

<https://www.ethnos.gr/World/article/266920/qatargateogioستoyanakrithpoyparaitthhkekaiogiosemplekomenhsstoskandaloeoxoynidryseimazietaireia> τελευταία επίσκεψη: 26/06/23.

Έκθεση Απολογισμού ΕΑΔ (2021). *Έκθεση Απολογισμού*. Ανακτήθηκε από:

https://aead.gr/images/essays/ekthesi_apologismou_etous_2021_online_I.pdf τελευταία επίσκεψη: 17/06/23.

European Rule of Law mechanism (2020). *European Rule of Law mechanism: Methodology for the preparation of the Annual Rule of Law Report*. Ανακτήθηκε από:

https://commission.europa.eu/system/files/2021-07/rolm_methodology_final.pdf

τελευταία επίσκεψη: 04/06/23.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020). *Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου*. Ανακτήθηκε από:

[https://commission.europa.eu/system/files/2020-](https://commission.europa.eu/system/files/2020-09/rule_of_law_factsheet_toolbox_el.pdf)

[09/rule_of_law_factsheet_toolbox_el.pdf](https://commission.europa.eu/system/files/2020-09/rule_of_law_factsheet_toolbox_el.pdf) τελευταία επίσκεψη: 02/06/23.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020β). *Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου. Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0307> τελευταία επίσκεψη: 04/06/23.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). *Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου. Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0709&from=EL>

τελευταία επίσκεψη: 04/06/23.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022). *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με την έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου – Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Ανακτήθηκε από: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2e95c008-037b-11ed-acce-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF τελευταία επίσκεψη: 04/06/23.

European Commission (2022). *Rule of law report 2022: Country chapter abstracts and recommendations*. Ανακτήθηκε από: https://commission.europa.eu/system/files/2022-07/ruleoflaw2022_country_chapter_abstracts_recommendations_en.pdf τελευταία επίσκεψη: 04/06/23.

European Commission (2022b). *Rule of law report 2022: Country chapter on the rule of law situation in Greece*. Ανακτήθηκε από:

[https://commission.europa.eu/system/files/2022-](https://commission.europa.eu/system/files/2022-07/21_1_194014_coun_chap_greece_en.pdf)

[07/21_1_194014_coun_chap_greece_en.pdf](https://commission.europa.eu/system/files/2022-07/21_1_194014_coun_chap_greece_en.pdf) τελευταία επίσκεψη: 04/06/23. Ανακτήθηκε

από: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/el/transparency/lobby-groups>

τελευταία επίσκεψη: 10/06/23.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2021). *Ετήσια έκθεση σχετικά με τη λειτουργία του Μητρώου Διαφάνειας 2021*. Ανακτήθηκε από: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/transparency-and-ethics/lobby-groups/el-annual-report-on-the-operations-of-the-transparency-register-2021.pdf> τελευταία επίσκεψη: 11/06/23.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2022). P9_TA(2022)0448 – Οι υποψίες διαφθοράς από το Κατάρ και η ευρύτερη ανάγκη διαφάνειας και λογοδοσίας στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 2022 σχετικά με τις υποψίες διαφθοράς από το Κατάρ και την ευρύτερη ανάγκη διαφάνειας και λογοδοσίας στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα (2022/3012(RSP)). Ανακτήθηκε από:

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0448_EL.pdf τελευταία επίσκεψη: 11/06/23.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2023). Ομάδες εκπροσώπησης συμφερόντων και διαφάνεια.

Hegewald, S. & Schraff, D. (2023, March 6). *Out of sight, out of mind? Public reactions to corruption in the European Union*. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.31219/osf.io/cdzxe> τελευταία επίσκεψη: 02/06/23.

Καθημερινή (2023). Οι περιοριστικοί όροι για την άρση της ηλεκτρονικής επιτήρησης της Εύας Καϊλή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/politics/562441174/oi-perioristikoi-oroi-gia-tin-arsi-tis-ilektronikis-epitirisis-tis-eyas-kaili/> τελευταία επίσκεψη: 09/06/23.

Κασιμάτης, Δ. (2023). «Qatar-gate»: Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναθεωρεί τους κανόνες για το lobbying. Ανακτήθηκε από: <https://www.aftodioikisi.gr/diethni/qatar-gate-to-eyropaiko-koinovoylio-anatheorei-toys-kanones-gia-to-lobbying/> τελευταία επίσκεψη: 11/06/23.

Μητρώο Διαφάνειας (2023). Στατιστικές. Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do?redir=false&locale=el#el> τελευταία επίσκεψη: 25/06/23.

Μητρώο Διαφάνειας (2023β). Μέτρα αιρεσιμότητας και άλλα μέτρα διαφάνειας.

Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?reference=CONDITIONALITY&locale=el#el> τελευταία επίσκεψη: 10/06/23.

Μητρώο Διαφάνειας (2023γ). Κώδικας δεοντολογίας. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/staticPage/displayStaticPage.do?reference=CODE_OF_CONDUCT&locale=el#el τελευταία επίσκεψη: 11/06/23.

News247 (2022). Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Η αλήθεια για τα λόμπι στην ΕΕ. Ανακτήθηκε από: <https://www.news247.gr/politiki/eyropaiko-koinovoylio-i-alitheia-gia-ta-lompi-stin-ee.9874843.html> τελευταία επίσκεψη: 10/06/23.

OECD (2021), *Lobbying in the 21st Century: Transparency, Integrity and Access*, OECD Publishing, Paris. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1787/c6d8eff8-en> τελευταία επίσκεψη: 06/06/23.

Pérez Souto, Gemma. (2023, January 24). *Europol, the investigation of 'European crimes' and police cooperation: do we need a EU's Agency with executive powers? - On the arrest of the former vice president of the European Parliament and the 'Qatargate'*. JusGov Research Paper No. 2023-01, Ανακτήθηκε από: <https://ssrn.com/abstract=4336376> τελευταία επίσκεψη: 02/06/23.

Τζέμος, Β., Παπατόλιας, Α., Αναστασίου, Α. & Δουλαδέρης, Ν. (2022). *Νομιμότητα και Διαφάνεια στη Δημόσια Διοίκηση και την Τοπική Αυτοδιοίκηση*. Ανακτήθηκε από: <https://digitalrepository.ekdd.gr/bitstream/123456789/971/1/%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%99%CE%9C%CE%9F%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%91%20%CE%9A%CE%91%CE%99%20%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A6%CE%91%CE%9D%CE%95%CE%99%CE%91%20%CE%A3%CE%A4%CE%97%20%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%A3%CE%99%CE%91%20%CE%94%CE%99%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3%CE%97%20%CE%9A%CE%91%CE%99%20%CE%A4%CE%97%CE%9D%20%CE%A4%CE%9F%CE%A0%CE%99%CE%9A%CE%97%20%CE%91%CE%A5%CE%A4%CE%9F%CE%94%CE%99%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3%CE%97%20%282%29.pdf> τελευταία επίσκεψη: 02/06/23.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.